

Eesti Mets

METSANDUSAJAKIRI • ILMUNUD AASTAST 1921

KEVAD 1/2020

Meie metsade vilkad koputajad – rähnid

Milles on jahimehed ja metsaomanikud ühel nõul ja milles mitte
Ülo Viilup: metsa minemata metsa mõõta ei saa
Sooja talve ilu ja valu

HIND 4.90€

9 771406 665001

Kohtumiseni
Maamessil
Tartus
16-18. aprill

Esitleme
JOHN DEERE
• SOOKOLL 1010G
• KIIN 1070G

JOHN DEERE

JOHN DEERE VARUOSADE HINNASULA!

- ❶ Arvad, et maksad liialt palju?
- ❶ Sinu tänased hinnad ei rahulda sind?
- ❶ Parima hinna garantii INTRACist!

INTRAC

INTRAC Eesti AS
Tartu mnt 167, Rae vald
Harjumaa 75312
info@intrac.ee
www.intrac.ee

Tallinn 603 5726
Tartu 730 1852
Pärnu 445 7345
Jõhvi 337 1350
Kuressaare 452 8214

3 Uudised

10 Debatt

AIN ALVELA

Hundid, karud, põdrad ja metskitsed – püss palge või hoopiski kapinurka seisma?

Mitmed jahimehed jagavad seisukohta, et hunte ja karusid on metsades liiga palju, aga küttida laseb keskkonnaamet neid vähe. Metsaomanike meelest on aga jällegi põtru ja kitsi üleliia.

18 Intervjuu

VIIO AITSAM

Ülo Viilup: iga metsakorraldaja puhul on andmed veidi erinevad

Osaühingu Metsabüroo metsakorraldaja Ülo Viilup tõdeb, et tänapäeva metsakorraldajad on metssas kui viimsed mohikaanlased.

26 Metsaharidus

SANDER SILM

Metsaomanikud tahavad tarkust taga nõuda

30 Teadus

MARTIN TISHLER

Turberaiel ei pruugi mets uueneda piisavalt hästi

34 100 aastat eestikeelset metsandusharidust

TOIVO MEIKAR

Vastloodud metsaosakonda polnud töötajaid leida sugugi lihtne

38 Loodusturism

VIIO AITSAM

Preeriakoda avab indiaani värava Eesti loodusesse

Raplamaal Varbola linnuse lähedal tegutsev Preeriakoda kannab indiaani kultuuri märke, aga selle ettevõtmise loodustunnetuslik sisu on justkui universaalne, põlisrahvastele kohane.

44 Käsitöö

MERLE RIPS

Puutöömeister seisab hea selle eest, et väärt oskused unustusse ei kaoks

Meelis Kihulane on võtnud südameasjaks õpetada puutööd, mida

vanasti oskas põlvepikku poisike, võimalikult hästi teistelegi.

49 Ehituspuit

AIN ALVELA

Hea ehituspuit tuleb raiuda õigel ajal ja õigest kohast

50 Rahvapärismus

TIINA VÄHI

Susi on suur koer ehk metsakutsu ja peni on tema sugulane

56 Loodusvaatlus

KARL ADAMI

Meie metsade vilkad koputajad – rähnid

62 Loodusemees pajatab

VAHUR SEPP

Soe talv võib elu heaks teha või muuta nuhtluseks

64 Üks küsimus ja üks vastus

Millest räägib tänavune metsanduse visioonikonverents „Metsandusharidus 2020“?

Vastab Eesti metsaseltsi president ja Eesti maaülikooli metsakasvatuse ja metsaökoloogia professor Hardi Tullus.

Toimetuse:

PEATOIMETAJA
KRISTIINA VIIRON
tel 5199 1549
kristiina@loodusajakiri.ee

KEELETÖIMETAJA
MERLE RIPS, merlerips@hotmail.ee

KÜLJENDUS
RAUL KASK, raul@ww.ee

INFOGRAAFIKA
Himanto OÜ

VÄLJAANDJA:
MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, 10122 Tallinn, 610 4105
www.loodusajakiri.ee

www.facebook.com/EestiMets

TEGEVJUHT, REKLAAM
RIHO KINKS
tel 508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

TURUNDUSJUHT
MARILIIS KESKÜLA
tel 501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

TELLIMINE
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
tel 617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub
Keskkonnainvesteeringute Keskuse
toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Mets®, 2020

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud
Käesolev toode on pärit
säisetalt majandatud
metsast ja kontrollitud
allikatest
PEFC® 19-3-3
www.pefc.ee

TRÜKK AS Printall

Kaanefoto:
**Jüri
Jõepera**

Suur-
kirjurähn

Vastuolulised mõtted ja vastuolulised teod

Inimene on hunti ajast aega kaheti suhtunud. Ühelt poolt hinnanud ja tundnud aukarust, teisalt peljanud ja põlanud.

Tean meest, kes pidas oma päeva kordaläinuks, kui tal oli õnnestunud näha huntide tegutsemisjälgi või kuulda nende ulgumist. Nii tema kui ka Pimedate Ööde ja hiljuti Raplas aset leidnud Naiste Ööde filmifestivali korraldajad, kes on valinud oma sümbolkujuks hundi, kuuluvad kahtlemata nende sekka, kes hallivatimehest lugu peavad.

Kui Sindis päästeti pisut enam kui aasta tagasi läbi jää vajunud hunt, elas rahvas tema käpakäigule igati kaasa. Sooviti head toibumist ja pikka iga.

Pärast seda, kui loom sai G P S e a d m e kaela, kirjutasid erinevad väljaanded metsakutsu liikumistrajektorist ning jälgiti huviga, kuhu loom on välja jõudnud. Kuniks signaalid lakkasid ja ta kadus kui tina tuhka. Üsna

tõenäoliselt lasti Eesti kuulsaim hunt lihtsalt maha.

Aga just sedasama saatust soovivad susile need, kes teda kardavad-põlgavad, sest vahel võtab ta vargsi lambakarjast oma osa või viib mõnelt koduhoovilt koera metsa. Sotsiaalmeedias on levimas isegi kahtlusi sellest, et kui pahategijaid võimalikult kiiresti ära ei küti, võib mõni võsaviile lapsigi õnneks võtma hakata. Ja seda ei tohi ju ometi ootama jääda ...

Nii et ühtpidi on hunti justkui tarvis ja teistpidi tuleks ta hoopis kiiresti looja karja saata.

Mõneti sarnane vastuolu valitseb ju ka praeguses metsasõjas vihase kaasalööjate seas. Nii mõnigi neist istub ehk praegu toas, mis sooviks koetud ei muu kui puiduga, ja kirjutab järjekordset metsamehi sarjavat postitust sotsiaalmeediasse.

Lisab vahepeal kaminasse mõne halu, et ikka oleks hea soe ja mõnus olla. Ning saadab seejärel teele veel mõne kurja postituse ...

Ehk tasuks siiski maha rahuneda ning vaadata ümbritsevat keskkonda veidi realistlikuma ja heatahtlikuma pilguga. Ei ole hunt siia maailma ilmaasjata sündinud ega tegutse metsamehed metsas mõtlematult.

Kristiina Viiron

Foto: Sven Arbet

Tänavustel raievõistlustel käib rebimine MMile pääsu nimel

Traditsiooniliselt aprillis Maamessil startiv raiespordi hooaeg koosneb sel aastal kolmest osavõistlusest Eestis, mitmetest rahvusvahelistest jõukatsumistest piiri taga ja lõpeb Serbias raiespordi maailmameistrivõistlustega.

xCUT Cup nime kandev võistlusari algab Kevadkarikaga ning jätkub suvel TOP10 ja Eesti meistrivõistlustega, mille põhjal selgub, kes pääsevad MMi koondisse.

„Kui kaks aastat tagasi osales Eesti võistkond veel neljaliikmelise meeskonnana, siis käesolevas valiktsükklis on võistlustules ka naised ning oleme valmis MMile lähetama ka meie parima naisvõistleja,“ rääkis võistluste projektijuht Mart Kelk.

Nagu tavaks, toimub avavõistlus Kevadkarikas Maamessil, võistlused on taas kolmel päeval.

Foto: Aldis Toome

Hetk eelmise aasta raievõistlustelt.

EESTI RAEVÕISTLUSED X CUT CUP 2020

- Kevadkarikas 2020 – 16.–18. aprillil Tartus Maamessil.
- TOP 10.–13. juunil Salla kuursaali juures, metsanduslik päev Salla kuursaalis.
- Eesti meistrivõistlused 2020 – koht ja aeg selgub.

16. aprillil, Maamessi esimesel päeval, võisteldakse võsasaagidel. Üksteiselt võtavad mõõtu RMK, Luua metsanduskooli ja erametsasektori parimad noorendikehooldajad.

Järgmised kaks päeva on meie ja lähiriikide parimate saameeste päralt. Lisaks tavapärastele raievõistluse aladele on kavas ka meeskondlik teatevõistlus.

Hooaeg jätkub südasuvel TOP10ga Sallas ja Eesti meistrivõistlustega (koht ja aeg veel selgub).

„Käesoleva aasta raiespordi hooaeg tuleb kindlasti põnev ja mitmekesine,“ lausub Kelk. „Tekitavad ju välisvõistlused tihedat kodust konkurentsi, sest võõrsile ja lõpuks MMile pääsevad ju üksnes parimad.“

Need, kes võistlusi kohapeale jälgima ei saa tulla, saavad võistlustele kaasa elada otseülekannete kaudu Delfi TV vahendusel. Tulemusi, pilte ja videosid leiab jooksvalt ka Eesti metsaseltsi veebist www.metsaselts.ee ning võistluste FB lehelt facebook.com/xcutcup.

EM

Eesti Metsaselts
 Estonian Forest Society

KUTSUB

2020
X CUT CUP

KEVADKARIKAS

16.–18. APRILLIL TARTUS MAAMESSIL

PREMIUMSPONSOR

KULDSPONSORID

AUTOPARTNER

SPONSORID

PARTNERID

TULE ELA OMADELE KAASA!

www.metsaselts.ee

xcutcup

Edendades
 säästvat
 metsamajandamist
www.pefc.ee

autoriõigus MTÜ Loodusajakiri

EESTI METS 1/2020 3

Metsateadlane Ülo Tamm 85!

Eestimeelse ja -keelse metsateaduse mitmed loojad on läinud ajalukku, aga vintsekamad persoonid tähistavad suuri juubeleid või suure numbriga vahepealseid aastaid.

Üks neist on Ülo Tamm, kes on andnud oma panuse metsade käekäiku uurija ja õppejõuna.

Kui 24. märtsil 1936 Põlva maakonnas Kanepi vallas Pedaja talus pere esimese lapsena sündinud Ülo juba EPAs metsandust tudeeris, nägi tema kursusetöö juhendaja dotsent Lembit Muiste, et poisil on vist midagi ja soovitas uurimusega põhjalik olla. Nii valmiski käsitus puistute looduslikust uuenemisest Sõmerpalu metskonna Tammesilla vahtkonnas.

Püsiv huvi paplite vastu tekkis Ülol akadeemia ajal. Diplomitööle „Paplikultuurid ja nende tervislik seisund kolmes metsamajandis“ (1959) järgnes kandidaadi väitekirj „Paplid, nende kultuurid ja haigused Eesti NSV-s“ (1965) ning doktorikraadi kaitsmine teemal „Perekond pappel Eestis: liikide varieeruvus, bioloogia ja introduktioon raamatud“ (1993). Ta on avaldanud hulgaliselt teadustöid ning raamatud „Eestis kasvavad paplid“ (1971), „Haab Eestis“ (2000) ja

Foto: erakogu

koos Malev Margusega „Paplid Eesti NSV-s“ (1967).

Ülo on töötanud Tallinna botaanikaaias, Eesti metsainstituudis ja EPMÜ metsanduslikus uurimisinstituudis. Praegu on ta maaülikooli metsandus- ja maaehitusinstituudi metsakasvatuse ja metsaökoloogia osakonna emeriitprofessor.

Õppejõuna on ta lugenud teadusliku uurimistöö metoodikat, üldist metsataimede ja võõrpuude kasvatamist ning metsa selektsiooni.

Ülo on alati püüdnud teistegi töid väärtustada ja oskab näha neis olevaid positiivseid jooni, samas ei pelgata vajadusel teha ka kriitilisi märkusi.

Elujaatavale hoiakule on kahtlemata kaasa aidanud laulmine metsameeste kooris Forestalia.

2001. aastal pälvis ta Valgetähe ordeni V järgu.

Jätkugu Ülo Tammele pikka iga ja tervist ning ikka huvi ümbritseva vastu! Palju õnne!

Heldur Sander

Eesti Mets soovib palju õnne sünnipäevaks!

- Eesti maaülikooli metsandus- ja maaehitusinstituudi metsakasvatuse osakonna spetsialist **Karin Aguraijuja** 35, 4. veebruar.
- Eesti metsamajandajate seltsi juhatuse liige **Triin Alatalo** 30, 8. veebruar.
- RMK taimla- ja seemnemajandusosakonna juhataja **Esko Krinal** 55, 10. veebruar.
- Eesti erametsliidu ja Keskühistu

- Eramets juhatuse liige **Mikk Link** 35, 2. märts.
- Eesti maaülikooli metsandus- ja maaehitusinstituuti direktor **Marek Metslaid** 40, 13. märts.
- Viljandimaa metsaseltsi juhatuse liige **Viljar Loode** 60, 24. märts.
- Eesti metsateadlane **Ülo Tamm** 85, 24. märts.
- Virumaa metsaühistu ja Keskühistu Eramets juhatuse

- liige **Viktor Lehtse** 60, 7. aprill.
- Maaeluministeeriumi maakasutuspoliitika osakonna peaspetsialist **Helve Hunt** 65, 10. aprill.
- Võrumaa metsaühistu juhatuse liige **Joel Kuusk** 50, 12. aprill.
- RMK Viljandimaa metsaülem **Elor Ilmet** 60, 17. aprill
- MTÜ Kesk-Eesti Metsaomanikud juhatuse liige **Peep Põntson** 55, 27. aprill.

aiatehnika
ekspertid.ee

SOOVITAVAD

Ideaalse kaalu ja võimsuse suhtega

TÕSINE METSASAAG

ECHO CS-501SX

Kaal 4,7 kg. Võimsus 2,57 kW. Töömaht 50,2 cm³.

- Kergeim 50 cm³ saagide hulgas
- Talveklapp
- Magneesiumsulamist karter

599-€

519 €

ECHO

UUE PÕLVKONNA
PROFISEERIA

ECHO

Mehka kaupluse müügikonsultant Jaanus Siska ja Eesti Metsa peatoimetaja Kristiina Viiron auhindu välja loosis.

Tellijaloosi võitis Helen Luks

Ajakirja Eesti Mets tellijate vahel loosimisse läinud võsasae Stihl FS 460 võitis Helen Luks.

Loosis osalesid kõik, kel on ajakiri tellitud aastaks või püsikorralduse alusel.

Helen Luks oli võidu-uudist kuuldes meeldivalt üllatunud, tunnistades, et sel moel veab tal esmakordselt. Võsalõikajat tema peres siiani polnud, kuid kulub kindlasti ära.

Lisaks loosisime välja kolm eriauhinda. Akuoksasae Stihl GTA 26 omanikuks sai Valdu Laide, Stihli kiiver ja kindad kuuluvad nüüdsest Kristjan Kaljasele ning Stihli kirves Eesti toidu teemaveebi Ehemaitse perenaisele Kairi Ojale.

Auhindade loosimist saab vaadata Eesti Metsa Facebooki lehel olevast videost.

EM

Raamat „Teejuht püsimeetsandusse” annab nõu, kuidas metsa valikraietega majandada

Eestimaa Loodus Fond andis välja raamatu, mis annab nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi juhtnööre metsa valikraietega majandamiseks.

„See raamat ei püüa edasi anda kogu teadmiste pagasit, mida püsimeetsa majandamiseks vaja läheb, vaid eelkõige tuua esile just püsimeetsa majanduse eripära võrreldes tavalise, ühealaste puistute lageraiepõhise majandamisega,” öeldakse väljaande sissejuhatuses.

ELFi kommunikatsioonijuhi Mariliis Haljasoru sõnul on niisugust käsiraamatut tarvis, sest Eestis leidub metsa majandajaid ja -omanikke, kes eelistavad metsa majandada teisti kui lage-raiega. Hea meelega kasutatakse selleks ka püsimeetsanduse võtteid, kuid puudub põhjalikum teadmine ja ülevaade võimalikest praktikatest.

„Metsa saab edukalt majandada platsi lagedaks tegemata,” tõdeb Haljasorg.

Püsimeetsaga on tegu siis, kui metsa majandada looduslähedaselt, kasvukohale omaste puuliikidega, raiudes

üksikuid puid või puudegruppe. Säherduse valikulise raie tegemine nõuab aga spetsiifilisemaid teadmisi kui kõigi puude raie.

„Püsimeets sarnaneb mõneti põlismetsaga: puud on erineva vanusega, leidub varjulisemaid ja päikselisemaid

laike, mitmesuguseid puuliike ja säilikipuid. Metsa looduslikkust ei riku suured kuivenduskraavid ega väljaveoteed,” selgitab Haljasorg püsimeetsa mõistet.

Autorid Tartu ülikooli teadur Liina Remm, Estimaa Looduse Fondi metsaekspert Liis Kuresoo ja metsandushuviline Mihkel Rünkla on koondanud raamatusse kogemusi ning teadmisi Eestist ja mujalt maailmast, seda nii teadlastelt kui ka metsamajandajatelt.

Raamatut saab soetada ELFi kon-torist Tartus, kirjutades elf@elfond.ee ja õige pea ka Rahva Raamatust, samuti on teejuht digikujul ühes püsimeetsanduse videoklippidega tasuta kättesaadav www.metsaomanikule.ee/pusimeetsandus.

EM

Eesti erametsaliit andis välja juhise kevad-suvisteks raieteks

Liit kutsub üles metsaomanikke lindude pesitsusperioodil võimalust mööda raietöödest hoiduma. Kui see pole võimalik, tuleb töid planeerides tegutseda vastutustundlikult.

Juhendmaterjal toob välja aspektid,

millele erinevat tüüpi metsades tähelepanu pöörata ning jagab omanikele ja metsa majandajatele nõuandeid, kuidas linde võimalikult vähe häirida.

Soovitustes öeldakse, et inimtegevusele on kevadisel ajal kõige tundlikumad lehtpuumetsad. Arvukalt

linde elab ka segametsades, kus lage-raied pesitsemist oluliselt häirivad. Neis metsades tuleks erametsaliidu soovitusel lindude pesitsuse kõrgajal raiete tegemist vältida.

Lisaks annab juhend nõu, mida teha, kui raietöid ei ole pesitusajaks võimalik seisma panna.

Juhend on leitav Eesti erametsaliidu kodulehelt: shorturl.at/gjvJ5.

EM

ME OLEME SUUNAMUUTJAD

#wearebatterypower

@josephinehedger

JOSEPHINE HEDGER arborist, UK

UUS TASE ARBORISTI TÖÖS

Muljetavaldav võimsus ja täpsus. Lihtne käivitada ja välja lülitada ning suurepärase käsitsetavusega. Heitgaasideta ja väiksema vibratsioonitasemega. Uue akutoitega mootorsaega tõstame arboristi töötõhususe ja -mugavuse uuele tasemele. Saagide võimsus on võrreldav 40cm³ bensiinimootoriga kettsae omaga.

Kujundatud Sinu jaoks. Arendatud #newchainsawgeneration

HUSQVARNA T540i XP®
AKUTOITEL KET TSAAG

Husqvarna®

TEGUDEKS LOODUD

autonõigus MTU Loodusajakiri

Bioatlas näitab Eesti ja lähiriikide puiduvaru

Kristiina Viiron

Rahvusvahelisest portaalist Bioatlas saab vaadata, millist puitu ja millises koguses Eesti metsadest lähitulevikus võimalik saada oleks. Päringuid saab teha 31 sordi kohta, alustades koorest ja raiejäätmetest ning lõpetades tarbepuiduks sobivate sortimentidega. Määratletud on materjali tulek kas hooldus- või uuendusraietest.

Bioatlas on koostatud Soome Bioatlase eeskujul, ent viimati nimetatust leidub andmeid üksnes energiapuidu kohta.

Lisaks Soomele on Bioatlasest võimalik päringuid teha ka Läti ja Leedu energiapuidu kohta. Atlas sisaldab andmeid veel Rootsi sortimenti-

dest, sealhulgas paberipuidust ja palkidest, kuid mitte puuliikide kaupa.

Sortimenditi saab päringut teha omavalitsuste ja maakondade kaupa, samuti on võimalik ise määrata huvipakkuv piirkond, mille kohta süsteemist teavet küsida.

Metsade kohta käivaid andmeid kogusid Eesti maaülikooli teadlased Allar Padari, Ahto Kangur ja Tauri Arumäe ning Mait Lang Tartu ülikoolist.

„Oleme sidunud kokku maa-ameti põhikaardi, mullakaardi ja aerolidari andmestiku satelliidipiltidelt tuleatud puuliikide kaardiga ning metsa-

registris oleva metsamaa andmetega,” rääkis Kangur.

Igale metsaeraldisele on arvutatud uuendusraiet lubav vanus vastavalt kehtivale seadusele.

Arvutuste aluseks on

Padari sõnul ühtlase kasutuse lank ehk normaallank.

Bioatlase andmestiku põhjal on Kangur ja Padari välja arvutanud, palju võiks lähikümne-
dil raiuda, kui varuda

puitu erinevate seadusega

lubatud arvestuslankide piires (vaata graafikut).

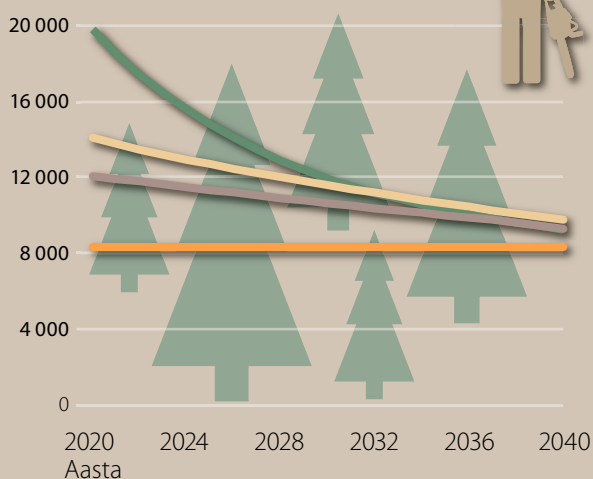
Praegu veel ei ole atlas avalik, selle testversiooniga saab tutvuda aadressil test-forest-energy-atlas.luke.fi (kasutajatunnus on featester ja salasõna Forest2018Proto).

Hiljemalt septembri lõpuks saab andmestik avalikuks.

Kui palju võiksime raiuda?

Uuendusraie maht
tuhat m³ aastas

Olenemata sellest, millise uuendusraie arvestuslanki järgi metsa raiuda, ühtlustuks raiemahud paarikümne aasta jooksul. Ühtlase kasutuse lanki puhul jääb aastane lageraiemaht siiski kõige tagasihoidlikumaks.

- Kõpsuslank
- I vanuslank
- II vanuslank
- Ühtlase kasutuse lank

Keskmine uuendusraie maht

2020–2030,
tuhat m³ aastas

Aasta keskmine uuendusraiemahut võib erinevate arvestuslankide järgi töid planeerides erineda kuni kaks korda.

Arvutuste allikas: Eesti maaülikooli teadur Allar Padari ja dotsent Ahto Kangur

STIHL

**IDEAALNE
AIAPIDAJA
ABILINE**

• **AKUGA OKSASAAG**

- kiire ja puhas lõige
- ergonoomiline ja mugav
- kergekaaluline ja tõhus

**GTA
26**

SAEMEISTRI KOMPLEKT

**STIHL GTA 26 OSTUGA LISAAGU POOLE HINNAGA!
LISAAGUGA KINGITUSEKS KAASA LISAKETT
JA PUIDUST PEAGA ÜMARVIIL!***

SAEMEISTER

*Pakkumine kehtib Saameistri kaupluses ja e-poes ainult kuni 22.03.2020. Komplekte on piiratud koguses!

SAEMEISTER • AARDLA 25, TARTU • AVATUD E-R 8:00-18:00, L 9:00-15:00
E-POOD: **WWW.SAEMEISTER.EE**

Hundid, karud, põdrad ja metskitsed – püss palge või hoopiski kapinurka seisma?

Ain Alvela

Mitmed jahimehed jagavad seisukohta, et hunte ja karusid on metsades liiga palju, aga küttida laseb keskkonnaamet neid vähe. Metsaomanike meelest on aga jällegi põtru ja kitsi üleliia ning jahimehed ei taha neid nii palju lasta, kui metsaomanikud kahjude ärahoidmiseks sooviks.

Ulukite küttimismahte määrates tugineb keskkonnaamet keskkonnaagentuuri andmetele. Nii nägi keskkonnaamet 2019/2020. hooajaks ette 5966 põdra küttimise, kuigi keskkonnaagentuuri soov oli 6350 ja jahimeeste oma 5904.

Metsaomanikule ei ole oluline, kui palju kitsi ja põtru täpselt lasti, ta on pahane siis, kui tema metsas tekib kahjustus. Jahimees, RMK Kirde piirkonna metsakasvatusjuht ja maaomanik Ilmar Paal oskab asjadele vaadata nii ühe, teise kui ka kolmanda mätta otsast. Ta selgitab, et ka siis, kui lubatud arv põtru kütitud, saab maaoma-

nik esitada jahirentnikule kahjunõude, kui loomad on tema kultuuriga üks-null teinud. „Lääne-Virumaal on neid viimastel aastatel esitatud küll,” märgib ta.

Põtrade arvukuseks hinnatakse praegu üle 12 000 talvituva isendi, mis teeb iga tuhande Eestimaa metsahektari kohta kesktlābi viis looma. Omal ajal, kui aluseks võeti metsa boniteet, võis sama suurel alal kohata paari-kolme põtra. Kaht hindamismeetodit võrreldes võib väita, et metsakasvatustlikust seisukohast vaadatuna on nüüd neid justkui ülemäära palju.

„See on valus, sest toona oli tal-

vituvate loomade asurkond umbes poole väiksem kui nüüd,” nendib Paal. „Männinoorendiku tuhande hektari kohta oli boniteedipõhise arvestuse kohaselt lubatud põtrade arv ümmargune null. Nüüd me möksime puid Tricoga ja teeme igasugust tsirkust, et kultuure kaitsta, aga see pole õige. Loom, kui ta on olemas, tahab ju ikkagi süüa. Trico suunab ta lihtsalt teise kohta.”

Kellele armas Bamby, kellele jahiuluk

Sama lugu on kitsega. Keskkonnaamet ja -agentuur täpselt kitsede arvu-

◀ Üks koht, kus jahimehed ja metsaomanikud saavad omavahel asju selgeks rääkida, on iga-aastaselt korraldatav suur ühisjaht.

Foto: erakogu

Metsaomanikule ei ole oluline, kui palju kitsi ja põtru täpselt lasti, ta on pahane siis, kui tema metsas tekib kahjustus, tõdeb jahimees, RMK Kirde piirkonna metsakasvatusjuht ja maaomanik Ilmar Paal.

kust välja ei ütle. Kuigi keskkonnaagentuuri soovitus oli küttida 35 100 looma, kinnitas keskkonnaamet lõplikuks numbriks 31 619. Samas jahimehed, neid on Eestis umbes 16 000, pidasid mõistlikuks ja jõukohaseks 19 932 kitse laskmise.

Ilmar Paali sõnul ei soovi jahimehed nii hulgaliselt kitsi küttida seetõttu, et temast on saanud justkui kultuslik lemmiktall Bamby. Linna ja metsa piirile tekkinud elurajoonide tuhandetel peredel meeldib oma köögiaknast jälgida väljal nosivaid kitsekarju.

Niisuguses staatuses looma on kütil väga raske lasta. Jah, kitsed kah-

„Põhimõtteliselt on keskkonnaametil juriidiline õigus minna jahimaa kasutusloa kallale näiteks juhul, kui jahimehed ei täida etteantud küttimisnormi.”

Ilmar Paal

justavad metsa, tõdeb Paal, aga kui sa ta seal väljal maha lased, tuleb pool küla jahimehe kallale, et kuidas sa julged minu põllu peal nii teha. Aga samas kõrval elaval metsaomanikul võib olla jällegi vesi ahjus, sest temal sõid kitsed noorendiku ära.

Nii seisabki jahimees mitme tule vahel.

„Kui küttimissoovitusele antakse keskkonnaametis käskkirja vorm, siis põhimõtteliselt on sel ametkonnal juriidiline õigus minna jahimaa kasutusloa

kallale näiteks juhul, kui jahimehed ei täida etteantud normi,” kirjeldab Paal tekkinud olukorda. „Pingeliseks kiskuda võivas vahekorras aitavad lepitust leida maakondlikud jahidusnõukogud. On põhjuseid, miks mõned neid nõukogusid vannuvad,

Jahimeeste seltsi tegevjuhi Tõnis Kortsu hinnangul tuleks hunte senisest kindlasti suuremal hulgal küttida.

aga selles osas püüavad nad osapooltele tõesti selgeks teha, miks tekivad jamad ja kuidas neid vältida.”

Jahindusnõukogudesse kuuluvad riigiametite, maaomanike, jahimeeste ja viimaste katusorganisatsioonide esindajad. Otsused tehakse konsensusel põhimõttel. Neil on õigus ka oma piirkonnas erinevate ulukite küttimisemahtu muuta ja tavaliselt on keskkonnaamet sellega nõus olnud.

Kui aga etteantud küttimisarv jääb täitmata, ei ole jahindusnõukogul õigust mingeid sanktsioone rakendada. Kui nõude täitmise järel leidub metsades ikkagi ulukikahjustusi, pole maaomanikul ega jahimehel nõukogust suuremat abi. Kokkuleppe peavad nad ise saavutama.

„Seega, ükskõik, kes selles ahelas vahepeal ei susi, lõpuks käib suhtlus ikkagi jahimehe ja omaniku vahel,” ütleb Paal.

Jahimeeste seltsi tegevjuht Tõnis Korts tunnustab, et on kohanud selliseid maaomanikke, kes küsivad, miks neid ilusaid kitsi just siin kütitakse. Jahimehed ei ole tegelikult sugugi nii verejanulised ja kui neil endil oleks voli otsustada, jääks lastud loomade arv hooajal 10 000 – 20 000 vahemikku.

Korts ei arva, et jahimeeste ja maaomanike vahel oleksid suusad pidevalt risti ja arusaamatused õhus, ta kinnitab, et jahipidamise intensiivsus ja ulukite küttimise arv on oma-

vahel kokku lepitud. Tema hinnangul vajavad selgitusi ennekõike väikemaomanikud, kes metsamajandusest tulu ei teeni, aga kelle elamukrunt võib olla hoopis riigile või (suuremale) eraomanikule kuuluva metsa ääres, kus ta siis neid kitsi näeb.

„Meie positsioon on olla piltlikult öeldes ühiskondliku tellimuse täitja, kompromiss mahtude ja muu üle saavutatakse jahindusnõukogudes. Sealt

„Arvatakse küll, et metskitsi on palju ja hundil süüa jagub, ent ometi kitsed söövad põllul, aga hunt läheb ja murrab külas koeri.”

Tõnis Korts

lähtuvate soovitude järgi jahimehed tegutsevadki,” räägib Korts. „Üldisel tasandil meil probleeme pole, suurtes asjades oleme kokku leppinud. Aga üks konkreetsetel juhtudel konkreetsete jahimeeste ja maaomanike vahel võib ikka lahkarvamusi ehk niinimetatud olmeprobleeme tekkida. See oli, on ja ilmselt ka jääb nii.”

Põdra arvukus läheneb optimaalsele

Kui palju kitsi lõppenud jahihooajal kütitati, pole veel teada, kuid läinud aasta novembris oli täidetud umbes pool soovituslikust mahust.

„Metskitsed ei ole Eestimaa peale ühtlaselt jagunenud – kuskil on see arvukus kõrgem, kuskil madalam. Sellepärast peab olema ettevaatlik, öeldes, et kitsi on igal pool palju. Ühel maaomandil, kus tingimused head, ilvest ja teisi kiskjaid pole, seal ehk ongi palju, aga teises kohas on vähem või pole üldse,” arutleb Tõnis Korts. „Küll aga tuleb põdra puhul juba väga kaalutleda, kas ja kui palju teda peaks küttima. Ka üks loom võib metsale kahju tekitada, aga see ei tähenda, et me nad kõik peaksime hävitama.”

Kortsu sõnul lasub just jahimeestel vähemalt moraalne vastutus jälgida ulukite maailmas toimuvat ning häirekella lüüa juba enne, kui asi päris hulluks läheb ja igasugune jaht tuleb kinni panna.

Mõnedes piirkondades ei saadud põdra küttimisemahtu enam täis, loomade nappuse tõttu jäi lõppenud jahihooajal norm täitmata 89 jahiseltsil. See tähendab, et põdra arvukus peaks olema sealmaal, kus ta väga suuri kahjustusi enam metsale teha ei tohiks. Aga jällegi – Eestimaa paikkonnad on erinevad, näiteks Valgamaa metsanoorendikes tegid põdrad läinud sügisel siiski üsna palju kahju.

„Põdra küttimisega peab ettevaatlik olema. Peame aru saama, et loomal on ka oma koht. Inimene ei saa ainult oma egoismist ja huvidest lähtuda, kahjusid kokku lüüa ja tulusid-kulusid arvestada. Me

peame rääkima mitte maaomandi või jahimajanduse, vaid ulukipõhisest majandamisest,” kirjeldab bioloogiariidusega Korts jahipidamise nii-öelda suurt pilti. „Nii nagu põlumees, metsamees ja jahimees on tegijad, tuleb sellesse kampa võtta ka uluk. Jahindusnõukogu laua taha teda panna ei saa, aga oma arukuses peaksime olema võimelised arvestama nende olukorra ja vajadustega. Praegu ongi ju jahimees ainuke, kes jahimajanduse jätkusuutlikkuse pärast muret tunneb.”

Keskkonnaagentuuri juhtivspetsialist Rauno Veeroja märgib, et põdra

Ulukite soovituslikud küttimismahud, tegelik kütmine ja nende arvukus

PÕDER

Arvukushinnang

2018. a **10 730**

2019. a **10 270**

isendit

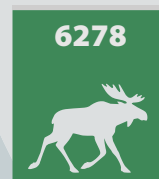
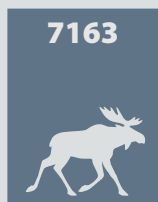
2018/2019
kütitud
loomade arv

7163

Kütimis-
soovitus
2019/2020
jahiaastaks

6278

kütiti
6304
põtra

METSKITS

Arvukushinnang

2019. a

100 000–120 000

looma

24 146

31 619

1. novembri
seisuga oli
kütitud
13 912
metskitse

HUNT

Arvukushinnang

2018. a **20** pesakonda

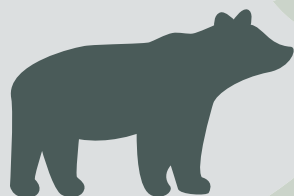
2019. a **200–250**

isendit

67

86

kütiti
64
hunti

KARU

Arvukushinnang

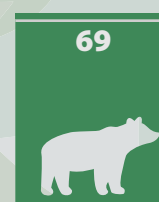
2018. a

82 pesakonda

60

69

kütiti
67
karu

ILVES

Arvukushinnang

2018. a

61 pesakonda

Viimastel aastatel ja ka tänavu on ilvese kütmine Eestis üldjuhul **keelatud**, kuna kardetakse vaikselt tõusule pööranud arvukuse uut langust

Allikad: EJS, keskkonnaagentuur, keskkonnaamet

Võrumaal näikse maaomanikud ja jahimehed olevat ühise keele leidnud, igatahes teravaid vastuolusid pole viimasel ajal ette tulnud, kuigi ulukikahjustusi metsades ikka leidub.

Võrumaa metsaomanik ja ka sealses erametsaomanike ühistus aktiivselt askeldav Erki Sok märgib, et sõltuvalt piirkonnast tuleb ulukikahjustusi ikka ette, enamasti hiljuti rajatud metsakultuurides, kus põder või metskits istutatud taimed pints-lisse pistab.

Mis aga puutub maaomanike ja jahimeeste läbisaamisesse, siis seda peab Sok juba heaks: suheldakse, antakse kahjustustest teada ja võetakse ka nende vältimiseks midagi ette. Tema teada ei ole vähemalt Võrumaa metsaühistu liikmetest maaomanikud jahimeestele kahjunõudeid esitanud.

Kaitsevad taimi

„Palju räägitakse metskitsest, kes teeb metsas hulga kurja ja kelle arvukust peetakse praegu väga suureks. Eelmisel aastal tõime ulukiprobleemi lahendamiseks ühistusse müügile Trico, see on kontoris saadaval. Tricoga saab inimene kasvõi veidigi oma tehtud tööd kaitsta. Samuti on olemas seljaskantav prits, mida meilt rentida saab. Ja kuigi ühistu esindaja on jahindusnõukogus, soovitan metsaomanikel ikkagi otse jahimeestega suhelda,“ kirjeldab Sok olukorda Lõuna-Eestis. „Kui vahepeal olid metsaomanikud ühe ja teise asja suhtes väga leilis, siis praegu pole see läbisaamine enam eriti terav. Igatahes mingeid pahameeletorme pole minu kõrva jõudnud. Kindlasti on oluliselt paranenud maaomanike ja jahimeeste vaheline suhtlemine ning seetõttu ka läbisaamine.“

Ta toob siiski välja Võrumaa ühe spetsiifilise probleemi. Nimelt on Venemaa piiri lähistel jahipidamisel oma kindlad reeglid, piirivalve teavitamise kohustus ja tihti peale

Foto: erakogu

Võrumaa metsaomanik ja ka sealses erametsaomanike ühistus aktiivselt askeldav Erki Sok ütleb, et maaomanike ja jahimeeste läbisaamine on paranemas.

ei saa seal väga palju paugutada. Registreerima peab ka igasugused metsatööd, mis toimuvad kontrolljoonele lähemal kui viis kilomeetrit. Sama kehtib jahipidamise kohta. Nii on näiteks Meremäe kandi maaomanikud rääkinud, et ulukikahjustusi nende noorendikes on, aga ulukite arvukuse reguleerimine raskendatud.

Küttemisajad meil ja lätlastel on erinevad. Kui meil veel põdrajaht käib, on see Lätis juba lõppenud ja kõik loomad põgenevad üle piiri naabrite juurde varju ning meie jahimehed jäävad nii-öelda tühjade kätega. Aga kui hooaeg otsas, on põdrad kõpsti Eesti metsades tagasi.

Toidule lähemale

Sok räägib, kuidas tema maade kõrval asuvad kinnistud on viimaste aastate jooksul käest-kätte käinud ja praeguseks juba ka läbi raiutud. Mitmele langile on tekkinud valdavalt lehtpuunoorendik.

Kuna tema enda metsad on vanemad, siis armastavad põdrad neis

elada ja lehtpuuga kaetud noorendikel söömas käia. Pole kuigi keeruline ette kujutada, millist laastamistööd tema umbes paarisajal hektaril elavad kolm põtra naabrite noorendikel ette võtsid.

Sellest, et loomad kogunevad sinna, kust sööki lihtsam leida, annab tunnistust teine näide. Kui talved olid veel lumerikkad, oli metskitseidel kõige külmemate kuude ajal, jaanuaris-vebruaris, komme koguneda Nopri talu karjale ja silohoidla juurde, kus võis teinekord kohta 40–50pealist karja. Ja eks oma lõivu tuli sellisele kitsehordile maksta ka ümbruskonda rajatud metsakultuuridel.

Sok ise oli omal ajal püsti hädas kopraga, kelle „töö“ tulemusel hävis tal üleujutuste tõttu mitukümmend hektarit metsa. Ei aidanud tammi- de lõhkumine ega jahipidamine. Nüüdseks on seis tema sõnul märksa parem – see, mis hävis, on hävinud, aga uusi alasid pole koprad enam üle ujutada suutnud.

arvukuse vähendamine ehk teisisõnu selle allapoole suunamine on toimunud väikeste sammudena juba viimased viis-kuus aastat – kütitud on rohkem kui juurde sünnib. Selle eesmärk on viia põtrade aev 10 000 – 11 000 vahemikku. Veeroja usub, et suure tõenäosusega viimase jahihoojaga selleni ka jõuti.

„Kui loomi on metsas vähem, siis küttemismahud vähenevad ja enam ei peeta jahti sel eesmärgil, et arvukust vähendada, pigem tuleb nüüd seda taset hoida,” selgitab ta. „Maaomanike ringis aga on erinevate vaadetega inimesi, mõned, kel metsades kahjustused, muidugi kütiks põtra veel ja veel. Aga usun, et jahimehed ei tahaks tema arvukust praegusest tasemest allapoole viia. Jahimehe seisukohast vaadatuna ma saan aru, et põtru võiks olla tõesti isegi veidi enam, et tema kui jahisaagi tabamise võimalus väga väikeseks ei muutuks.”

Täpsed loendusandmed tulevad suveks. Eeldades, et põtrade arvukus langeski eespool märgitud tasemele, näeb Veeroja olevat tõenäolise, et järgmise hooaja kütamise maht jääb 5000 looma kanti.

Suurkiskjaid on liialt palju

Omad probleemid kaasnevad ka suurkiskjatega. Kui 2018. aastal hinnati, et Eestis elab 82 karupesakonda ja ühes on keskmiselt 2,29 poega (juurdekasv), siis annab see poegade arvuks eelmise aasta hakul 187 või 188. Jahimehed soovisid 2019. aastal lasta 126 karu, aga lubati 70.

Karude arvukuse kasvule aitas kaasa Aafrika seakatku kõrghooaeg, mil metsad olid mitme aasta vältel korjuseid täis. Ilmar Paal jagab paljude jahimeeste hinnangut, et karusid võiks praegu rohkem lasta – see vähendaks ründeid talumeeste varale. Ühtlasi kinnitab ta, et mesikäpa kütmine pole jahimehele teab mis kasulik tegevus.

„Iseenesest karu liha ostetakse jah väga hästi, see on oma kaks korda kallim kui põdraliha. Aga tuleb arvestada, et vähemalt pooled loomad on nakatunud keeritsussiga ja nende liha on selle tõttu müümiseks kõlbmatu,”

räägib Paal. „Ma üldse eriti ei usu, et jahimehed käivad praegu metsas tulu saamise eesmärgil, ma ei tunne mitte ühtegi sellist. See on puhkus, vaba aja veetmise viis, heas seltskonnas olemine ning loomulikult ka kohusetunne ja ülesande täitmine. Näiteks kitse puhul on see väga selge ülesande täitmine, mis hakkab juba meenutama veneaegset plaanimajandust.”

Suurkiskjate kütamise olulise aspektina toob ta välja ka selle, et kui neid regulaarselt kasvõi ühe-kahe isendi kaupa lasta, siis säilib neis niinimetatud inimpelglikkus. Kui seda hirmutamiskahju pole, siis hakkavadki hundid ja karud, teinekord juba ka ilvesed küldes ringi luusima, sest eks nad aduvad – inimesest ohtu karta pole. Ja kuna karud sellise sooja ja vesise talve ajal püsivalt ei maga, siis juhtubki nii, et ott tuleb ja sööb

elumaja akna taha tihastele riputatud pekikamaka ära. Sügisel ei läinud nädalatki mööda, kui poleks Lääne-Virumaa mõnest talumajapidamisest mesikäpa pahandustest teada antud.

Ka Tõnis Kortsu meelest tuleks suurkiskjate küttesel mõned aspektid üle hinnata, sest jahimeestel on selles osas palju küsimusi. Kuna tema sõnul oleme läinud huntide puhul üle nii-öelda karjaarvestusele, siis ei tea tagi, palju neid praegu meie metsades elab.

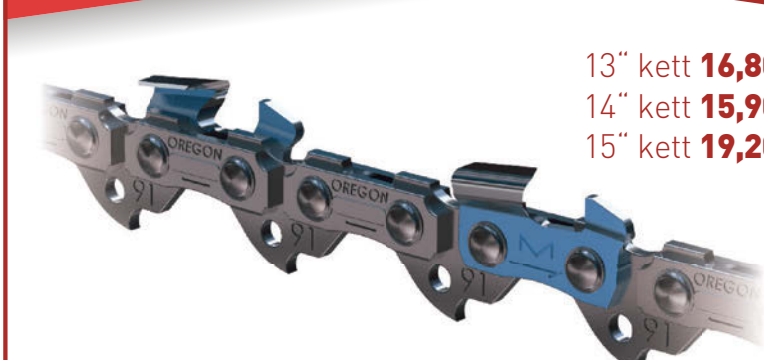
„Arvatakse küll, et metskitsi on palju ja hundil süüa jagub, ent ometi söövad kitsed põllul, aga hunt läheb ja murrab külas koeri. Jahimehe loogika ütleb, et kui söödabaas väheneb, siis tuleks ka suurkiskjate arvu vähendada,” arutleb Korts. „Ka see, et nii-öelda tavaline inimene näeb hunti viimasel ajal kuidagi väga sageli, annab

Oregon DuraCuti kõvasulamketid

nüüd tavaketi hinnaga

[kõvasulam = suurem kroomisialdus lõikehambas]

13" kett **16,80 €**

14" kett **15,90 €**

15" kett **19,20 €**

Erakordne vastupidavus
Suurem vastupidavus abrasiivsetesse tingimustesse nagu liivastesse kohtadesse, määratud puidu lõikamiseks, tules kahjustatud metsa ja muudesse rasketesse oludesse.

Lõikab ja püsib terav tavatingimustes kuni 3 korda kauem võrreldes Oregoni standardketiga.
Täiustatud kroonimisprotsessis kaetakse pind mitmekihiliselt erakordse vastupidavuse ja teravana püsimise tagamiseks.

Lihtne teritada
Ketki saab hooldada standardsete teritusvahenditega.

EDASIMÜÜJAD: TALLINN NIDUSTUUDIO, Viljandi mnt 16b; MEHKA, Peterburi tee 34; VLT, Männiku tee 104; HORTULUS OÜ, Pärnu mnt. 368; TARTU METSAKAUPMEES, Võru 94; REGINETT, Ringtee 75a; MEHKA, Turu 34; SAEMEISTER, Aardi 25; PÄRNU TANNI-VAKOMA, Suur-Jõe 50; VOLDAK, Riia mnt.106; RAPLA PAKA METS, Alu tee 16; VALLEP INVEST, Tallinna mnt.3; RAKVERE BASEILO, Tallinna tn. 47; Kalling OÜ, Seminari 11; JÕHVI BASEILO, Rakvere 35; TAPA BASEILO, Pikk 19; PAIDE BASEILO, Suur-Aia 45; MÄRJAMAA PAKA METS, Pärnu mnt 67; NARVA BASEILO, Hariduse 13; PÕLVA ROOSMASHIIN, Võru 32; PÕLTSAAMAA Avovälj OÜ, Viljandi mnt 22; VILJANDI NURME, Järmejala 20; KLUHT, Valuoja 13a; KOHILA TEHNIKAKESKUS, Vabaduse 15d; KEILA TEHNIKAKESKUS, Haapsalu mnt. 57; JÕGEVA ESTEM TEHNIKAKAUBAD, Keskn. 3; VALGA MEHKA, Pikk 4; VÕRU MEHKA, Vabaduse 4b; MEHKA, Pikk 17; OTEPÄÄ MEHKA, Valga põik 3; KURESSAARE AE KOMP, Pikk 61; AGRICENTER, Talli 8; ORISSAARE SOOVI POOD, Kuivastu mnt 41; KÄRDLA RAUAPOOD, Leigri väljak 1; HAAPSALU R-TEHNIKA, Tehnika 7; VÄNDRA VÄLU OÜ, C. R. Jakobsoni 1

Koeri murravad Peep Männili sõnul siiski vaid üksikud hälbinud käitumisega soed. Hundi toidulaua määrava osa katavad ikkagi metsloomad, keda on looduses piisavalt.

tunnistust ikkagi sellest, et neid on rohkesti.”

Küttimisega ei saa liiale minna

Keskkonnaagentuuri elusloodusosakonna peaspetsialist Peep Männil teab, et ennekõike isased karud liiguvad ringi väga suurel territooriumil. Lisaks sellele on populatsiooni kuni viiendik emast hiljuti võõrdunud ringi rändavaid noori karusid.

Sügisene poegade arv ei väljenda seega kaugeltki populatsiooni aastast juurdekasvumäära. Arvestada tuleb ka jahivälise suremusega, mis on noortel loomadel üsna kõrge.

Nii on tema hinnangul üksikuid karusid üsna võimatu kokku lugeda, mistõttu kipuvad jahimehed nende

arvukust üsna lihtsalt üle hindama.

„Kui jahimehed väidavad, et karusid on meil märksa enam kui seire tulemused – sama aasta poegade emakarude arv ja sellest tuletatud üldarvukus – näitavad ja seega olevat jahipiirkondade pakutud summa tegelikkusele lähemal, siis mina väidan vastu, et hinnangute summeerimisel saadav arv on keskmiselt neljandiku võrra tegelikkusest suurem,” leiab Männil. „Samas pole kahtlust, et karu arvukus on Eestis meie teadliku ajaloo suurim ja tema seisund parim. See võimaldab rakendada ka kõrgemaid küttimiskvoote.”

Viimasel kahel aastal on lubatud küttimissurvet suurendatud enam kui 8,5 protsendini karu üldarvukusest,

põhjuseks kasvanud arvukus ja juurdekasvunäitajad (poegade arv pesakonnas).

Siiski ei saa Männili sõnul liiale minna. Selle selgituseks maalib ta stsenaariumi juhuks, kui 2019. aastal oleks lastud 126 mesikäppa, mis teeks küttimissurveks ligi 18 protsenti. See olnuks suurem kui teadaolevalt kunagi varem ja oleks ületanud populatsiooni aastase juurdekasvumäära enam kui kaks korda.

Mõnele teisele ulukiliigile sellest märksa tagasihoidlikuma küttimissurve rakendamist on erinevad jahindusjuhid aga avalikult tapatalguteks nimetanud, märgib ta.

Hundiga on tema hinnangul tänavu nii, et kuna lund pole, on neid küttida keeruline ja selle tõttu ründavad nad paiguti jätkuvalt ka koeri. Seda teevad Männili hinnangul siiski vaid üksikud hälbinud käitumisega soed. Hundi toidulaua määrava osa katavad ikkagi metsloomad, keda on looduses piisavalt.

Kui võrrelda võsavillemite arvukust ja rünnakujuhtumite arvu koertele, väljendub hoopis negatiivne seos – rohkem on koeri muratud aastatel, mis järgnesid intensiivsest küttimisest tingitud hundi arvukuse märgatavale langusele. Põhjuseks saab siin pidada suurema hulga noorte territoriaalsete loomade teket, kelle suhe kohalikesse koertesse paistab olevat vaenulikum kui vanadel olijatel.

Hundi sagedasemat nägemist põhjendab Männil aga peamiselt looma käitumise muutusega – põhitoiduks saanud metskitsed liiguvad metssigadest enam avatud maastikul, on rohkem päevase eluviisiga ja soed järgnevad neile.

Tõnis Korts on seda meelt, et pädevust meie ametnikel, kes muu hulgas ka jahindusalaseid regulatsioone teevad, jagub, aga oleks hea, kui saaks koostöö tõhusamaks. Korts ütleb, et uuritakse küll suurkiskjate toitumist, nende liikumist ja muud taolist, aga jahimeestele oleks tarvis rohkem praktilise sisuga uuringuid, näiteks suurkiskjate seoseid metssigade katkuga. 🐾

STIHL **iMOW**® robotniidukiga **TASUTA**
kaasa akutrimmeri komplekt!*

KINGITUSE VÄÄRTUS
KUNI
269€

STIHL iMOW® robotniiduk - dünaamiline, tark, osav ja hoolas Sinu muruga!

STIHL iMOW® pakub Sulle vabadust, ühe korra programmeerid, terve suve naudid niidutulemust. Programmeerimiseks ei pea olema ekspert. Intuiitiivst kasutajaliidest on lihtne kasutada, LED-ekraan on selge ja menüü eestikeelne. Ka muruservad saavad niidetud kasutades erinevaid ääreniitmise funktsioone. Kasutades iMOW® äppi, saad oma robotit juhtida ka kodust eemal olles. STIHL iMOW® robotniiduki puhul on kombineeritud juhtivad tehnoloogiad ja uskumatud mugavused!

Sensorid - takistused, vihm või varguskatse, iMOW® reageerib kohe.

Dünaamiline niitmiskava - vastavalt niitmiskormusele iMOW® lisab või vähendab niitmiseks vajaminevat aega kuni 40% päeva mahust.

Tsoonihaldus – ka sopilised ja keerukad aiad saavad laitmatult niidetud, see on võimalik tänu GPS anduritele.

Akid ja laadimisjaam – intelligentne laadimine säästab akusid. Akud on võimsad, seetõttu järjestikune tööaeg pikk. Laadimisvajaduse tuvastab ja jaama liigub iMOW® automaatselt.

*kampaaniapakumise kehtib valitud mudelitele

STIHL®

WWW.STIHL.EE

Intervjuu

Ülo Viilup:

iga metsakorraldaja
puhul on andmed
veidi erinevad

Viio Aitsam

Osaühingu Metsabüroo metsakorraldaja
Ülo Viilup tõdeb, et tänapäeva
metsakorraldajad on metsas kui viimsed
mohikaanlased.

Teist inimest näeb harva, metsloomi kohtab palju rohkem. Kui töös on mõni eramets teiste metsade keskel, siis mõnikord näen harvesterijuhi autot,” räägib ta. Mullu takseeris Viilup üle 250 kinnistu. Iga inventeerimine tähendab ka välitöid.

Kas metsakorraldaja peab tingimata metsas käima? Võiks ju saata drooni?

Igasuguseid jutte räägitakse, aga mina ei usu, et keegi drooniga metsa korraldaks. Droonist võib teatud juhtudel abi olla, näiteks kui mõne raie-
langi piirid on väga keerulised ja ei viitsi käsi-GPSiga neid läbi käia. Või on suur lank ja ma tahan vaadata, kas ikka kõik on raiutud. Või on suur ülejutus ja tahan näha, kas kraavid on umbes.

Aga seda, et saaks drooniga mõõta puude kõrgust, diameetrit ja muud sellist, see ei ole praegu veel võimalik. Võib-olla mõne aasta pärast – tehnika areng on kiire.

Kuivõrd metsakorraldajad metsi inventeerides arvestavad looduse ja kultuuriväärtustega, mis järjest rohkem päevakorral?

Üldiselt kasutatakse standardseid andmete kogumise programme, mis lähtuvad ikkagi tavapärasest metsamajandamisest. Näiteks meil on oma OÜ Metsabüroo programm.

Kui metsas mõõtmisi ja vaatlusi teen, on mul kaasas tahvelarvuti, seal on olemas vastav vorm, kuhu tulemused sisse kannan. Osa välitööde andmestikust läheb metsaregistrisse, millel on oma formaat, mis näiteks vaba teksti ei võimaldagi. Vaba tekst ja kõik muud andmed lähevad metsaomaniku majandamiskavasse, mille koostamiseks on oma tarkvaralahendus.

Saab teha, mida omanik soovib, aga kui ta tellib kõikide looduse ja kultuuriväärtuste inventeerimise, oleks see käsitsitöö, mis võtab lisaaega ja on seetõttu kallim. Vastava tarkvaralahenduse saab teha, kui nõudlus on suurem – programmeerimine on üsna kulukas.

Tavapärase metsakorralduse

ÜLO VIILUP

- Sündinud 16. augustil 1952. aastal Järvamaal.
- Lõpetanud 1975. aastal Eesti põllumajanduse akadeemia metsamajanduse insenerina.
- Aastatel 1975–2003 töötas Eesti metsakorralduskeskuses inseneri, salgaülema, peainseneri, pea-

spetsialisti ja juhatajana.

- Aastatel 2004–2007 oli RMK peadirektor.
- Aastast 2008 OÜ Metsabüroo andmeanalüütik, ekspert ja metsakorraldaja.
- Aastast 2014 OÜ DigiMets juhatuseliige.

puhul, kui tellija pole erisoove esitanud, sõltub väärtuste kirjapanek metsakorraldajast. Mina olen näiteks küll osade metsade puhul lisanud kavas fotosid metsas nähtud huvitavatest ja väärtuslikest objektidest, aga ka suurematest metsakahjustustest ja muust. Nende piltide eest meie firmas täiendavat tasu ei küsita, aga need on praegu standardivälised asjad.

Üldiselt on nii, et sama palju kui on omanikke, on ka soove ja vaateid metsale.

Kas võtate huvilise metsaomaniku metsa kaasa?

Metsaomaniku kaasatulek tähendab metsakorraldajale, et peab metsas käima kaks korda. Kõigepealt lähed koos omanikuga, kes tahab rääkida, mida ta metsas teinud on, ja nõu küsida. Teist korda lähed metsa kirja panema. Koos neid kahte asja teha ei saa ja see tähendab, et võidakse küsida lisatasu. Võib-olla vaid väga väikesest kinnistu puhul on korraga tegutsemine võimalik.

Üldiselt on nii, et sama palju kui on omanikke, on ka soove ja vaateid metsale.

Praegu on Eestis ilma inventeerimisandmete ja kavata 300 000 hektarit erametsa – ligi kolmandik erametsamaadest. Järelikult pole nende omanike jaoks metsa majandamine kõige tähtsam. Kui töökoht on mujal ja töötasu korralik, siis saabki mets olla vaid hobi. Kuni kakskümmend tihumeetrit kinnistu kohta võib võtta

kavata ja metsateatist esitama ning sellest võib piisata.

Kui palju selle pinna hulgas võib olla alla viiehektarilisi kinnistuid, mille puhul seadus metsa inventeerimist ei nõuagi?

Kindlasti on neid ka, aga mitte ainult. Tegelikult on väikestele metsadele kavatellimist päris palju. Omanikud tahavad teada, mis neil metsas on ja mida teha tohib. Paljud firmad, kellel väga väikesed metsakinnistud, tellivad metsakorralduse sellepärast, et neil on sertifikaadid, mis seda nõuavad.

Samas on üsna palju neid, kellel on suuremad kinnistud, aga kava pole kunagi olnudki, kuna pole huvi raieid teha.

Miks teist just metsamees sai?

Kui oled maapoiss, kelle isa metsavaht, siis väga palju muid võimalusi polegi. Isa oli metsavaht üle 48 aasta, ehitas endale ise uue elumaja.

Külast, mis jääb Türi lähedale, käis mu noorusajal üle esimene linna minemise laine. Praegu on mu isakodu seal ainuke, kus veel maja püsti. Kui isa enam polnud ja ema haigeks jäi, müüsin selle metskonnale.

Kusagil 1967 hakkasin isaga koos metsas käima. Sain kodus metsatööd selgeks ja pärast Türi keskkooli läksin EPAsse.

Miks just metsakorraldus?

See lihtsalt juhtus nii. Tol ajal mindi kõrgkoolidest tööle suunamisega.

Veel ei ole drooniga võimalik mõõta puude kõrgust, diameetrit ja muud sellist, tõdeb Ülo Viilup. Sestap tuleb seda teha ikka tavapärasel moel, kuigi moodsamate mõõteriistadega.

Minul oli kokkulepe geoloogiavalitsusega, kes vajas metsade hindajat objektidele, kuhu hakati turbavälju rajama. Tegin seal ka oma diplomitöö. Aga komisjon leidis, et süsteemivälist suunamist ei saa lubada, kui omas süsteemis on vabu töökohti rohkem kui lõpetajaid.

Meil kõigil oli metsamajandusinseneri diplom. Osa läks tööle metskondadesse, osa kolhoosimetsaülemaks, osa metsatööstusesse. Kuna metskondades vabu kohti enam polnud, valisin metsakorralduskeskuse.

Tol ajal korraldati kolhoosi- ja sovhoosi- ning kahekümne kahe metsamajandi metsi.

Mina sain metsakorraldajana töötada vaid aasta, siis hakkasin tegelema hooldusraie proovitükkidega – ministeerium oli need tellinud, et Eesti puistutele omad hooldusraie normatiivid välja töötada.

Kahe aasta pärast olin arvutisalgas, kus tegeldi andmete töötlemisega. Saku maaviljeluse instituudi suures saalis oli kaks suurt arvutit Minsk 22, saime neid rentida. Tuli kohapeal käia perfolindile löödud andmeid sisestamas.

Hiljem olin kolhoosimetsade, kor-raks ka riigimetsade korraldamise salgäülem, siis enne juhatajaks saamist veel peainsener ja juhataja asetäitja.

Kas toonase metsakorralduskeskuse allumine otse Moskvale andis mingeid eeliseid?

Ma ei mäleta, et oleks andnud. Näiteks paberiga, mida meil kulus takseerkirjeldustele ja plaanidele palju, oli kogu aeg mingi jama – kord polnud fondi, kord polnud limiiti ...

Kogu täiendkoolitus käis Vene-maal, kõik plaanid-mahud tuli Moskvast metsamajandite kaupa kooskõlastada ja kogu varustus jaotati sealtsaudu.

Igal aastal käidi Moskvast aastaaruannet ja metsamajandite seletuskirju kaitsmas ning ka raiemahud kinnitati liidu metsakomitees.

Samas saab öelda küll, et siin tehti kõik eesti keeles ja et meie töömeeste Eesti metsandusse arvuti.

Pärast arvutisüsteemi uuendamist hakkasime seda rentima Tallinnas paiknenud Algoritmis, mis oli suur arvutikeskus. Koos nendega katsetasime ka telefoniliini kaudu internetiühenduse loomist, aga see ei õnnestunud, sest sideliini ei kannatanud nii suurt andmemahtu välja.

Siis otsisime võimalust oma arvu-

ti hankimiseks. Moskva mingi jaotuskava järgi oli ette nähtud üks leedulaste arvuti viia Kaug-Idasse, aga seal poldud valmis seda vastu võtma. Meie saime selle nii, et kõigepealt viidi arvuti ikkagi rongiga Kaug-Itta ja siis toodi Eestisse. See mahtus juba ühte tuppä ära, ei olnud enam suurt saali vaja.

Kas oli nii, et Eestis hoiti vägisi väikest raiemahtu, mida praegu metsavaldlustes tihti eeskujuks tuuakse?

Stabiilset raiemahtu hoiti tõesti. Igal aastal käidi Moskvast aastaaruannet ja metsamajandite seletuskirju kaitsmas ning ka raiemahud kinnitati liidu metsakomitees. Eestisse toodi puitu sisse, aga endal metsamaa pind ja küpsete metsade osakaal kasvas.

Metsanduses oli kaks süsteemi: metsatööstus oma metsakombinaatide ning metsamajandid oma metsapunktide ja metskondadega. Metsad olid jaotatud kahte gruppi. Kogu teise grupi ehk majandusmetsade lageraie tegid metsakombinaadid. Hooldusraieid ja esimese grupi ehk kaitsemetsade kõiki raieid tegid metsamajandite metsapunktid ja metskonnad.

Esimese grupi kaitsemetsad olid jaotatud kaheksasse-üheksasse kategooriasse. Näiteks olid teede- ja raud-

teeäärased kaitsemetsad, haljasvööndi metsad linnade ümber, parkmetsad, rahvuspargi metsad, pinna-sekaitse metsad, genofondi metsad. Esimese grupi metsades olid raievanused kõrgemad

– okaspuul kaksikümmend ja lehtpuul kümme aastat, aga parkmetsas näiteks neli- ja kaksikümmend.

Igal kevadel enne välitööde algust olid nõupidamised, kus lepiti kokku ka kõik see, mis täiendavalt kaitse alla võeti. Mõeldi välja uusi kaitserižiime, et saaks veel rohkem metsa teisest grupist esimesse gruppi ringi tõsta. Aga selle üks põhjus oli, et esimese grupi metsade puit jäi Eesti tarbesse, teise oma jaotati teistel alustel.

AJA MÄRKE Eesti metsanduses

Ajavahemikud ja nende n-õ üldine temperatuur

PINEV – AVALIKUD VAIDLUSED

2015

Kaob **metsaüleva amet** traditsioonilises mõttes – metsaülevaast saab haldusametnik

Sünnib **metsaportaali**, mis ühendab kõiki seni eraldi olnud metsanduslikke e-teenuseid

Esimene **metsandust eitava vastasseis** ühiskonnas

RAHUNEV – EDENE-MINE

2010

Esimised **droonid** metsatööde korraldamise abilistena

Esimised metsatööde korraldamise **tarkvaralahendused** erametsas

Erametsas algab **põlvkondade vahetus**, firmade metsaomandi suuruse kasv kiireneb

SELGINEV – SUUNDADE VALIK

2005

Loosung on **efektiivsus** – RMK tegevus muutub funktsioonipõhiseks, erametsa toetuste saamine seotakse metsaühistute liikmete arvuga

Kaob traditsiooniline **metsakond**

RMK võtab kasutusele ühtse arvutipõhise **metsamajanduse infosüsteemi MIS 3.0**

Esimene ELI nõuete kohane **kodumaine harvester** – OÜ Metsis

Esimene metsaomanike ühine puidumüügiorganisatsioon

PINEV – METSANDUSLIKUD VAIDLUSED

2000

Esimised **metsa sertifikaadid**

Esimest korda **kevadsuvine raierahu** – RMK

Esimised **riigi metsatoetused** erametsas

Esimised **arvutid** harvesterides. Sünnib riiklik **metsaregister**

Riigimetsade **metsakorraldus** kolib RMKsse. Esimised **Natura alad**

Esimised erametsaomanike vabatahtliku looduskaitse, **vääriselupaikade** lepingud

KAINESTAV – TEGELIKUD OLUD

1995

Esimene **moodne saeveski** Imaveres

Esimised **erastatud metsakinnistud**

Esimene tähistatud nn **euro-matkarada** – Keila-Joa

Kaob **metsavahi amet**

Riigimetsa jõuab sõna **optimeerima** – metskondade liitmine, sünnib RMK

Esimene üleriigiline **statistiline metsainventeerimine** (SMI)

LOOTUSRIKAS – KÕIK ON VÕIMALIK

1990

Esimised **erametsaomanikud** – maade tagastamine

Esimised personaalsed **lauaarvutid** metsakorralduses

Esimene Eestis väljatöötatud metsakorralduse **takseerandmete töötlemise tarkvara TAKSIK** ja **digitaalsed metsakaardid**

1980

Esimene katse tekitada telefoni-
side kaudu **internetiühendus** metsakorralduses

Esimene nüüdisaegne **harvester** – Lokomo

1970

Esimised **langetus-, laasimis- ja järkamismasinad** n-õ ühe protsessi masinatena

Esimised **Husqvarna** mootorsaed

1960

Esimised metsakorralduse **aerofotod** – Järvelja

Esimest korda kasutatakse metsakorralduses **perfoarvutit**

Esimised mehaanilised **tõstukid**

1950

Esimene **masin-metsakuivendusjaam**

Esimised mootorsaed **Družba**

Allikad: RMK, erametsa aastaraamatud, Ülo Viilup, Eesti Mets

Sovhoosi- ja kolhoosimetsad liidu jaotuses polnud, seal raiuti vaid oma tarbeks.

Hiljuti ühes telesaates öeldi, et Vene ajal oli Eesti raiemaht kaks miljonit tihumeetrit aastas. Tegelikult oli see pikka aega 3,3–3,5 miljonit. Tollal tehti metsanduse generaalplaane 25 aastaks, viimane oli 1975. Sellega tegeles metsakorralduskeskuses eraldi salk, kes muu hulgas tegi pikaajalisi prognoose. Nende põhjal oli 1980. aastate lõpus ette näha, et raiemaht hakkab kasvama, sest puistud olid vanad ja metsamaa pind suurenes.

Tasub vist meenutada, et tol ajal oli harvester alles tulevik ja raiet tehti Vene mootorsaagidega.

Vanad Družba ja Urali saed kaalusid üksteist kilo, koos kütusega kaks-

teist ja pool, Husqvarnad vastavalt neli kuni kuus kilo.

Tänapäeval kirume harvesteri, et lõhub metsa. Aga tahaks näha, kes läheb vikatiga heina tegema. Samamoodi ei ole õieti enam neid, kes saega lageraieid teeks.

Vikatiga võib heina teha oma lõbuks. Mina ka käin mootorsaega omale metsas küttepuid tegemas, aga see on hobi.

Kui palju teil oma metsa on?

Minu mets see pole, vaid abikaasa oma, 0,4 hektarit. Eelmisel aastal raiusin sealt kaks puud, mis olid ära kuivanud. Kuna isa oli metsavaht, polnud mul mingit maad tagasi saada. Erastamises ei riskinud osaleda, sest metsakorralduskeskus tegi erastamisele minevate metsade hindamist ja mina olin

juhatajana see, kes igale aktile alla kirjutas.

Mul on tänase päevani vihavaenlasi, kelle arvates nende mets liiga kalliks hinnati. Metoodika oli selline, et hinnati viimaste metsakorraldusandmete järgi. Keegi ei osanud ette arvata, et 1995 alanud erastamine nii pika aja peale venib. Kui kolhoosi metsakorraldus oli olnud 1992, olid hindamise alusandmed veel suhteliselt värsked, aga kui metsakorraldus jäi kaugemasse aega, võis seal vahepeal juba raiutud olla.

Minu arvates kõik, kes sel ajal erastasid, on tegelikult võidumehed, puidu hind on nüüd midagi muud. Näiteks Raplamaal kujunes metsamaa hektari keskmiseks väärtuseks 16 000 krooni ehk tuhat eurot. Nüüd on see lagedaks raiutud metsamaa hektari hind.

* * *

Kui palju erineb praegune metsakorraldus nõukogudeaegsest?

Üks suur erinevus on, et nõukogude ajal tehti välitöid suvel. Sõideti sinna, kus metsamajandis või kolhoosis tööjärg oli, ja elati kohapeal. Nüüd teeme välitöid aasta läbi. Näiteks alati enne mingi metsatoetuse tähtaja saabumist tuleb nõudluse kasv, sest toetus- te saamiseks peavad metsaregistris olema metsa kehtivad inventeerimisandmed. Väga palju on neid, kes ärkavad viimasel hetkel.

Suured metsafirmad planeerivad oma tegevust rohkem. Nendega on tavaliselt eelkokkulepped olemas. Saad kinnistute nimekirja ja ise valid, mis järjekorras töid teed. Tuleb vaid suhelda piirkonnajuhtidega, et ei juhtuks minema siis, kui metsatööd käivad.

Erinevus on ka tohtus ringitraageldamises – mehed sõidavad risti-rästi üle Eesti, kellel kuhu tellimus on. Metsabüroos on õnneks nii palju mehi, et meil on omad piirkonnad.

Kus teie piirkond on?

Foto: Arno Mikkor

Kui oled maapoiss, kelle isa metsavaht, siis väga palju muid võimalusi polegi, kui hakata ise ka metsameheks.

Põhja-Eestis – pool Harjumaad ja Järvamaa, nüüd tuleb ka osa Raplamaast juurde. Piirkondlik jaotus aitab sõitmise aega kokku hoida.

Teine asi on see, et Eestis on metsa kasvukohatüübid väga erinevad, pead nendega kursis olema. Näiteks Lääne-Virumaal ja Järvamaa põhjaosas on palju sinilille kasvukohti rähkmulda-del. Kui Lõuna-Eesti mehed tulevad metsakorraldust tegema, on need viljakad metsad neile kõik jänesekapsa tüübid, sest seal selliseid rähkmuldi pole ja nad ei puutugi sinilille kasvukohatüüpidega kokku.

Piirkonna tundmine tuleb kasuks ka sellega, et tead, kust teed lähed ja kui sõidetavad need on, millistest kraavidest üle ei pääse ja nii edasi.

RMK tegutseb tänapäeval regioonipõhiselt – igal metsakasvataval või raie korraldajal on oma suur piirkond, keegi pole enam kohapeal. Samamoodi käivad raiefirmad metsa üles töötamas üle Eesti. Siis tekivadki sellised olukorrad, et tee lõhuti ära ja kohalikud on hädas. Oleks naaberküla mees raiunud, oleks ta teadnud, et sellesse konkreetse metsa märja ajaga minna ei tasu.

Eriti riigimetsa puhul on ootus, et kohalike oludega rohkem arvestataks. Kui viimase kolmekümne aasta järgi vaadata, siis justkui on järjest hoopis eemaldatud, kohalikke üksusi enam polegi ...

See, milleni riigimetsas jõutud, on efektiivsus, funktsioonipõhisus – kui tegelen ainult puidu müügi või ainult metsauuendusega, oskan paremini; kui tegelen mitme asjaga korraga, kilustan ennast. Oma iva on selles olemas. Näiteks puidu müügil on ühtne süsteem küll eduline. Erametsal on ju ka mitu ühist müügiorganisatsiooni. Koos müües on kogused suuremad ning hind ja tingimused paremad.

Vahel tundub, et väikeste metskondade kaotamine oli üks tegur ühiskonna linnastumise kõrval, miks inimesed on metsandusest võõrdunud. Kuni metskond veel vaateväljas oli, võeti metsamajandamist loomulikumana.

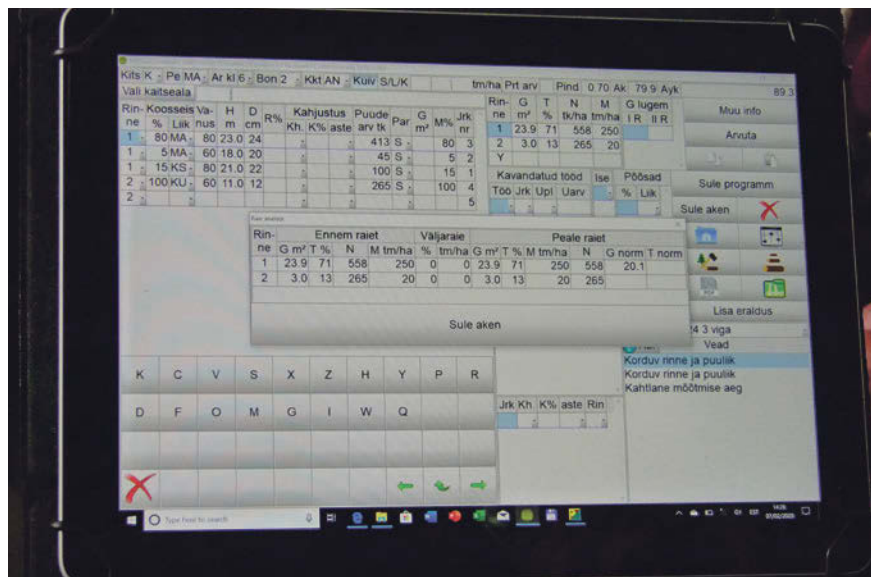

Foto: Viilo Aitsam

Vaade tahvelarvutisse, kus on avatud metsaandmete sisestamise programm. Osaühing Metsabüroo kasutab oma programmi.

See jah ... Mõned mõisted on väga palju muutunud. Näiteks mõiste „kodu” – minu kodumets raiuti maha, kuigi see oli hoopis naabri oma. Naabrimehel võib olla uhkem auto ja ilusam naine, aga neid ei saa omaks pidada. Sama lugu on tema metsaga. Kui inimene tahab, et seda ei raiutaks, on tal vaid üks võimalus – peab ära ostma.

Neid lugusid ikka on, nagu oli ühe vana suvilakooperatiiviga, kus nüüdseks on enamus hoonetest elumajad. Selle taha jäi ühe firma metsatukk, ilus saja-aastane männik. Firma tellis metsamajanduskava ja inimesed

Kogukonnamets saab olla ikkagi vaid siis, kui kogukond või küla selle endale ostab.

olid kohe turjal. Asi lahenes nii, et viiehektariline tükk mõõdeti juppideks ja iga majaomanik ostis endale ühe siilu. Nüüd on igalühel oma kodumets. Ka kogukonnamets saab olla ikkagi vaid siis, kui kogukond või küla selle endale ostab.

Riigimetsa kohta saab küll kaudselt öelda, et see on kõigi oma, aga siin peaks arvestama, mis kokkulepped kehtivad. Metsa majandatakse seaduse järgi ehk meil on kokkulepi-

tud reeglid, mis on kas valitsuses või riigikogus heaks kiidetud. Kui need reeglid ei meeldi, siis demokraatlikus riigis käib nii, et tuleb saavutada valitsuse ja riigikogu tasandil teistsugune otsus.

Keskonnainspektsiooni statistikas on esirinnas ebaseaduslik kalapüük, aga inimesi ärritab metsamajandus, kuigi seal käib kõik valdavalt kokkulepitud seadustiku piires.

Äkki tuleks metsad jälle kategooriatesse jaotada nagu Vene ajal: asulamets, teeäärne mets ...

Mina olin lausa selle vastaline, kui metsaseadusest kaotati 2009. aastal ära metsade jaotamine hoiu-, kaitse- ja tulundusmetsadeks, mis oli hästi selge. Nüüd on rangelt kaitstavad metsad ja seal on kõik ühes pajas, ning siis on majandatavad metsad, kus ikkagi on ka piiranguvööndid ja püsieluelupaigad ja muu, kusjuures igal asjal on omad erinevad reeglid.

Kuivõrd kahe metsakorraldaja töö samas metsas võib erineda?

Näiteks eraldiste hulk sõltub metsaomaniku soovist ka. Mõni tahab, et ta metsas oleks neid hästi palju,

Näited metsakorralduse käigus leitud väärtuslikest objektidest, mille Ülo Viilup on metsamajandamiskavasse lisanud. Vasakul A. H. Tammsaare ema sünnikodu mälestuskivi, keerdokkalise männituka lähedal. Paremal järe murdunud haab vääriselupaiga nurgas.

iga metsatukk eraldi. Mõni ütleb, et mida suurem eraldis, seda parem, sest siis on majandada lihtsam. Samas on mets väga varieeruv. Näiteks kui on üks suur eraldis olnud, aga see on raietega väga erisuguseks muudetud, on keskmist keeruline välja tuua. Looduslikud üleminekud on selles mõttes keerulised, et need on sujuvad ja selgete piirideta.

Ma olen seda teemat püstitanud, et kas metsakorraldus on looming ja kas autorikaitse rakendub. Minu arvates on see looming ja iga metsakorraldaja puhul on andmed veidi erinevad.

Metsaandmetes on alati mingi lõtk, aga avalikes vaidlustes käib justkui absoluutse täpsuse taotlus. Kas see metsa puhul üldse on võimalik?

Seda ei saagi. Kõik sõltub ka mõõtmisviisist ja tuleb teada taustu. Näiteks on palju juttu olnud sellestki, nagu oleks Eestis metsa tagavara üle hinnatud. Omanik müüb langi, raiefirma läheb raiuma ja ütleb, et seal polegi nii palju metsa, kui metsakorraldaja kirja pani.

Kõigepealt peaks arvestama, et metsamajanduskavas ja metsaregistris on kasvava metsa tagavara märgitud koos koore ja ladvaga. Sortimenti müüakse ilma kooreta. Need kaks ei saagi olla samad, sortimenti peabki tulema viisteist-kakskümmend protsenti vähem. Kui erinevus on üle kahekümne, siis tõesti kerkib küsimus, et kas metsakorraldaja on eksinud.

Meil on igal kevadel treeningtakseerimine, kus osaleb kuuskümmend RMK ja viiskümmend erametsa korraldajat. Seal on kontroll-lugem, millele on tehtud täppismõõtmine puude kaupa ja metsakorraldajad hakkavad seda hindama. Ette on antud vahemik, mille piires võib eksida. Need on vaid üksikud, kes täppismõõtmisega täpselt sama tulemuse saavad.

Üldiselt täheldatakse kaht tendentsi: kui on väga tihedad, suure tagavaraga metsad, siis neid hinnatakse veidi allapoole. Kui on väga hõredad ja viletsad metsad, siis neid hinnatakse ülespoole.

Kas tegelikult on asi halb ja aasta raiemaht peab vähenema?

Keskkonnaministeeriumi kodulehelt leiab Enn Pärdi koostatud põhjaliku prognoosi aastani 2050, kus märgitud, et kui jätkame samas mahus raiemga, siis raiemaht väheneb. Selline on trend.

Aga päris sinnani välja ei tasu lihtsustada, et kõik ongi korras, kui raiemaht väheneb või – nagu kombeks arutleda – jääb juurdekasvust väiksemaks. Vaid nende kahe arvuga mängides ei ütle tegelikult midagi ära.

Juurdekasvu puhul tuleb arvestada, et osa sellest ei jõua tagavarasse, sest osa puudest kuivab ära, toimub loomulik looduslik väljalangemine. Juurdekasvust peaks justkui väljalangemise osa maha arvestama, aga ei saa, sest teisalt on osa väljalangevat metsa raie hulgas – kui raiume näiteks kümme miljonit tihumeetrit, siis umbes üks miljon sellest on surnud puu, mis on niisiis hoopis väljalangemise arvelt raiutud. Kui õigel ajal

harvendusraiet teeme, võtame osa väljalangevast puidust kasutusse, mis muidu kuivaks ära.

Raiemaht on kasvanud, aga samal ajal on meil enneolematult suurenenud surnud ja lamapuidu olem, mida on Eesti metsas SMI järgi 36 miljonit tihumeetrit – üle kolme korra rohkem kui aastane raiemaht. Räägime, et meil on võlg metsaelustiku ees, aga kõik need miljonid on loodusliku mitmekesisuse üks tagatise.

Arvan, et kogus on suuremgi. SMI viimane aruanne näitab 2013–2017. aasta mõõtmiste keskmist. Kahel viimasel aastal on metsas olnud üüratu üraskikahjustus, mis kindlasti on surnud puidu mahtu suurendanud.

Raiemahtu märgitakse tihumeetrites, aga selle arvutus toimub hektarite alusel – tihumeetrite arv on vaid arvestuslik summaarne näitaja. Arvan, et kui midagi piirata, siis lage-raiete pindala. Ainult tihumeetritest rääkides jõuame sinna, et hooldus- ja sanitaarraiet ka ei tohi teha, kui raiemahuarv nii-öelda täis saab.

Kahjuks on nii, et see, kes avalikkusele metsanduslikke nüansse selektab, saab kohe sildid külge – „ära-ostetu” ja „metsamaffia”.

Jah, EASi uus juht ka võttis sõna, et metsandus pidavat hävitama meie turismi. No ma ei tea ... meil on RMK hallataval maal 300 000 hektarit rangelt kaitstavat metsa, lisaks see, mis eramaadel. Väga palju matkaradu on kaitsealadel. Loodusturismiettevõtja saab valida, kuhu inimesi viib, ei pea viima tingimata raiesmikule.

Loomulikult on ka metsikuid turiste, kes sõidavad jalgratastega läbi Eesti. Siis on muidugi jama, kui raietöödega on mõni rada sodiks sõidetud. See on häbematus, kui tee lõhkuja pole seda korda teinud. Aga see pole metsandus, vaid läheb juba käitumiskultuuri valda.

Mind häirib ka, kui valgustusraiel jäetakse võsa pikali metsa- või piirihile või mõnele vanale metskonnateele. See ei ole ilus. Pigem hoia need kohad puhtad.

Eestis on pinnas selline, et ka kui-

vas kohas tulevad soonikud vahele, kergesti tekivad rööpad, tihti paratamatult. Normaalne oleks, kui see, kellel midagi juhtus, teeb ka korda.

Kuidas metsanduse ümber olevast püsivast pingemullist välja saada, et oleks võimalik normaalselt asjades rääkida?

See on keeruline. Ilmselt oleks vaja väga kaalutletult tegutseda. Näiteks uue arengukava koostamine: minister ütleb, et kõik on nii kaasatud kui võimalik.

Mina olen ministeeriumi kodu- holt vaadanud arengukava loomanimelisi stsenaariume – ilus, aga ühtegi arvestust ei leia. Pole võimalik vaadata, mille alusel ühe või teise raiemahuni on jõutud. Olen otsinud ka infot arengukava lõppversioonist, mille kokkukirjutamine kuuldavasti käib,

aga pole leidnud. Kui infot pole, näib, et mind ei ole kaasatud.

Ilmselt iga küla puhul, mille lähedal seoses RMK metsatöödega on pinged üleval, on küsimus selgitamises. Vaatasin televiisorist Kose ümbruse raievaidlust. Vastaspoolte esindajad elasid oma emotsioone välja. Ei selgitanud RMK pool asja piisavalt ja küla esindajad olid ette häälestatud, et mitte midagi ei tohi teha. Ega ei saagi enne teha, kui mingile kokkuleppele pole jõutud.

Ma ise sain ka üle-eelmisel sügisel ehmatusel osaliseks, kui läksin Aegviidu tee ääres kohta, kust tavaliselt kitsemampleid korjan. Selgus, et RMK oli metsa maha raiunud! Pruukis vaid kakssada meetrit edasi sõita, kui leidsin täpselt samasuguse koha ja seened. Aga esimene hetk on ikka see, et kuhu mu mets sai! ☹

HORTULUS

**ISTUTUSHOOAEG
ALGAB KOHE!**

Istutustoru 55 cm	113 €
Istutustoru 63 cm	119 €
Kanada istutuslabidas	69 €
Kanada istikukott	125 €
Istikukast ühepoolne	50 €
Istikukast kahepoolne	100 €

Hortulus OÜ
Pärnu mnt 368
Tallinn
Tel 672 6820

Tellides internetist istutustarvikuid, on **transport tasuta!**
Meilt leiad ka kõik muu metsatöös vajaliku.

www.hortulus.ee

Metsaomanikud tahavad tarkust taga nõuda

Sander Silm

Kui mullu jaanuaris ilmus Luua metsanduskooli kodulehele uudis, et alustatakse vastuvõttu aastasele metsakasvatuse erialale, ei osanud juhtkond aimatagi, et huvilised jooksevad piltlikult öeldes piidad maha.

Täpselt nii juhtus ka sel aastal. Valdavalt metsaomanikele ja metsandusega tegelevatele väikeettevõtjatele või metsatöölisele mõeldud õppekavale laekus 52 avaldust, vastu võeti 19 õppurit.

Luua metsanduskooli meisterõpetaja Veiko Belialsi sõnul ei saanud kõiki soovijaid vastu võtta seepärast, et ei jagu lihtsalt tehnilisi vahendeid.

„Teooria puhul pole tõesti vahet, kas auditooriumis on sada või paarsada inimest, kuid meil on suur osakaal praktilisel õppel metsas, see seabki omad piirid,” räägib ta.

Nendele aga, kes sel korral sisse ei saanud, soovib Belials meelt mitte heita, sest juba juunis avatakse uus vastuvõtt.

Sihtgrupp – oma metsa majandada soovivad omanikud

Teist aastat Luual õpetatav metsakasvatuse eriala annab praktilised osku-

sed metsahoolduseks ja kasvatamiseks.

Belialsi sõnul võetaksegi kursusel läbi baasasjad: puuliigid, kasvukohatüübid, metsakasvatustlikud põhitõed, metsas toimuvad protsessid, puude valik, ohutus, metsatööd, sortimenterimine ja järkamine, samuti lepingud ja seadusandlus.

Lõpueksami edukalt sooritanu saab raietöölise kolmanda taseme kutse.

Kui 2000ndate keskel osalesid analoogisel ühe- ja kaheaastasel tasemeõppel eelkõige metsanduses töötavad või teenust pakkuvad inimesed, siis nüüd ka suured ja väiksed metsaomanikud.

„Kuid kõigil on üks huvi ja soov – tegeleda enda omandiga, et oskaks ise teha ja otsuseid langetada või vajadusel õigesti teenust tellida, mitte lasta endale nii-öelda mütsi pähe tõmmata,” tõdeb Belials.

Lisaks aastasele metsakasvatuse tasemeõppele pakub Luua metsanduskool täiskasvanutele ka mitmeid lühiajalisi kursusi, alates uutest metsanduse infosüsteemidest kuni metsanduse algteadmisi andvate baaskursuseni. Neil osaleb ligikaudu 600–700 inimest aastas.

Metsahuvi ei kao kusagile

Päevases õppes koolitatakse ka metsureid, kelle põhitöövahend on mootor- või võsasaag. Kuid kas sellistele meestele tänapäevases metsanduses tööd jätkub?

„Tõsi ta on, neid jääb vähemaks, kuid ära nad ei kao. Üha rohkem kliente tahab, et metsas töötaks inimene, mitte masin. Võsasaetöö on aga lõputu, nii et vajadus oskuslike ametimeeste järele ei kao,” on Belials veendunud.

Üha sagedamini tunnevad metsanduse õppimise vastu huvi nai-

Foto: Tõnu Eller

Vineeripakk on hinnas, seetõttu korraldas Luua metsanduskool õppepäeva ja andis nõu, kuidas seda saagida.

Foto: Sander Silm

Luua metsanduskooli direktor Haana Zuba-Reinsalu ja meisterõpetaja Veiko Belials.

JAGATUD TARKUSED

Foto: erakogu

Metsaomanik Janno Simm asus Luua metsanduskoolis õppima mõttega korrastada oma aastate jooksul iseõppimise teel saadud teadmiste killukesi.

Metsaomanik Janno Simm: õppurid toovad kaasa omad kogemused ja teadmised

Veebruaris asus aastasel metsakasvatuse kursusel õppima metsaomanik Janno Simm, keda sundis seda sammu astuma äratundmine, et omal käel või naabrimehe juhendamisel pusimine on üks, kuid süstematiseeritud teadmiste pagas sootuks teine asi.

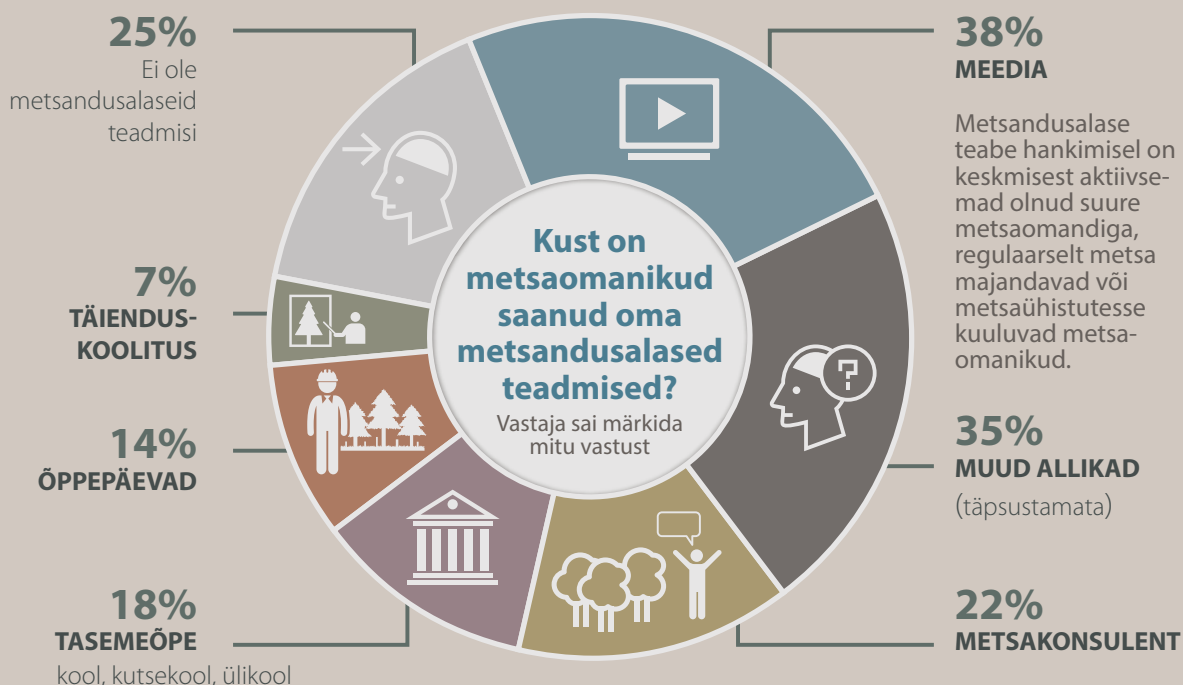
„Läksin Luuale mõttega korrastada oma aastate jooksul iseõppimise teel saadud teadmiste killukesi,” räägib Simm. Ta märgib, et otsuse tegemiseks andis tõuke ka Luua õppejõu Tõnu Reinsalu mootorsaekoolitus Tartu Jahimeeste Seltsis.

„Adusin, et kui aastatepikkusest sae kasutamise kogemusest hoolimata nii palju uudseid nüansse ja knihve välja tuleb, siis ilmesti muude metsakasvatuse teemade juures on õppida rohkemgi veel,” nendib vastne õppur.

Täiskasvanute koolituse juures hindab ta veel seda, et osalejad toovad kaasa omad kogemused ja teadmised, mis teemasid praktilisemast aspektist avavad ja vahel ka õppejõudude pakutavat täiendavad. „Näiteks oli meie grupi paaril avameerurjetajal jagada oma kogemusi ja vaatenurki GPSi kasutamisest,” lausub ta. „Mõttevahetused kursusekaaslastega on ammendamatu teadmisteallikas.”

Metsaomanikel tuleks veelgi õppida

Eelmisel aastal korraldatud uuringust selgus, et veerandil metsaomanikel pole erialaseid teadmisi

Allikas: Metsaomanike küsitlusuuring 2019, mille korraldasid erametsakeskus, Tallinna ülikool ja Turu-uuringute AS

sed. Päevases õppes on neid küll veel vähe, kuid täiskasvanutele mõeldud kursustel järjest enam.

Õppida pole kunagi hilja

Üha rohkem on neid, kes ei tule kooli otse põhi- või keskkoolipingist. Täiskasvanud õppijad moodustavad koguarvust 70 protsenti.

Vanus jääb 16 ja 76 eluaasta vahele. Näiteks metsandust õppinud 76aastane vanahärra tegi oma kursuse kõige parema lõputöö.

„Minu meelest on see aja märk, et õppijate seas on tekkinud sellised suundumused,” nendib direktor Haana Zuba-Reinsalu.

Metsaomanikke koolitavad küllalt agaralt ka metsaühistud, kes saavad selleks erametsakeskusest toetust. Keskühistu Eramets kommunikatsioonijuhi Toomas Keldi sõnul on ühistute korraldatavad õppepäevad – aastas on neid 60 ringis – populaarsed ja koolituste temaatika lai.

„See sõltub paljuski metsaomani-

Foto: Kristiina Viiron

Vardi metsaühistu koolituspäev, kus õpetati väikse langetustraktori Usewood abil valgustusraiet tegema.

ke soovideist. Koolitusi on tehtud näiteks valgustusraie tegemisest, maksude deklareerimisest, erinevate lepingute sõlmimisest. Üha rohkem on ka erinevaid piiranguid puudutavaid teemasid, näiteks kaitsealadega seonduvaid,” ütleb ta.

Viimasel ajal on väga menukaks

osutunud musta pässiku kasvatamise õppepäevad. Näiteks Hiiumaal on see märtsi lõpus teemaks juba teist korda.

Ühtlasi õpetab erametsakeskus metsaühistute võtmeisikud ja metsanduskonsulente. Eelmisel aastal jagati üheksal korral tarkusi kokku ligi 250 osalejale. 📍

Reolink Go - 4G LTE Mobile Security Camera

Reolink GO 4G juhtmevaba akuga valvekaamera

Reolink Go
töötab igalpool,
igal ajal

100% Juhtmevaba

Paigalda või võta kaasa

4G

4G Mobiilne võrk

Taaslaetav aku

Päikeseenergialt töötav
(valikuline)

Öövaade

Turberaiel ei pruugi mets uueneda piisavalt hästi

Martin Tishler

Eesti maaülikooli metsanduse doktorant

Pärast turberaie esimest järku kasvavad noored puud oluliselt aeglasemalt kui lageraiejärgne metsakultuur.

Turberaie puhul ei raiuta puis-
tut ühekorraga, vaid mitme,
minimaalselt kahe järguga.
Pärast esimest järku jäävad kasvama
puud, mis pakuvad tekkivale uuen-
dusele turvet, näiteks ekstreemsete
ilmaolude eest, ning täidavad säilik- ja
seemnepuude rolli. Lisaks võib sellise
raie mõju metsa elustikule ja maas-
tikupildile olla väiksem kui lageraiel.

Riigiti võib turberaie mõiste ja
praktika erineda. Eestis jaguneb see
metsaseaduse järgi veer-, häil- ja aeg-
järgseks raieks.

Eesti metsanduses on turberaieid
suuremal või väiksemal määral ajast
aega pidevalt tehtud ja jõutud tõde-
museni, et ilma sobivate eeltingimus-
teta on metsa enamikes kasvukoha-
tüüpides väga keeruline uuendada.

Eesti maaülikooli turberaie-
uurimisrühma artikkel rahvusvahe-
lises teadusajakirjas Scandinavian
Journal of Forest Research [1] annab
ülevaate andmetest, mis on kuue
aasta jooksul kogutud 2012. aastal
mustika kasvukohatüübi männikus-
se rajatud turberaieviiside võrdlus-
katsel. Nimetatud ala asub Järvelja
õppe- ja katsemetsakonnas.

Männikud on Eestis ja Skan-
dinaavias turberaie peamine siht-
rühm, samuti on need tihti rekreat-
sioonialad, kus lageraie võib maas-
tikku muuta liiga järsult.

Turbepuud takistavad kasvu

Uuringu tulemusena selgus, et pärast
esimest turberaie järku olid männi-
uuenduse jaoks kõige soodsamad tin-
gimused veerraiel, mis on oma ole-
muselt kitsas 30 meetri laiune lage-

Eesti metsanduses on turberaieid suuremal või väiksemal määral ajast aega pidevalt tehtud.

raie, ning halvimal aegjärgsel, kus
puud raiutakse hajali ja järele jääb
ühtlaselt hõredam puistu.

Järvelja katsealal jäeti pärast aeg-
järgset raiet hektarile kasvama 160
puud, mis oli umbes pool puistu esi-
mesest rindest.

Edukuselt vahepealseid tulemusi
pakkus häilraie, kus puistusse raiu-
ti kuni 35meetrise läbimõõduga rin-
gikujulised häilud. Pärast kuut aas-

tat sarnanes veerraie noorte mändide
kõrguskasv lähedalasuvas sama kas-
vukohatüübi metsas tehtud lageraie
omaga, kuid aegjärgse raie uuenduse
kõrguskasv jäi kahe-kolme aasta juur-
dekasvu võrra maha.

Peamine uuenduse edukust ja
kasvu piirav tegur oli vana metsa ser-
vas või üle ala hajusalt alles jätud
turbepuude konkurents.

Valgustingimused olid oodatult
parimad veerraiel. Teisi viise oma-
vahel võrreldes selgus, et aegjark-
se raie järel oli valgust rohkem kui
häilraiel, kuigi viimati mainitus
olid männi uuenduse kõrguskasvud
paremad.

Seega ei olnud vanade puude vari
(valguskonkurents) peamine kasvu
piiranud tegur, vaid mõju pidi aval-
dama ka tugev juurkonkurents, kus
vanade puude läheduses ei jagunud
noortele puudele mulla toitaineid ja
vett vajalikul määral ning see vähen-
das nende kõrguskasvu ja suurendas
suremust.

Osa taimi läheb välja

Viljakatel kasvukohtadel avaldab
uuendusele negatiivset mõju rohu-
rinde intensiivne kasv. Et seda esi-
mestel aastatel vältida, mõõdeti
Järvelja turberaiekatses uuendust
mineraliseeritud lappidel. Hoidmaks
ära ulukikahjustusi, oli katseala
tarastatud.

Pärast kuut aastat oli veerraiel elus
74 protsenti istutatud taimedest, häil-
ja aegjärgsel raiel oluli-
selt vähem, vastavalt 46
ja 56.

Istutatud taimede
kõrval vaadeldi ka loo-
duslikku ja inimese teh-
tud männikülvi. Selgus,

et aegjärgsel raiel lisandus seemikuid
esimestel aastatel – ilmselt tänu roh-
ketele vanadele puudele – oluliselt
enam kui teistel raietel, kuid kuuen-
daks aastaks olid arvukused raieviisi-
de vahel peaaegu ühtlustunud.

Kõrguskasvude võrdlus raieviiside
kaupa andis samasuguse paremusjär-
jestuse, nagu oli saadud istutatud tai-
medega.

Seega asendus algne vanade puude

positiivne mõju uuenduse arvukusele seemne- ja turbepuudena vaatluspe-rioodi jooksul negatiivse konkurent-si mõjuga.

Ilma järgmise raiejärguta võib uuendus jääda kiratsema ja noorte puude suremust veelgi suurendada.

Istutus annab eelise

Võrreldi ka külvi ja istutatud taimede kasvukiirust. Kasutades looduslikku või inimese tehtud külvi, kaotati võr-reldes istutatud taimedega kasvukii-ruses esimesel kuuel aastal üks kuni kaks aastat, mis raieviiside võrdluses võimendub.

Seega võib juhtuda, et veerraiel kasvab selleks ajaks elujõuline noo-rendik, kuid aegjärgse raie külvitai-med alles kiratsevad.

Katsealal on järgmised raiejärgud veel tegemata, seega selgub edaspidi, kas ning millal pärast teist järku juur-dekasvud häil- ja eriti aegjärgsel raiel paranevad.

Turberaie katsealal toimub ka pidev elurikkuse monitooring ning huvilistel on võimalik Järvelja õppe- ja katsemetskonnas, kvarta-lil JS276 eraldistel 9–12 asuvat kat-seala külastada. Kuigi seal jälgitak-se ainult ühte puuliiki ja metsatüü-pi, on tulemused vähemalt osaliselt ülekantavad teistele metsatüüpi-dele.

Asjaolu, et vanade puude lähedu-ses noored puud kiratsevad ja tulevi-ku metsapõlvkond ei pruugi kasvama hakata, on praktikas üsna hästi teada, kuid praeguse ühiskondliku metsade-bati olukorras on oluline toetuda oma seisukohtades tänapäevasele teadusli-kule uuringule.

Kui turberaiet tehakse eesmärgi-ga saada uus ja elujõuline metsa-põlvkond, siis sobiva raieliigi valik ja looduslikule uuendusele lisaistutuse planeerimine võib parandada män-niuuenduse kõrguskasvu vana metsa turbe all.

Samas peab metsaomanik arvesta-ma täiendavate kulutuste ja vajadu-sega teha suure väljalangevuse tõttu täiendistutust, viljakates kasvukohta-des lisaks ka kultuurihooldust.

Seetõttu saadakse turberaie, eriti

Fotod: Erakogu

Vana metsa konkurentsi mõju uuendusele väheviljakas kasvukohatüübis. Põhja-Euroopa uurimustes on mõjualad üldiselt jäänud viie kuni kümne meetri vahemiku, olles viljakates kasvukohtades väiksemad ja väheviljakates suuremad.

Võrdluseks viljakas kasvukohatüüp Järvelja katseala veerraiel. Vana metsa servas olevad puud on visuaalselt madalamad, kuid kaugemal mõju ei täheldatud. Viienda aasta lõpuks olid ettevalmistatud lapid täis kasvanud, kuid istutus oli selleks ajaks rohurindest väljas.

aegjärgse raie puhul paremaid tule-musi väheviljakatel kasvukohtadel, kus rohurinde konkurents on väike ning raiumisel vabanevasse ruumi tekib looduslik uuendus kergemini ja ilma istutuskuluta, mis kompenseerib raiel saadava väiksema tulu.

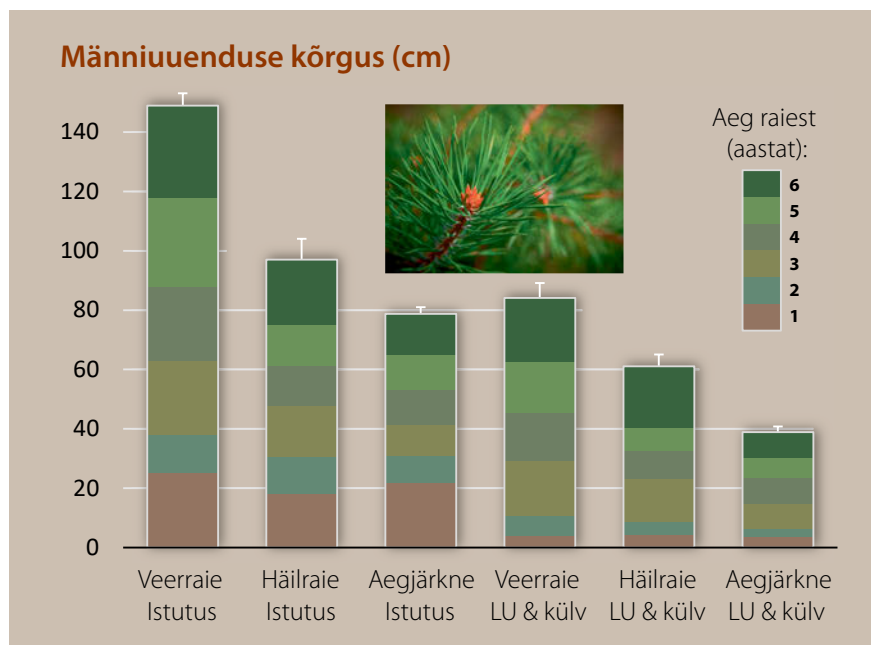
Maaülikooli turberaiete uurimis-rühmas analüüsitakse ka erineva-te raiete mõju taimestikule [2, 3]. Edasine oluline etapp on järgmis-te raiejärgude mõju selgitamine ja majanduslikud arvutused. Võib arva-ta, et kuna alal tuleb käia korduvalt

ning uuenduse kasv kannatab niivõrd tugevalt, siis on majanduslik tasuvus samuti löögi all.

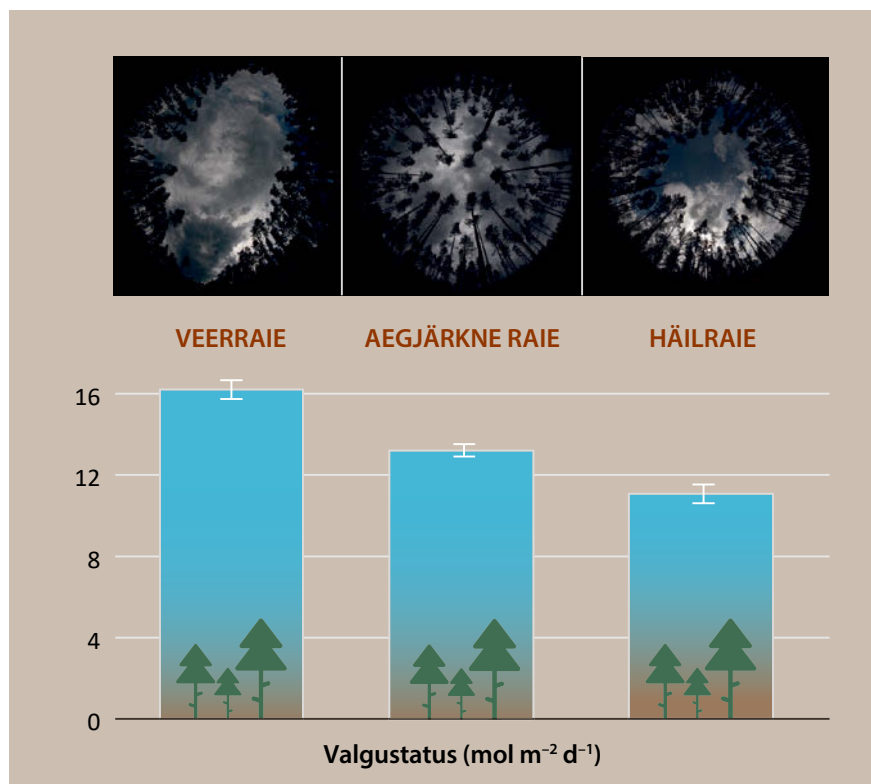
Oludega arvestades

Aegjärgse raie järgnevate järku-de puhul kannatab tekkinud metsa-uuendus füüsiliselt, kuna puiduva-rumise jaoks tuleb seal masinatega sõita korduvalt, häil- ja veerraiet korral saab uuendust paremini säästa.

Olgu mainitud, et metsanduslik seadusandlus lubab esimest raiejär-ku majandusmetsades tehes aegjark-

Istutatud, looduslikult uuenenud (LU) ja külvatud männitaimede keskmiste kõrguskasvude võrdlus erinevate turberaieviiside korral.

Erinevaid turberaieviise iseloomustavad poolsfäärifotod ja nende vastavad valgustingimused.

sel raiel raiuda puistu 30protsendise täiuseni ja teha häilusid suurusega kuni 40 meetrit, need on veidi leebemad kui katseala rajamise ajal kehtinud nõuded. Turberaiete osakaal ei ole leevendustele vaatamata statistikas suurenenud [4].

Kuna raievanus ja küpsusdiameeter on uuendusraietel võrdsed, siis on omanikul lageraie metsateatist kasutades võimalik oma tegemistes rohkem looduslike oludega arvestada ning vajadusel raiuda mets suhteliselt hõredamaks ja erinevaid turberaievii-

se kombineerida. Piiranguvööndites, kus lageraie on keelatud, suunab looduskaitseline seadusandlus hoidma vana metsa tihedamana ja kauem, kuid ka seal peab puistu vananedes mõtlema uuendamise peale, kui soovitakse kaitstavale elustikule samatüübilise metsa pikemas perspektiivis säilitada.

Olukorras, kus kaitse-eeskirjas on lubatud ainult aegjärgne raie täiuseni 50 protsenti, on uuendamine väga keeruline ülesanne.

Eelnevalt kajastatud teaduslike uuringute eesmärk ei ole öelda, et üks või teine raieviis on parem, vaid anda metsaomanikule rohkem informatsiooni otsustamiseks, mis võimalused ja puudused erinevatel raieviisidel on.

Hoolikalt planeeritud ja oludega (puuliik, kasvukoht) arvestava turberaiega võib edukalt uue metsapõlve kasvama saada, kuid olusid arvestamata või piirangute tõttu võib puistust kujuneda hoopis harvik, kus uus põlvkond kasvama ei hakka ja võimust võtab näiteks põõsarinne.

Sellise stsenaariumi vältimiseks võib lageraie sobiva alusmetsa säilitamisega ja/või rohkemate seemnepuudega olla tunduvalt ratsionaalsem lahendus.

Veerraie puhul, mis uueneb lisavõtete kenasti, tuleb silmas pidada, et maastikusse sobitamata on see väga lageraie sarnane, mistõttu igal pool seda kasutada ei ole soovitatav.

Üks põhjus on Eesti maaomandi struktuur, kus keskmine katastriüksuse suurus on alla kümne hektari ja mida on keeruline ruumilist paiknemist silmas pidades majandada. Seetõttu on meil ka paljud lageraied tihti vähemalt kahest küljest sirgjoonelised ja raiepiir ei ole looduslik, vaid tuleneb omandipiirist.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui eesmärk on puidu varumine ühiskonnale ja metsauuendamine väiksema häiringuga, siis leevendavate meetmetega seadusandluses (näiteks hõredam tihedus pärast esimest raiejärku, suuremad häilud, kombineerimise võimalus, varasem esimese järgu tegemise võimalus) ning lisavõtete (istutus, hooldus) saab turberaie

efektiivsust ja rakendamist metsade majandamises laiendada, kuid meie oludes valdavaks uuendusraie viisiks seda prognoosida ei saa.

Mõningatel juhtudel võib turberaie osutada isegi üsna vastutustundetuks metsamajandusvõtteks. Näiteks tehase aegjärkset raie üherindelises kuuskus on vähetõenäoline, et tormihellad puud püsti jäävad ja seejärel looduslik kuuseuuendus tekib.

Peamine on arvestada looduslike oludega. Mastikul liikudes on hea meel näha, et aina teadlikumad omanikud rakendavad erinevaid ja olukorrale vastavaid raieviise. 🌲

Kirjandus

1. Martin Tishler, Tea Tullus, Arvo Tullus, Andres Jäärats, Reimo Lutter, Tomas Lundmark, Hardi Tullus. 2020. Effects of shelterwood method and plant stock type on the early growth and survival of pine seedlings in regeneration stands under hemiboreal conditions. – Scandinavian Journal of Forest Research, 1–11. doi:10.1080/02827581.2019.1707273
2. Tea Tullus, Martin Tishler, Raul Rosenvald, Arvo Tullus, Reimo Lutter, Hardi Tullus. 2019. Early responses of vascular plant and bryophyte communities to uniform shelterwood cutting in hemiboreal Scots pine forests. – Forest Ecology and Management, 440: 70–78.
3. Tea Tullus, Raul Rosenvald, Mare Leis, Piret Lõhmus. 2018. Impacts of shelterwood logging on forest bryoflora: Distinct assemblages with richness comparable to mature forests. – Forest Ecology and Management, 411: 67–74
4. Aastaraamat Mets 2018. 2019. Keskkonnaagentuur.

Järvelja katseala aegjärgne raie viis aastat hiljem. Kevadist päikest jagub maapinnale jõudsalt. Looduslik uuendus on kohati rikkalik, kuid noorte puude kasv on madalam ja suurem suurem kui teistel raieviisidel.

Foto: maa-ameti kaldaerofoto (2017)

Turberaieviiside võrdluskatse Järveljal: A) aegjärgne raie, B) häilraie, C) veerraie.

aiatehnika
eksperdid.ee
SOOVITAVAD

Sae ostjale
Echo jakk ja
turvapüksid

-25%

5-AASTANE TARBIJAGARANTII

KVALITEETNE JAAPANI
AIA- JA METSATEHNIKA

Vastloodud metsaosakonda polnud töötajaid leida sugugi lihtne

Toivo Meikar, metsandusloolane

Kui Andres Mathiesen teavitas 15. augustil sada aastat tagasi Tartu ülikooli juhtkonda linna jõudmisest ja kooli teenistusse asumisest, olid loengud juba alanud. Rahvusülikool oli enam kui pool aastat tegutsenud ja seda ilma metsandusõppeta. Andres Mathieseniga see nimetatud kuupäeval ometi algas, vähemalt on nii kokkuleppeliselt otsustatud.

Eestikeelse metsandusliku õppe küsimusi hakati ajakirjanduses ettevaatlikult käsitlema 1917. aasta sügiskuudel, mil õhus hõljus Eestimaa kubermangu autonoomne staatus demokraatliku Venemaa koosseisus.

Eeskätt peeti silmas metsakoole, samas tulnuks akadeemiline haridus omandada siiski väljaspool Eestit, näiteks Helsingi ülikoolis.

Tartu ülikool sel ajal päevakorda ei tõusnud, kuna see ei olnud siis veel „oma”, veelgi enam aga seetõttu, et klassikalisse ülikooli metsandus hästi ei sobitunud. Puudus ju Tartus tehniline ja tehnoloogiline pool, ka põllumajandus oli matemaatika-loodusteaduskonna sees suhteliselt marginaalne nähtus.

See, et Tartu ülikoolis antud metsanduslik haridus võimaldas 19. sajandi keskpaigani töötamist era- ja riigiteenistuses metsaülemana ning et veel 1870ndail kutsuti ajakirjan-

duses üles metsandusliku hariduse taastamisele, oli juba ammu unustatud.

Tarvis oli kohalikke olusid tundvaid metsamehi

Eesti Vabariigis oli riikliku metsandusorganisatsiooni loomisest peale üks teravam küsimus kaadriprobleem, seda eeskätt tippspetsialistide osas, nagu näiteks metsaülemad ja nende abid, keskasutuse töötajad, metsakorraldajad.

Kui Vene riigimetskondi oli Eestis üksteist, siis oodatava mõisametsade riigistamisega võis eeldada metskondade arvu kuni kümnekordset suurenemist. Eestlastest kõrgharidusega spetsialiste nappis, mõningat lisa võis loota kodumaale naasnutele.

Mõisametsades töötas baltisakslastest ja sakslastest sageli kõrgema metsandusliku haridusega spetsialiste. Nad olid pealegi nõus jätkama oma teenistust Eesti Vabariigis, kuid

siin kerkis esile poliitilise usalduse küsimus, samuti nende suhted kohalike elanikega.

1919. aasta märtsis loodi Tartu ülikooli uuestiavamise eeltööde komisjon, kes pidi määratlema ka ülikooli tulevase struktuuri.

Selleni jõuti alles 16. juuni koosolekul, mil otsustati laiendada klassikalist ülesehitust. See tähendas esialgu põllumajandusteaduskonna ja selle sees veterinaariaosakonna asutamist (viimasest sai siiski teaduskond). Metsamajandusest eraldi ülikooli ringkondades siis veel ei räägitud.

Mõtte algatajaks tuleb pidada agroomide seltsi, kui ülikoolis tõusis põllumajandushariduse üldise korraldamise käigus 1919. aasta kevadel päevakorda metsaametnike ettevalmistamise küsimus.

Riikliku metsavalitsuse juhtkonnas hakati teemat vaagima ilmselt 1919. aasta maikuu, seega ajal, mil senine riiklik metsandusorganisatsioon oli enam-vähem tööle rakendatud.

Mõtteid oli erinevaid. Küll kaaluti Eestile vajalike metsaametnike koolitamist välismaistes õppeasutustes, millest aga loobuti kiiresti. Leiti, et see on kulukas, pealegi vajati kohalikke looduslikke ja muid olusid tundvaid spetsialiste.

Analüüsiti spetsiaalse metsainstituudi loomise plusse ja miinuseid, kuid leiti, et metsandusliku hariduse kvaliteedile ja laiemale tasapinnale tuleb kasuks tihe side ülikooliga. Kaaluti iseseisva metsandusteaduskonna loomist, seda ei peetud aga realistlikuks ja kõige loogilisemana tunduski just side osakonnana põllumajandusteaduskonna sees.

Vastava ettepaneku esitas ülikooli taasavamise komisjonile metsade peavalitsuse juhataja Julius Kitsing, mille peale juba 8. juuli koosolekul lisatigi teaduskonna struktuuri kahe professuuriga (metsakorraldus, metsakasvatuse) metsaosakond.

Puudu olid vastavad õppejõud ja metsandusliku hariduse korraldamise kava. Selleks palus ülikool 21. augustil metsade peavalitsusele saadetud kir-

jas leida metsanduse õppetoolidele kandideerimiseks sobivad isikud.

Kust leida tulevasi professoreid?

Eestlastest metsaametnike seas ei olnud ühtegi metsateaduse ega akadeemilise metsandusliku õppetegevusega kokku puutunud isikut. Mingi praktilise koolituse korraldamise kogemuse said vaid Andres Mathiesen ja Karl Aun 1919. aasta suvel Võlla ja Kilingi metskonnas metsanduslike täienduskursuste läbi viimisel.

1919. aastal sai kõne alla tulla lisaks eelnimetatuile veel Julius Kitsing, kelle poole ülikool ka vastava ettepanekuga pöördus.

Kas tagasihoidlikkusest või kõhusest uute väljakutsete ees püüdsid kõik kolm sellest koormast eemale hoida, kuid otsustada oli vaja – põllumajandusteaduskond oli ilma metsanduseta tööd alustanud.

Metsade peavalitsuse juhi tungival soovitusel andis Andres Mathiesen lõpuks oma nõusoleku.

30. jaanuaril 1920 määras põllumajandusteaduskond Mathieseni metsatakseerimise, metsakorralduse ja geodeesia õpetajaks alates 1. maist. 10. märtsil kinnitas selle otsuse ka ülikooli ajutine nõukogu.

Tegelik õppetöö pidi algama sügissemestril, vahepealne aeg reserveeriti talle õppetööks vajalike ettevalmistuste tegemiseks.

Aega selleks muidugi eriti ei olnud, kuna 1920. aasta veebruarist töötas Andres Mathiesen metsade peavalitsuse juhataja abina, hiljem kohusetäitjana.

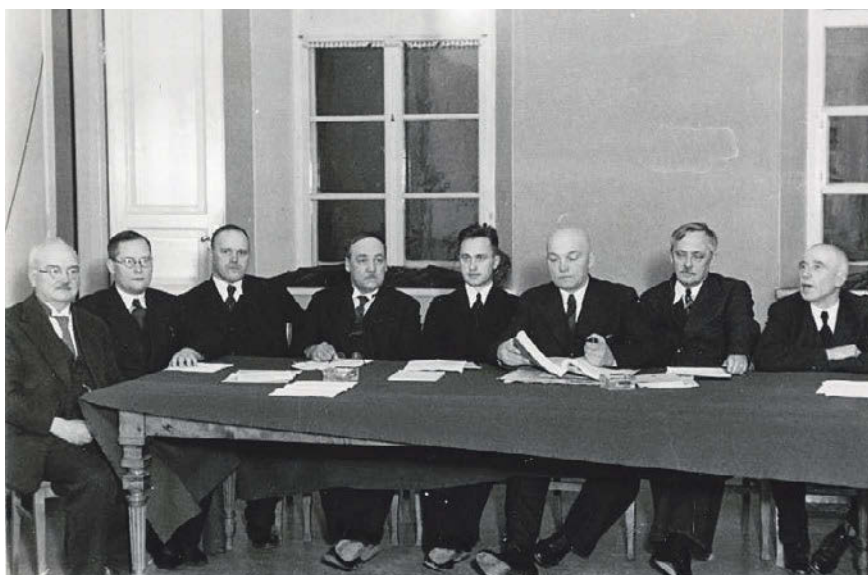
Kõik need otsused tähendasid vaid õppetooli, mitte metsaosakonna asutamist. Osakonna asutamine ei leidnud toetust osalt ülikooli sees, haridusministeerium püüdis aga vältida täiendavate kulude tekkimist.

Tänu põllutöoministeeriumi aktiivsele tegevusele ja peaministri isiklikule toetusele saadi 5. juunil ka haridusministeeriumi heakskiit, mille järgi kohustas ülikooli ajutine nõukogu 4. augustil põllumajandusteaduskonda esitama lähemal ajal osakonna õppekava.

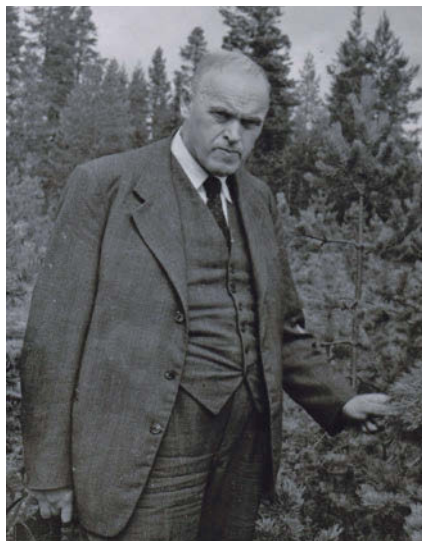

Fotod: arhiiv

Tartu ülikooli metsaosakonna esimene diplomeeritud naislõpetaja Zoja Raskasov. Ta lõpetas ülikooli 1943. aastal *cum laude* ja töötas seejärel metsakasutuse instituudi assistendina.

Tartu ülikooli nõukogu liikmed 1937. aastal. Vasakult esimene Oskar Daniel, kolmas Andres Mathiesen.

Metsade peavalitsuse juhi tungival soovitusel andis Andres Mathiesen lõpuks oma nõusoleku hakata ülikoolis õppejõuks.

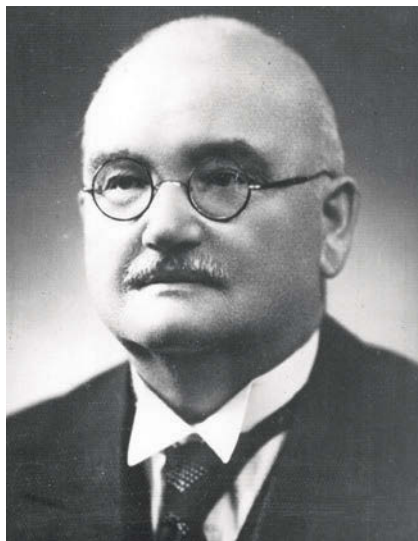
Õppetöö algas 16. augustil põllumajandusteaduskonna üliõpilaste geodeesia praktikumiga. See tähendas tegelikult metsakorralduse õppetooli loomist, kuigi esialgu pidi Mathiesen katma kogu metsandusliku kursuse erianete õpetamise.

Loodav metsaosakond vajab ka teist, mõne aja pärast kolmandatki õppetooli hoidjat. 1920. aastal hakkas võimalike kandidaatide arv aga eestlastest metsandusspetsialistide kodumaale naasmisega suurenema.

Juba 1919. aasta lõpul saabus Eduard Šabak, kes asus organiseerima peavalitsuse metsakorralduse osakonda. Varasemast ajast oli ta avaldanud ülimenuka raamatu „Taksaatori märkmed“, veel olulisemana aga pärines temalt rida teadusartikleid Venemaa juhtivas metsanduslikus ajakirjas Лесной журнал.

Ilmselt vajati Šabakut aga enam metsakorralduses ja pealegi polnud ta eesti keel esialgu kõige parem.

Pärast järjekordset pakkumist jäi nõusse ka Karl Aun, kes nõudis aga eelnevat komandeeringut ülikooli stipendiaadina mõnda Euroopa metsanduslikku kõrgkooli, vahendeid õppekirjanduse hankimiseks ja muud vajalikku. Vähemalt sel ajal ei olnud aga ülikooli valitsus nõus taolisi kulutusi katma.

Oskar Daniel töötas ülikoolis dotsendi kohusetäitja, professori kohusetäitja ja erakorralise professorina.

Kõige põnevam kandidaat oli vast Eesti-Soome kultuuritegelane, 1920. aastast Eesti Vabariigi konsul Helsingis ja metsandusspetsialist Emil Vesterinen, kuid tema esitatud majanduslikud nõudmised ei olnud ülikoolile vastuvõetavad.

Pakkumisi tuli veel Saksamaalt, Inglismaalt ja Peterburi metsainstituudi lõpetanuilt, kuid kõik nad jäid tähelepanuta, kuna tegu oli tundmatute ja noorte meestega.

Kuna kõik katsed väljaspoolt õppejõu leidmiseks olid nurjunud, siis otsustas ülikool lõpuks ise vaeva näha.

Tartu ülikooli õppejõudude omamäoliseks koolituskeskuseks kujunesid aga aastail 1920–1921 ülikooli juures metsade peavalitsuse korraldatud kahed metsanduslikud kiirkursused piisavat üldharidust omavaile isikuile.

Ülikool ei olnud nõus neid kursusi otseselt oma nimega siduma, kuid see-eest lubati kasutada võimalust mööda materiaalset baasi ja personali.

Kursuste juhiks sai Andres

Mathiesen. Kuna ta oli seotud ülikooli metsaosakonna organiseerimisega, andis ta selle koha ühes õpetaja ülesannetega üle Venemaalt naasnud Oskar Danielile.

Neil kursustel sai tuule tiibadesse kolmaski tulevane metsateaduste professor Kaarel (Karl) Veermets (Verberg), lisaks veel mitmed hilisemad ülikoolis tuntust kogunud teadlased, nagu näiteks Anton Nõmmik, Aleksander Luksepp, Karl Leius (Zolk).

Oskar Danieli head organiseerimis- ja pedagoogivõimed äratasid Andres Mathieseni tähelepanu. Kuna teine metsanduslik õppetool vajab täitmist, saigi temast 1921. aastal metsakasvatuse õppetooli juhataja.

Kõige kauem läks metsakasvatuse õppetooliga, see avati 1923. aastal kohakaasluse alusel Mathieseni juhtimisel.

Kuna kõik katsed väljaspoolt õppejõu leidmiseks olid nurjunud, siis otsustas ülikool lõpuks ise vaeva näha. Sobiv kandidaat leiti taas metsanduslikelt kursustelt. Kaarel Veermets asus 1921. aasta sügissemestril tööle metsaosakonda nooremassistendina ja ta määrati 1922.–1924. aastaks ülikooli stipendiaadiks metsakasvatuse alal.

See tähendas, et sisulise õppetöö kõrval sai ta sel ajal end täiendada Soomes, Rootsis, Saksamaal, Austrias ja Ungaris. 1925. aastal sai temast metsakasvatuse õppetooli hoidja.

Kõik professorid ei kaitsnud doktorikraadi

Seega olid metsanduslike õppetoolide täitjad ja tulevased professorid paigas, kuid kaugeltki kõik ei olnud rahul. Peamine probleem oli ikka akadeemilise ettevalmistuse puudumine (teaduslik väitekirj!).

Rahulolematust avaldasid eeskätt ülikooli humanitaarid, kriitilisi väljütlemisi kohtas ka metsandusüliõpilaste seas eeskätt Oskar Danieli, aga

vaoshoitumalt ka Andres Mathieseni suhtes.

Kui ülikoolis hakkasid mõnel erialal ilma tegema soome ja rootsi tunnustatud teadlased, siis tundus ju metsandus lausa vaeslapse ossa jäetuna. Miks ei ole meil mõnd teaduskraadiga ja tunnustatud soomlast (välismaalast) – võiks küsimuse lühidalt formuleerida.

Peterburi metsainstituudi kasvandik Andres Mathiesen oli fenomenaalne isik, kes vaevu kodumaale jõudnuna ning mingit teaduslikku ja kirjanduslikku pagasit omandamata organiseeris ülikooli metsaosakonna ja selle abistruktuurid, sai kohe metsandusliku katse- ja uurimistöö organisatoriks ning kujunes ise väga kiiresti rahvusvaheliselt tuntud teadlaseks.

Tema metsanduslikke uurimusi arvestades ei nõutud talt magistritöö koostamist ja ta kaitses 1928. aastal doktoriväitekirja. Ta töötas ülikoolis dotsendi kohusetäitja (1921–1924), erakorralise professori (1924–1929) ja korralise professorina (1929–1944).

Oskar Daniel oli läbinud Eberswalde metsaakadeemia välismaalastele mõeldud lühendatud kursuse, mis tähendas seda, et tal puudus formaalselt akadeemiline metsanduslik haridus. Seetõttu ei omandanud ta hiljem teaduskraade ja probleeme oli tal ka kutsenimetuste saamisel.

Daniel töötas dotsendi kohusetäitja (1925–1930), professori kohusetäitja (1930–1938) ja erakorralise professorina (1938–1944). Samas oli ta hinnatud pedagoog ja väga viljakas kirjamees, eraldi tuleks märkida tema õpperaamatuid.

Peterburi metsainstituudi kasvandik oli ka Kaarel Veermets, kelle teaduslik karjäär kulges juba loogilist ja tavapärast teed mööda. Magistritöö kaitsmiseni jõudis ta 1926. ja doktoritöö kaitses 1930. aastal.

Veermets oli ametis dotsendi kohusetäitja (1927–1930), dotsendi (1930–1938), erakorralise professori (1938–1940), professori (1940–1942) ja korralise professorina (1942–1944). Olgu veel öeldud, et nõukogude võim degradeeris ta pärast sõda

Professor Kaarel Veermets koos oma õpilase ja tulevase Kanada metsatöösturi Nikolai Küttisega ASI Eesti Metsatööstus Pärnu keskuses.

dotsendiks ja põllumajandusteaduste kandidaadiks.

Õppetöö ja praktikumide läbiviimiseks vajati abilisi

Õppetooli, kabinetti, instituuti võis juhatada küll professor, kuid struktuuriüksus vajab ka abijõude, sõjajärgsel ajal assistente, kes aitasid läbi viia õppetööd ja praktikume ning mõne aja pärast võisid iseseisvalt osaleda ka teadustöös.

Selleks sai esialgu kasutada ikka juba nimetatud metsanduslike kiirkursuste õppejõude või enamlevinumalt vanemate kursuste üliõpilasi, kellelt võis loota tulevikus teaduskraadi kaitsmist ja võimalikku järelkasvu.

Tegelikus elus oli aga kõik hoopis pärsitum, kuna Tartu ülikoolil puudus raha koosseisude suurendamiseks ja spetsiaalse teaduskaadri ülalpidamiseks, mistõttu assistendid jäid eelkõige õppetööga seotuks.

Vast kõige markantsem on siin Paul Reimiga juhtunu. Tegu oli metsaosakonna esimese lõpetanuga, kes oli ülikooli välisstipendiaat. Reim kaitses 1929. aastal doktorikraadi ning temast pidi saama metsaosakonna metsapoliitika õppetooli hoidja ja

kindlalt neljas professor, kuid koosseisulist kohta ei eraldatudki.

Metsakorralduse õppetooli juures on assistendina töötanud üliõpilane Johannes Vitsut (1920–1921), Kaarel Veermets (1921–1922), metsakorraldaja Aleksei Pavlov (1922–1925) ja edaspidi juba üliõpilase või ülikooli lõpetanuna Elmar Ant (1925–1928), Bernhard Haller (1928, 1929–1934), Richard Kask (1928–1929), Paul Viidik (1928–1929), Artur Hansen (1933–1944). Neist Bernhard Haller jõudis magistri- (1931) ja doktorikraadi (1934) kaitsmiseni ning oli lõpuks ülikooli õppe- ja katsemetsakonna metsaülem.

Metsakasvatuse õppetooli juures töötas pikemat aega Paul Reim (1923–1926, 1928–1929), Voldemar Matiisen (1926–1928), Eduard Viirik (1929–1930), Vassili Mutt (1930–1933), August Karu (1934–1937), Peeter Rõigas (1937–1944). Kaht viimast teame juba sõjajärgse aja metsateadlase ja õppejõuna.

Metsakasvatuse assistente oli kokku kolm: Boris Koljo (1928–1938), Endel Perem (1938–1943), Zoja Raskasov (1943–1944). Neist Boris Koljo omandas 1938 magistriskraadi ja 1951 Hamburgi ülikoolis doktorikraadi. 🍎

Preeriakoda avab indiaani värava Eesti loodusesse

Viio Aitsam

Raplamaal Varbola linnuse lähedal tegutsev Preeriakoda kannab indiaani kultuuri märke, aga selle ettevõtmise loodustunnetuslik sisu on justkui universaalne, põlisrahvastele kohane.

Preeriakoja looja, põhitöö kõrvalt nüüdseks loodusturismiettevõtja haardega Marko Aleksejev viib koja külastajad kõigepealt raja kõrvale jääva suure kivi juurde. Kivid on tähtsad olnud nii vanadele eestlastele kui ka indiaanlastele, see ühendab ja häälestab.

Siis tuleb astuda mõnedsajad meetrid mööda teed, mis jääb metastunud heinamaa serva – jalgsi, et jääks aega hingata. Pärast käänakut on värav ja avaneb vaade kõrgete püstkodadega (indiaani tipid) laagriplatsile. Valge mehe kandiline maa-ilm, vähemalt puht füüsilises mõttes, hakkab selja taha jääma.

Laagriplats ja pikad matkad

„Kuula maad & Tuuluta skalpi!”

Preeriakoda seletab tunnuslauset – püüame õppida taas maad kuulama, tajumaks ja mõistmaks ümbritseva looduse rütme, ning laseme oma tubaste tolmunud peanahkade alla värskust ja metsikust.

Laagriplats on järk-järgult rajatud vanale heinamaale.

„Siin on mu isa maa, mille ta maa-reformi ajal sai asenduseks suguvõsa Muhumaal olnud maa vastu. Seda on kokku kolmkümmend hektarit, aga minu tegevuse raadius on palju pikem,” räägib Marko.

Platsil, kuhu muu hulgas on üles seatud üheksa indiaani mängu – saab korraldada turniiregi, käivad väiksemad ja suuremad seltskonnad koolidest, ettevõtetest ja mujalt.

Peale selle korraldab Preeriakoda matkasid kas laagrist ühele poole jäävale rabamaastikule või teisele poole metsa.

„Seal teisel pool on väga põnev ala, kus on vanad rannamoodustised. Näeb ka Raplamaale iseloomulikke paepealset õhukese huumusekihi loometsa, mida siin nõmmeks kutsutakse, ja palju metsas peidus olevaid vanu kiviaedu, talukohti, muud sellist – mulle meenu- tab see peidetud tsivilisatsiooni ...”

Marko ühed enda lemmikud on ainult talvel korraldatavad kahepäevased, püstkojas ööbimisega räätsamatkad, mis algavad laagriplatsilt, kulgevad üle raskesti ligipääsetava maastiku, soo ja jõeluhtade. „Saab toredaid pikki ärakäimisi teha,” täheldab mees.

◀ Püstkojad on kaetud kas linase-puuvillase või polüester-puuvillase kattega. Ühe tipi on eriti pilkupüüdvaks maalitud õpilasmaleva lapsed, kes suviti käivad Preeriakojas heakorratöid tegemas.

Ohvrikivi, mille juurest kõik Preeriakoja külalised häälestuseks läbi käivad.

Kui me veebruari alguses kohtume, on just ees nädalavahetus, mil Waldorfkooli lapsed tulevad matka- ja püstkojas ööbimist proovima. Viimast külastaja oli austraallane, kellega käidi kahepäevasel retkel. Marko kirjeldab väga elavalt, kuidas lõunapoolkeralt pärit naine põdrajalgedest pikitud rabas karu märgitud puude vahel emotsionaalselt loodusele ligi jõudis.

Üle Beringi väina ...

Preeriakoja kodulehelt, pealik Marko tutvustusest: „Preeriakoja indiaaniküla ülesehitaja, kes lapsest saati on midagi otsinud kivide alt, jõgede põhjast, taimede seest, loomade hingest – joonistanud ravimtaimi ja loomajälgi kümnetesse vihikutesse, püüdnud

kogu looduse müsteeriumi aina lahti muukida.”

Kodulehte lugedes leiab märke loodusega kokkukõlamise püüdlustest, mis tunduvad loomulikud, omased ja on tuttavad näiteks ka vanade eestlaste loodususku kirjeldavatest tekstidest (Oskar Loorits).

Ettevõtmisel on vähemalt kaks alustala – eestvedaja kasvukeskkond ja hilisem kirglik huvi põhjarahvaste vastu.

Kasvukeskkond tähendab lapsepõlve, mil „toas aega ei veedetud”. Jõeäärtes ja metsaservades oli järjest midagi avastada.

„Nii palju, kui mäletan, olin kogu aeg kusagil ära. Sealt jäi külge harjumus ja teadmine, et see

on keskkond, kus tahan toimeta-da. Lapsepõlves oli ka jahil kaasas käimist. Tekkis huvi looma-, jahija Siberi küttide raamatute vastu. Loomade mõistmist pean tänaseni oma loodusteadmiste kõige tugevaks küljeks,” räägib Marko.

Indiaanlasteni jõudis ta oma suu- rest huvist kõikvõimaliku sellise kirjanduse vastu, mis käsitles Siberi rahvaid.

„Nemad ju läksid paarkümmend tuhat aastat tagasi üle Beringi väina, asustasid Ameerika. Ma paratamatult läksin sama rada. Indiaani kultuur oli justkui värvikamalt kirjeldatud ja rikkalikum,” selgitab mees.

Tipi ja rändrahvaste teema on teda kõige rohkem paelunud seetõttu, et ta armastab matkata.

„Indiaani loodustunnetus, millele sekundeerin eesti kommetega,” iseloomustab oma ettevõtmist Marko Aleksejev, kes parasjagu seisab Preeriakoja laagriplatsi väravas.

Talvel vajab tipi veel alumises osas kolmandiku ulatuses sisekatet, et õhuvool ööbi-jaile peale ei puhuks.

„Huvi haakus ka sellega, et rändaja peab ju teelgi hakkama saama – see maine, olmeline kultuur, toimetulemine oli mulle hästi põnev. Kogu see pool, et kuidas loodusega suhestuda, seda mõista, tõlgendada ja tänu sellele ise hakkama saada,” mõtiskleb Marko.

Teekond Preeriakojani ei kulgenud otse.

1994. aastal läks ta Tallinna spordigümnaasiumisse õppima ja jäi pealinna viieteistkümneks aastaks. Tema nimel on tänaseni näiteks kõrgushüppe Eesti siserekord (2.27).

Seljavigastuse tõttu tuli tippspordist loobuda.

„2009. aastaks polnud mul linnas enam midagi teha, tulin maale tagasi. Juba 2005 oli mul esimene püstkoda üleval – käisin siin sporditegemisest taastumas. Liikusin tol ajal palju fotoaparaadiga ringi, tegin looduspilte, peamiselt loomadest,” jutustab Marko koja loomise lugu.

Maaletulekuga seoses Preeriakoda sündiski. Praegu on nii, et tema põhitöökoht on sihtasutuses Õpilasmalev, Preeriakojas tegutseb ta hobikorras. Muu hulgas õpib kaugõppes Haapsalu

kutsehariduskeskuse loodusgiidi erialal, et saada tugevamat põhja eriti just taimede tundmisele.

Looduses uitaja pakub teenust

Marko õpetussõnad matkajale: „Kui oled piisavalt pikalt käinud, veendu, kas @ ja € on maha raputatud. Kui oled selles veendunud, siis oled jõudnud piisavalt kaugemale. Nüüd ei tohi tormata.”

Kuidas kujuneb looduses uitajast turismiettevõtja? Marko räägib, et introverdina sobib talle turisminduses pigem hobi korras tegutseda. Ta oletab, et kui see oleks ainus sissetulek ja elatusallikas, tuleks paratamatult tegelda ka selliste sekeldustega, millest rõõmu pole. Praegune tegevuse maht võimaldab tal, üksi rändajal, kohaneda ja aru saada, kuidas kooskäimine on, kuidas oma teadmist väärtustest edasi anda.

„Introvert, aga ettevõtmine on samas kogu aeg ka kasvanud,” möönab ta. „Miks? Sest see on mulle huvitav. Mulle meeldib muuta, uuendada, katsetada. Saan tulu, aga palka endale ei maksa, vaid kasutan kogu raha millegi uue rajamisele, et oma ideedega edasi liikuda. Saan nii-öelda maandada oma loomust, iseenast välja elada.”

Raha kulub ka selleks, et olemasolevat käigus hoida, oma teenust turundada. Viimatine päris uus asi on noorte seas populaarsete põgenemistubade analoogil rajatud põgenemismets – taraga piiratud ala, kus objektid ülesannetega, millele tuleb leida lahendus. Näiteks, kuidas puurist välja pääseda saaks.

Marko räägib, et ta on püüdnud nii kodulehe kaudu, sotsiaalmeedias kui ka otse suheldes koja potentsiaalseid külastajaid ette häälestada. Üldiselt tullakse Preeriakotta otsima seda, mida ta pakub.

Seda on märgata, et noortele pole enam loodus nii loomulik kasvukeskkond kui veel paar põlvkonda tagasi.

„Laste puhul on siiski näha, et see ürgne geen neis veel põleb, vaatamata sellele, et nad on rohkem tubased. Aga välitingimustes on nad kohma-

CFMOTO

Estonia

www.cfmoto.ee

kamad küll ja mulle tähendab see, et pean kohanema, teekonda väiksemate sammudega alustama. Paljud lihtsad asjad võivad neile olla juba avastused, näiteks mõnele gümnaasiumieelikule kasvõi puude lõhkumine laagriplatsil,” on Marko kogenud.

Tema sõnul annab indiaani kultuur looduse asjade seletamiseks hea põhja.

„See hakkab tipist pihta. Seal räägin, et valge mehe kultuur on kandiline, kõik eraldatakse ja pakendatakse. Põlisrahvastel on aga kõik omavahel seotud, ei ole pakettimist. Samamoodi on looduses kõik ühes ringis ja kordub. Selle jutuga saab vaikselt hakata tipist välja liikuma.”

Millele tasub mõelda?

Preeriakoja kodulehelt: „Kiire aja inimestena oleme muutunud vastuvõtjateks, mis reageerivad välisele mürale, on selle müra programmeeritud ja käituvad sellest mürast juhituna – kõik üsna sarnaselt. /.../ Samal ajal rullub siin selles kohas meie ümber meeletult suur lugu, mis võib-olla võiks meile pakkuda täiesti uue ja sügava kogemuse, võimaluse õppida, areneda, avaneda. Aga me oleme mürasõltlased, kes sattudes siia näilisse vaikusesse on segaduses ja häiritud. /.../ Võibolla kardame ürgset loodust? Või isegi mitte niivõrd ümbritsevat metsikut tundmatust, vaid seda ürgset, mis meie enda sees tahab neil vaikuse hetkil ellu ärgata.”

Mida on indiaani kultuuris sellist, millele eestlasel tasub mõelda? Esimesena toob Preeriakoja looja välja kogukonna, selle toimimise, ühiskonnakorralduse, kus pole nii, et igaüks peab ise hakkama saama.

„Indiaani ühiskonnas nähti inimeses lapsest peale vaimsust, mida ta kannab – selle järgi ja selle võimeks võis ta nime saada. Kiirelt hakati otsima seda tera, mida inimese kogukonnale, ühiskonnale hakkab andma. Meil ei ole nii, meil on kõik, kogu haridusprogramm pigem standardiseeritud. Aga inimese paneb lendama see, kui ta saab teha oma asja ja kui ta saab tuge sellele, mil-

leks ta siia ilma on sündinud,” võrdleb Marko.

Indiaani ühiskonnas kehtis sügav austus vanemate inimeste suhtes, kellel on midagi, mida kellelgi teisel pole – üliväärtuslik elukogemus. Ja lapsed võeti teatud rituaalidega varakult täiskasvanute hulka. Meie ühiskonnas lapsed, 14–16aastased, ennast ise lasteks enam ei tunnista, aga täiskasvanud ei tunnista neid ka täiskasvanuks. Nii jäädakse maa ja taeva vahele – pole vastutust, pole ülesannet ja kergesti tekivad probleemid.

„Lõpuks muidugi on mõtlemiseks loodusega kokkukõlamise teema. Et sa oled üks lüli suures võrgustikus, mitte eraldi,” räägib Marko. „Inimühiskonnas käib ahnitsemine, aga kuidas elada nii, et sa loodusega kokku kõlaksid, ja tegutseda nii, et kõigil ja kõigel oleks hästi ...”

Loodusturism ja metsandus

Preeriakoja kodulehelt: „Loodus on iga päev oma kordumatut nägu ja iga nädal omamoodi ime.”

Metsandus ja loodusturism on Eesti avalikus ruumis sattunud vastuollu. Marko ütleb, et kohapeal selliseid pingeid ei ole.

„Aga üldiselt on jah seda prõmmimist, mis kohati ebaviisakas, väga palju. Metsamehed on

Puuskulptuurid on Preeriakoja jaoks valmistanud Varbola puupäevade (traditsiooniline augustikuine sündmus Varbola linnusel) üks osaleja Juri Vavulin, kelle stiil Marko Aleksejevi meelelaulust koosneb.

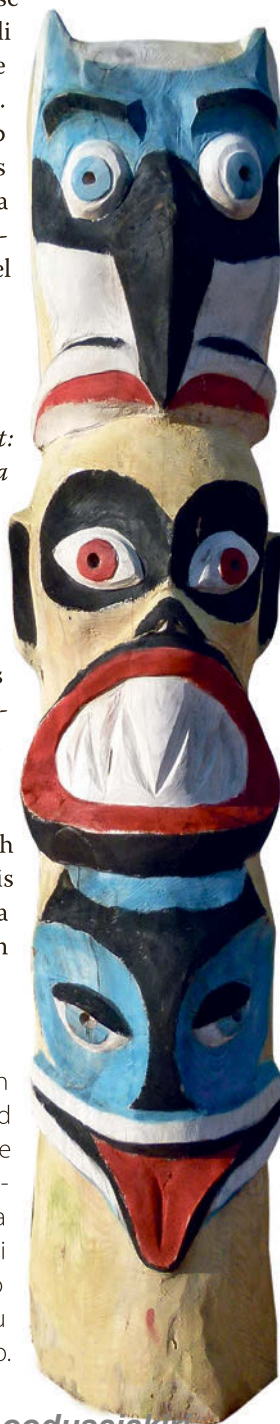
targad ja teavad, mida teevad, kuid miski on väga paigast ära ja väga palju on infomüra,” ütleb ta. „Ma pooldaks keskteed, mida selles suures vaidluses kusagilt ei paista. Pigem on nii, et mitte miski ei muutu, pinge järjest võimendub ja inimesed on närvi läinud. See on kurb nähtus ja kole võitlus.”

Kui arutame edasi, arvab Marko, et tänapäeva metsakasutus on liialt monotoonne, üheplaaneline, vaid tavapärasest metsa majandamisest hõlmav. Kui oleks tema teha, keskenduks ta palju rohkem väikeettevõttele, mis praegu tähtsustamata.

„Minu meelest on Eestis kasutamata metsa kõrvalkasutuse potentsiaal. Meil on küll neid, kes veel oskavad teha näiteks puitkäsitööd, aga seda pole tähtsustatud ja see ei hakka laias plaanis silma. Võiksime olla metsariik, mis mitte ainult ei raiu, vaid oleks terves maailmas kuulus metsa mitmekülgse kasutamiseks. Lisaks rekreatiivne potentsiaal. Näiteks loodusturismi ettevõtjad on enamasti pigem introverdid, kes ei suudagi väga suurelt tegutseda,” arvab ta.

Turumajandus tõi Eestisse efektiivsuse lootsungi, millega käib kaasas arusaam, nagu saaks ainult suur tõhus olla. Marko toob oma ettevõtmisest näite, et tema lemmikud on väikesed grupid.

„Kui lähed metsa rohkem kui viie inimesega, hakkavad sotsiaalsed suhted loodust varjutama. Kuni viie inimesega gruppis on veel võimalik tunnetada, olla, mõelda ja vahepeal omavahel rääkida. Mida suurem grupp, seda rohkem muutub tegevus konveieriks ja vajalikku kommunikatsiooni loodusega ei teki,” on ta mõistnud. ☺

MAAMESS

TUNNUSTATUIM MAATEEMALINE MESS BALTIMAADES

16.-18. APRILL 2020

— XXVIII —

XXVIII RAHVUSVAHELINE PÕLLUMAJANDUSNÄITUS XXVI RAHVUSVAHELINE PUIDU-
TÖÖTLEMIS- JA METSANDUSNÄITUS XXVI TOIDUMESS XXII AIANDUSNÄITUS

TARTU MESSIKESKUSES

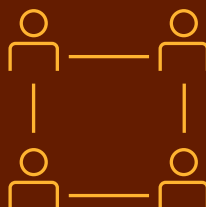
MAAMESS 2019 NUMBRITES

484 OSALEVAT FIRMAT

12 RIIGIST OSALEJAD

45 215 KÜLASTAJAT

70 000 M² MESSIALA

EURASCO – KUULUMINE EUROOPA JUHTIVATE PÕLLUMAJANDUSNÄITUSTE KORRALDAJATE LIITU

TARTU NÄITUSED

INFO: MARGUS@TARTUNAITUSED.EE, 504 2575, 742 1662
AS TARTU NÄITUSED, FR.R.KREUTZWALDI 60, 51006, TARTU

WWW.MAAMESS.EE

MAAELU
MAAMESS HEEDIAPARTNER

Postimees
MAAMESS HEEDIAPARTNER

Elmar
Õhus on Eestit

Puutöömeister seisab hea selle eest, et väärt oskused unustusse ei kaoks

Merle Rips

Ammustel aegadel oli karjapoisi esimene kingitus nuga, millega sai puust igasuguseid toredaid asju välja lõigata. Meelis Kihulane, kunstnikunimega Edev Eremit, on võtnud südameasjaks õpetada tööd, mida vanasti oskas põlvepikku poisike, võimalikult hästi teistelegi.

Foto: Irina Vägi

Kui ma hakkasin süvenema sellesse tehnoloogiasse, sain aru, et see on väga rikas maailm,” räägib Meelis, meenutades rahvapärase puutöönduse juurde jõudmist. „Mida rohkem sinna sisse nägin, seda enam see mind võlus.”

Tõuke selleks tosin aastat tagasi andis talle Ants Viirese raamat „Eesti rahvapärane puutööndus”. Meelis teadis hästi, kuidas lõhestada ja painutada puitu ning kuidas toore materjaliga ringi käia, kuid niinimetatud talupojavärki uurides üllatas teda, kui nutikad ja oskuslikud olid meie esiisad ja kui lihtsate võtetega nad materjali kasutada oskasid.

Kui Meelis oli enda jaoks lahti mõtestanud ja selgeks teinud talupoegliku puutöötehnikat algtõed, pidas ta vajalikud neid teistega jagada – ajalugu peab ju tundma. Ja seda

mitte ainult loenguid pidades, vaid teooriat ja praktikat kokku liites.

„Meistriõpe on selleks ainuõige vorm,” kinnitab mees. Sestap pani ta kolm aastat tagasi aluse omanimelisele meistrite koolile.

Teadupärast ei ole varem rahvapärast puutööndust süvendatult õpetatud. Riiklikus kutseharidussüsteemis, kus koolitatakse erinevate puiduerialade oskustöölisi, eeldatakse, et inimene hakkab sellega elatist teenima. Meelise sõnul lisatakse seetõttu õppekavasse olulisi ja vähem olulisi aineid, mis aga tihtilugu pärsivad muus valdkonnas töölkäiva inimese motivatsiooni omandada käelist oskust.

„Käeline tegevus ei tohi segada tavalist igapäevast elu, seda tuleb kirega teha,” on meister veendunud. „Kui sealt aga kujuneb välja nii-öelda elatusallikas, siis see on jackpot. Külmpikapimagnetite tegijaid ja neid, kes pannilabidaid sur-

nuks lihvivad, ei ole vaja juurde. Aga kui teed ise mõne üksiku eseme, sa kasutad seda ja hoiad nagu silmatähta, no see on väärtus.”

Meister õpetab tulevasi meistreid

Meelis kasutab ära kõik võimalused, et juhtida tähelepanu rahvapärasele puutööle ja eriti selle ajaloolise mälu säilimise vajadusele. Tema arvates ei pea lihtsalt niisama tegema koonlalauda ega ummikut, kui ei osata neid kasutada.

„Aga kui kellelegi tuleb selline asi tuttav ette, siis peab olema keegi, kes mäletab ja teab, kuidas seda tehti ja suudab neid oskusi edasi kanda. See on minu meistrite kooli õppe eesmärk,” rõhutab ta.

Kolmeaastane kursus põhineb sessioonõppel (kolm pluss kaks päeva kuus), sellest esimene poolaasta on õpipoisiaeg.

Põlvamaal Väike-Ati talu kõrval-

Meelis Kihulase õpituba Kuressaares. 4. C ja 2. C klassi õpilased Tauri, Aksel, Aaron, Toomas ja Lisette õppisid pärnapuust esemeid valmistama.

hoones paikneb kaks töötuba, ühes neli hõõvelpink ja nelja õpilase jaoks. Mõlema ruumi riulitel, sahtlites ja seintel on lugematu hulk erinevaid puutööks vajalikke tööriistu, osad kasutuses ja osad nii-öelda museaalid ehk endisaegsed töövahendid. Kuidas neid nimetati ja oma ajal kasutati, ka selle peavad õpilased meelde jätma.

Elektrilisi tööriistu silma ei jää, hakama tuleb saada noa, kirve, käsise, peitli, puuri ja hõõvliga. Vähemalt needsamad tööriistad peaksid igal ühel, kes tahab oma käelist tegevust arendada, kodus olemas olema. Hea, kui on ka omaette töötuba või garaažinurk, kus teisi pereliikmeid segamata puutööd teha saab. Praktikapäevadel Meelise juures alustatud esemed, näiteks küüp või koonlalauad, tuleb tavaliselt ju kodus lõpetada.

NÄITUSEL NÄHA

Meelis Kihulane on tiseri, mööblirestauraatori ja õpetajana tegutsenud üle kahekümne aasta. Oma teadmisi puutööoskusest on ta jaganud töötubades, loengutes, kursustel, käsitöolaagrites. Tema sulest on ilmunud raamat „Vakad, karbid, sõelad. Painutatud kerega eseme valmistamine“.

Meelise valmistatud puitesemetega saab tutvust teha maist kuni septembrini Tallinnas Vabaõhumuuseumis avatud näitusel „Puud ja inimesed. Kummardus Ants Viiresele“.

Aasta alguses Eesti Rahva Muuseumis olnud meistrite kooli esimese baasõppe läbinute tööde väljapanek viiakse aprilliks rahvakunsti

ja käsitöö liidu galeriisse Tallinna ning maiks Viljandi pärimusmuusika aita.

Puidust annab igasuguseid ilusaid asju meisterdada.

Foto: Jüri Pere

Tarbepuuna enim kasutatud puuliigid

Mänd *Pinus sylvestris*

Kõrge vaigusisalduse ja pika kestvuse tõttu hinnatud ehituspuidu, eelistatud paadi ja laevaehituspuidu. Lauda-dest ja plankudest tehakse näiteks uksi, mööblit, kirste, kangaspuude raamistikku. Männist saadi põletamiseks ja korvipunumiseks vajalikku materjali ehk peergu, samuti katusepilpaid. Õonestatud tüvest valmistatakse sea-, kaevu- ja pesukünad ning pakktarud. Oksad ja ladvad sobivad aiapostideks ja -hirkteks.

Kuusk *Picea abies*

Männist nõrgem, kuid ei pakata ega kõmmelda kergesti, seega sobib kasutamiseks ehituses (palgid, lauad), mööbliesemete ja laudnõude valmistamiseks. Noori puid kasutati katuselattideks ja -roigasteks, aiahirteks, rehavarrepuuks, nende oksa suuremate puunõude vitsteks. Kuusepuid hea kõla sobib muusikariistade (kandle, viiulid) valmistamiseks.

Kask *Betula*

Tiheda, kõva ja painduva puidu tõttu väga tähtis tarbe- puid, millest saab teha rattarumme, vankri- ja reekeresid, härjakeid, vardaid, lusikaid, kulpe ja teisi vastupidavaid tarberiistu. Kasepakkadest tehakse kausse ja piipusid.

Haab *Populus tremula*

Kerge, pehme, hästi lõhestatav, painduv, kuid vähesel kestvusega. Saab teha vaka-, karbi-, sõela ja sarjakeresid, katusepilpaid, korvipunumiseks vajalikke hõõvlilaaste, ühest puust venesid, pakktarusid, viljavaate ja kausse.

Tamm *Quercus robur*

Tugevast ja kõvast puust õlleaadid, ratta- ja reekodara- rad, vankri puuteljed ja mööbel kestavad läbi aegade.

Saar *Fraxinus excelsior*

Omadustelt sarnane tammele, ent on paindu- vam ja sitkem. Saarest painutati reejalaseid, loo- kasid, ratta- ja reekodaraid, aga tehti ka rehapul- kasid, haamri- ja kirvevarsi.

Vaher *Acer platanoides*

Sobilik vastupidavust vajavate pisiesemete valmis- tamiseks, näiteks tööriistade varred ja hõõvlipakud. Vahtrasugasi kasutati sarjapõhjadeks.

Pihlakas *Sorbus aucuparia*

Tööriistavarred, ratta- ja reekodara- rad, vankri puuteljed (libeduse tõttu ei vajanud määrimist).

Toomingas *Prunus padus*

Saab teha kerge ja kõva loogapuu, samuti nõuvitsi ja sarjapõhju.

Sanglepp *Alnus glutinosa*

Pehmuse tõttu sobib ummikinõude õonestamiseks ja puukausside treimiseks.

Allikad: Ants Viies „Eesti rahvapärane puutööndus“ (1960), hariduskeskus.ee

Siin on ka hulganisti igas suurus- ses ja kujus erinevaid puidust tarbe- esemeid: lusikad, kulbid, kausid, suu- remad ja väiksemad vakad, ümarad ja kandilised nõud, mustritega kirja- tud koonlalauad, erikujulised toolid ja järid. Suur osa neist on õpilaste teh- tud, sekka meistri enda loomingut.

Meelis teab ja tunneb paljusid teisi käsitöömeistreid, kelle juurde ta oma õpilasi viib. Kuigi ta valdab ise kõiki tehnikaid, leiab ta siiski, et kogenuma tegija juures võib palju enam kasulik- ku õppida.

Uus kursus tulevase puutööoska- jaid alustas jaanuaris.

„Mai lõpus valin viieteistkümne hulgast välja parimatest parimad, motiveeritumatest motiveeritumad,“ selgitab Meelis. „Nad ei pea olema parimad käelistes oskustes, vaid mind huvitab arenguprotsess, kust keegi pihta hakkab ja kuhu tahab välja jõuda. Minu eesmärk on õpetada õpetajaid, tulevaseid meistreid, kelle juurde aasta(kümne)te pärast oma õpilasi viia saaks.“

Kuidas osata välja valida metsast see õige puu

Selleks, et midagi millestki teha oleks, tuleb kõigepealt metsa minna materjali varuma, ka see eeldab omaette oskust. Puukäsitööline ei vaja aastaseks tööks sadades tihumeetrites puitu, talle piisab paarist puust. See võib olla metsakuiv kuusk või mänd, pargis tormiga pika- li kukkunud pärn või tamm, teepervel kasvav lepp. Valik oleneb sellest, mida parasjagu plaanis teha on.

Meelis toob välja tislari ja puukä- sitöölise erinevuse. Esimene ei pea metsa kasvatama. Tema läheb sae- kaatrisse, valib seal vajalikust puuliigist välja sobiva paksuse ja kuivusega materjali, ostab selle ära, viib töökotta ning hakkab „imeilusaid ja vähem ilu- said asju“ valmistama.

Puukäsitööline peab aga sõna otse- ses mõttes ise puu kasvatama või vähemasti tema kasvamist hoolega jälgima. Mida nutikam ja kogenum ta on, seda paremini suudab ta puus peituvaid omadusi näha ehk leida teiste seast üles just selline, millest saab võimalikult palju erinevaid esemeid

UUSI KÄSITÖÖVÖTTEID TULLAKSE VÕÖRSILTKI ÕPPIMA

Austrias elav sakslane William Torlot hakkas Meelis Kihulase juures Eesti rahvusliku puutööga lähemat tutvust sobitama poolteist aastat tagasi. Läbides edukalt nii-öelda õpipoisiaja, on ta nüüd jõudnud baasõppe tasemele. Kõike seda, mida ta on siin kuulnud ja näinud, peab ta väga huvitavaks ja enda jaoks kasulikuks.

Kuigi William ise on väga hea treial ja tunneb puutööriistu põhjalikult, leiab ta eri rahvuste juures end täiendades ikka midagi uut, mida ta enne ei teadnud ega osanud teha. Näiteks Eestis oli tema jaoks tehnoloogiliselt täiesti uus asi küüp – piklik lükandkaanega ühes tükis karp, milles vanasti hoiti küünlaid või ehteid. Pisema, kenade kirjadega kaunistatud küubi, meisterdas ta ise kodutööna valmis.

Väiksemaid tehnilisi nüansse, millest tal varem aimugi polnud, on William siin uurinud-omandanud mitmeid. Näiteks selle, kuidas pärna koort painutada ja sellest vakk valmis teha või milleks kõigeks sobib kuuse juur.

Kui ümara põhjaga puust kauss oli tema jaoks arusaadav ja ta ise oli neid piisavalt valmis meisterdanud, siis see, kuidas kokku viia küna ümar põhi sirgete otsaseintega, oli uudis. Ka vajas pikemat uurimist, millist tehnikat tuleb kasutada, et ummikule

Fotod: Jüri Pere

Et koonlalaua õige vorm kätte saada, tuli Williamil hõõvel abiks võtta.

põhi alla saada. Ummik on õõnestatud kerega puunõu, milles vanasti hoiti mett ja kuivaineid, seega peab see nii-öelda vett pidama.

Õppekava järgi tuli Williamil veebruaris, mil ta taas mõned päevad Kooraste külas viibis, selgeks saada tsäklõike tegemine. Koonlalaud on selleks väga hea õppevorm. Esmalt pidi William käsitööriistu kasutades koonlalaua tooriku valmis tegema.

Kui plank oli kirvega tahvitsedes õhemaks saadud, asus ta seda hoogsalt hõõveldama, et õige vorm kätte saada. Alles seejärel võis hakata mõtlema koonlalaua kaunistamise peale, mille tegemiseks tsäklõiget vaja ongi.

Arvata võib, et koonlalaua lõpetamine jäi talle kodutööks. Millise kena mustri William valis ja kuidas see välja tuli, näeb Meelis siis, kui õpilane meistri juurde järgmisse tundi tuleb.

valmistada, et nii-öelda raisku ei läheks midagi.

Meelis õppis ajapikku mõistma, mida talumees metsas olles tegelikult nägi ja kuidas tema mõtte mingit puud vaadates liikus, kuidas ta oskas välja valida ühe või teise tarbeeseme valmistamiseks sobilike loodusköverusi ning leida õige aja ja moe puu langetamiseks. Aga ka viisi metsa tänami-

seks ja teada andmiseks, et ta väärindab ikka kogu puu ...

Neid samu tarkusi annab ta edasi oma õpilastele. Kui mitte mõelda ainult ehituses ja mööblitööstuses kasutatavale puidule, siis näiteks sirge ja paraja jämedusega mänd, mille oksad ja nende hargnemiste vahed on suhteliselt väikesed, sobib ideaalselt lauanõude valmistamiseks. Need võiksid vabalt paberist-plastist ühekordsed taldrikud-topsid välja vahetada.

Paraja jämedusega noorest vaht-rast saab kisku (suga) tõmmata, seda kasutati vanasti sõela- ja sarjapõh-

Metsast traditsioonilisel viisil materjali hankides toodi kaasa ka kuusejuur, millest üks Meelise õpilane otsustas karjasepasuna teha.

Meelise vasakus käes on koonlalaud ja paremas peergkorv. Kui paljudele need tuttavad ette tulevad?

ja valmistamiseks, kisk sobib hästi veel ümara kere kokkuõmblemiseks. Köverik oks või tüvi läheb väiksema tööriista varreks, aga kui „jõnks on õigel kohal”, tuleb sellest käepärane kirvevars.

Väga hea loogapuu on toomingas ja vesipaju, samuti saab sellest painutada tooli seljatugesid.

Pasklepp ehk hall lepp ja remmelgas on imehead suitsusaunapuud.

Eriti tänuväärne on kuusk, nimelt leiab ta kasutust juurtest kuni okaseni. Juured sobivad punumiseks, harkadra kurgedeks, katuseharja hoidmiseks, samuti karjasepasunaks (ühel õpilasel on selle valmistamine praegu käsil). Koort on kasutatud katusekattematerjaliks; vaiguga on ravitud haavu, ka igemeid; tüvi kõlbab laudnõude jaoks, palk on suurepärane ehitusmaterjal; sobilike oksa- harudega tüveosast valmistatud pingil „on hea jalgu puhata”. Hästi pikki ja tugevaid oksa kasutati tõrrevitstena, need tõmmati suurte (liha)tünnide ümber.

Metsa majandamisse suhtub Meelis realistlikult, ta ei poolda üht ega teist äärmust, pigem eelistab olla nende kahe vahel.

Idealis näeb ta, et erametsaomanik võiks puukäsitöölisele igal aastal müüa üks-kaks ülikvaliteetset palgipuud, mis tooks talle ilmselt palju suuremat kasu, kui ühekordsest lageraie saadav tulu. Näiteks haabjaks sobiliku haavapalgi eest on paaditegijad nõus vägagi kõrget hinda maksma. 🌲

**Teamwood OÜ pakub laias valikus I ja II sordi:
terrassilaudu, välisvoodrilaudu, seinaprofili
põrandalaudu, saematerjali.**

Täpsem info ning materjali broneerimine:
+372 513 2581, +372 5306 7722
regina@teamwoodtimber.com
Sipa 18a, Sonda

Hea ehituspuit tuleb raiuda õigel ajal ja õigest kohast

Ain Alvela

Üldiselt kehtib teadmine, et mida kauem saab mänd metsas kasvada, seda kvaliteetsemat ja vastupidavamat ehituspuitu temast saab.

Eesti maaülikooli lektor ning osahingu Hobbiton juhatuse liige Andres Uus on juba aastaid palkmaju ehitanud ja puidust ehitamist Eestis propageerinud.

Ta kinnitab, et männi puhul määrab puidu kvaliteedi otseselt see, mida kauem puu kasvab.

„Mida kauem, seda aeglasemalt ta sirgub, aastarõngas aga omakorda kasvab sügispuidu osakaal. Ja seda paremini peab puit mädanemisele vastu. Hea, kui aastarõnga laius jääb millimeetri-paari sisse,” selgitab Uus. „Aga Eestis kipub 130–140 aasta vanustel mändidel tihti mädanik sisse tulema ja see pole enam muidugi hea.”

Oluline on ka kasvukoht

Uus nendib, et Eesti metsamajanduse viimaste aastakümnete trend on olnud metsast raha võimalikult kiiresti kätte saada, mistõttu männikute raiering on allapoole tulnud. Tema kui palkmajaehitaja sihikvi seetõttu rohkem metsa kasvama jäetud seemnepuid, mis raiutakse natuke hiljem välja.

Kvaliteetse puidu saamiseks on oluline ka kasvukoht. Parimad männid kasvavad Uusi teada lahjas nõmmemullas, sest nii tekib aeglaselt kasvanud tiheda süüga puit. Parimad kuused aga kõrguvad sooservadel.

„Üldiselt on nii, et parimad puud kasvavad metsa ida- ja põhjapoolel, kus niiskus saab puudes paremini

KUUFAS JA TUULE SUUND MÄÄRASID VASTUPIDAVUSE

Sirvides Oskar Danieli raamatut „Mets ja metsandus Eestis”, tuleb välja, et ega eestlane pole alati puu langetamise ajas ja viisis üht meelt olnud.

Valdav enamus arvas, et kohasemaks ajaks lehtpuid raiuda on vana kuu, okaspuude raiumiseks aga noor kuu. Ka siin ei puudunud erandid, kuigi oli üksikuid, kes väitsid otse vastupidist. Nii valitses Hallistes, Saardes, Laiksaares, Orajõel arvamine, et noorel kuu raiutud palkidest hoone seisab kauemini kui vanal kuul raiutud palkidest, mis hõlpsasti mädanevad. Seevastu aga usuti Pärnu-Jaagupis, et vanal kuul raiutud palkidest hoone seisab kauemini, kuna noorel kuul

raiutud palkidest mädaneb varsti.

Amblas arvati, et palkide raiumine peab toimuma täiskuul, eriti vana kuu reedel, siis ei mädane ruttu.

Tarbe- ja ehitispuude raiumisel oli tähtis puud langetada teatava ilmakaare ja tuule poole. Nii teati Toris, et puu, mis langetatud ristituult, ei lõhke, mis aga langetatud pikituult, lõhkeb hästi. Ristis arvati, et puid ja palke on parem koide eest hoidmiseks maha lasta põhja-, mitte lõunakaare sihis. Sealsamas teati ka, et puu, mis lõuna poole maha lastud, kuivab ruttu, põhja poole lastes seisab aga kaua toores.

Saardes usuti, et vastutuult lastud puud ei pragune ega lõhke.

◀ Andres Uus ütleb, et vanarahva tarkust tasub nüüdki kuulda võtta.

on okslikumad, laiema süüga, nõrgemad.”

Materjali püsimise ja säilimise mõttes on oluline raiumise aeg. Uus soovib ehituspuitu varuda pigem talvel, sest siis on puu puhkeseisundis ning selles sisalduvad toitained ei ole hiljem nii kergesti kättesaadavad seentele ja kahjurputukatele.

Tema sõnul on juba vanast ajast üldlevinud, et ehitispuit tuleks langetada noorkuu kõval ajal.

„Vanarahva tarkust tasub ka nüüd hinnas hoida,” ütleb Uus. ☺

Susi on suur koer ehk metsakutsu ja peni on tema sugulane

Tiina Vähi, usundiuurija ja folklorist

Inimene peab kodus ustavat koera, aga vaatab ikka igatsusega metsa poole, lootes seal metsakutsut kohata. On ju koer ja hunt paljuskki sarnased.

Mõlemad on olnud iidsetest aegadest inimese kaaslasteks, kelle vastu on tuntud vihost ja armastusest kantud vastakaid tundeid.

Inimene on hundi tabu pärast ka koeraks nimetanud, mis on igati mõistetav, sest tegemist on ju geneetiliste sugulastega.

Hunt (*Canis lupus*) ja koer (*Canis familiaris*), näiteks saksa lambakoer, malamuut, haski ja hurt, on väliselt küllaltki ühte moodi. Ent on tõsi, et tänapäeval on nende kõrvale tulnud veel üle viiesaja erineva kehaehituse ja värviga tõu.

Kindlaid tunnuseid, mis susi suu- rest hundikoerast eristaks, väga polegi, kui ehk vaid see, et koer hoiab saba reeglina kõrgemal kui hunt. Ka on metsakutsu käpajalg pikergusem ja tema jäljerida kulgeb sirgelt. Sellest hoolimata aetakse neid omavahel segi. Seda tõestab ka kuulsa Sindi hundi juhtum, kes koera pähe Pärnu jõe jäisest veest välja tõmmati ja elule turgutati, aga

hiljem teadmata moel ikkagi ilmselt hundina hukati [1].

Peale välimuse on koerad ja hundid sarnased ka sotsiaalse käitumise ja karja moodustamise poolest. Metsikuid koertekarju tsiviliseeritud ühiskondades pole küll võimalik jälgida, kuid on näha, et „kodustatud“ koerad kaitsevad oma reviiiri nagu metsikudki, ehkki mastaabid on erinevad. Huntidel võib see ulatuda sadadesse ruutkilomeetritesse, seltsikoeral aga piirduda asemega peremehe voodis, valvekoeral kuudi ja koduõue ning talukoeral lähiümbrusega.

Koer on hundilt pärinud hea haistmismeele, ent jääb talle selles ikkagi alla. Koera aju on väiksem kui hundil, seega ka õppimisvõime ja mälu, kuid selle korvab tema parem kohanemisvõime.

Õeldakse, et hunt ei unusta ega andesta, koer aga kohaneb ja allub. Ent asjaolu, et hundiga sarnanevaid koeratõuge kutsutakse rahvapäraselt hundi- ja verekoerteks, näitab, et nendel tõugudel on kiskja loomus säi-

◀ Hunt, konkurent jahil ja karjapidaja nuhtlus, ent samas ka austatud väe-, hinge- ja kultusloom.

Joonistus: Carl Emil Doepler/Wikipedia

Jumal Odin huntide Geri ja Frekiga. Hunte on nimetatud ka Odini koerteks.

linud. Seda omadust hinnatakse eriti jälitus- ja jahikoera juures.

Eesti rahvaluules esinevad paljud peitenimed, näiteks metsakoer või -kutsu, viitavad jällegi inimese soovunelmale luua temaga sõbrasuhteid. Vanasõna „Sööda hunti, hunt vaatab ikka metsa poole”, kinnitab aga, et hunti ei saa siiski koeraks pidada.

Uluvad huntidele

Kui inimene ja koer teineteisele otsa vaatavad, tekib nende organismis õnnehormoon oksütotsiin, aga kui inimesel ja hundil on silmside, siis nii ei juhtu.

Siiski tean mehi, kes käivad metsas huntidele ulgumas, et neid endale lähedale meelitada ja nendega silmast silma kohtuda ning saavad sellest õnnelaksu. Ilmar Rootsi kirjutab oma raamatus „Tuli susi soovikusta”, et tal on üks kindel koht Emajõe raba läheduses paiknevas ürgmetsas, kus ta matkis öösiti hundi ulgu ja kutsus sedaviisi neid enda juurde [2]. Oma öiseid kohtumisi huntidega hindab ta ise oma elu kõige kaudimateks hetkedeks.

Kriimsilma ulgumises ja teravas pilgus on midagi sellist, mis inimest lummab, ent see võib mõjuda erinevalt – kangestust tekitava hirmu, imetluse, aukartuse või eufooriana.

Leedulased nimetavad hundi ulgu

Foto: Assar Jõepera

lauluks, indiaanlased aga vaimudega rääkimiseks, milles on müstilist igatsust, mis äratav inimeses tuhmunud ürgsed vaistud. Need on pärit ajast, mil ta oli veel loodusnimene (*Homo naturalis*) ja hunt reaalne metsloom, aga ühtlasi ka müütiline olend, kes ulgudes suhtles vaimude maailmaga.

Kuid see võis inimese ka hulluks ajada. Rahvas rääkis „hundi hullusest”, „hundi haigusest” ja „hundiks pandust” ehk nõiutust, kes tundis vastupandamatut tungi (liba)hundiks muunduda, et saaks koos soega metsa joosta ja seal saakloomi lõhki kiskuda.

Tänapäeval on folkloorne libahundikujutelm asendunud uute klišeodega, mida viljeletakse kirjanduses ja kinokunstis. Meenutagem kasvõi tuntud libahundi (*Werewolf*) filmide kangelas, kes täiskuu ajal endas mäsava „hundi hullusega” maadlevad.

Mõnest hundi peitenimest õhkub aga sooja sallimist ja omataoliseks tunnistamist, näiteks mehenimi Võsa Villem.

Kas respektseerimine on ainult ühepoolne või on ka huntidel tundeid inimese vastu? Ilmar Rootsi toob näite, kuidas kodus üles kasvanud hunt muutus taltsaks ja rahulikuks ning kiindus oma peremehesse sedavõrd, et pärast temast lahkumist suri juba kaheteistkümnendal päeval [2]. Selline käitumine meenutab koeratruidust.

Endelise tähendusega

Hunti peeti tema sensitiivsuse tõttu tähtsaks endeloomaks. Ta erines teistest metsloomadest, sest aistis looduses toimuvaid muutusi kõige paremini ja edastas seda oma käitumisega ka inimestele, kellel jäi sellest vaistust vajaka.

Huntide ulg teatas ilma muutusest, andis märku sõjast, katkust ja näljahädast. Inimese elukohale väga lähedale ilmumine tähendas seda, et selles peres sureb peagi keegi [2].

Lisaks nähti temas ka hinge- ja abilooma, teistlaadi siirdhinge kujutelmades. Šamaanid ja teadjad saatsid oma hinge hundi kujul teateid hankima.

Kui ürgaja kütt jahil soega tõtt vaatas, kas ta tundis siis temas ära oma

hingelooma või nägi vaid jahikaaslast ja konkurenti, kelle sarnane soovis olla ja kelleks mõnikord ka muunduda? Küllap mõlemat, sest muidu poleks hunt ja inimene teineteist respektseerinud.

Kodustas end ise?

On arvatud, et inimene kodustas hundi. Ent võis olla hoopis nõnda, et üksikud karjast eemaldunud loomad otsisid toitu ja võib-olla ka kaitset teiste liigikaaslaste eest ning jäid seetõttu inimese lähedusse. Ja alles hiljem hakati teda koeraks aretama. Need isendid olid hea stressitaluvusega sotsiaalsed loomad, keda oli kerge kodustada, kuna neile olid loomuomased hierarhial põhinevad suhted, mistõttu oli inimesel liht-

sam end seada juhtivale positsioonile [3].

Kui küti (jahi)kaaslasest sai koer, lõi see kiilu inimese ja hundi ürgse sideme vahele. Pärast teiste metsikute loomade kodustamist muutusid nende suhted veelgi komplitseeritumaks – hunt tõrjuti tagaplaanile.

Koer hoidis inimese lähedusse, kaitses teda ja tema karja. Inimese, hundi ja koera vahele oli tekkinud armastuse kolmnurk, millest väljapääs seisnes selles, et metsakutsu murdjaloomust salliti teatud piirini. Rahvapärimuse järgi „lubati” tal võtta tema osa karjast, aga kui inimesele tundus, et seda oli liiast, siis ununes sallivus ning „vana armu” asemele tuli viha ja soov sood sootuks hävitada.

Foto: Pixabay

◀ Pelgalt välimuse põhjal on koera ja hundi eristada küllaltki raske. Näiteks haski on hundiga üsna sarnane.

kiskja, konkurent jahil ja karjapidaja nuhtlus, ent samas ka austatud väe-, hinge- ja kultusloom.

Kuigi hunt kodustati või kodunes ning temast aretati truu kaaslane ja abiline, kes toitub isanda laualt langenud raasukestest, jäi ürgisend metsiku looduse pärisosana taltsutamatuks ja sõltumatuks.

Hallivatimees toidab ennast ise, võtab saaki metsast, aga vahel ka luba küsimata inimese karjamaalt ja õuelt. Ta on loodusjõud, „metsaisand – metsa kuldne kuningas”, nagu tema poole pöörduti susiloitsus. Ka tänapäeval tuleb teda austada või vihata, ent targem on siiski temalt õppida.

Hundid on märksa sotsiaalsemad karjaloomad kui inimesed, nad hoia- vad kokku ja hoolitsevad oma poega- de, partnerite, vanade, haigete või viga saanud isendite eest. Hundikarjas ei raisata oma energiat näaklemisele ja kaklustele, neid tuleb ette harva, veelgi harvemini üksteise tapmist. See on sõnastatud rahvatarkuseks – hunt hundi ei murra.

Tundub, et inimene on ihaldanud endale vaid valikuliselt hundi omadu- si. Muistsetele küttidele ja sõjamees- tele olid olulised tema vaist, jahistra- teegia, koostöövalmidus teiste karja liikmetega, kiirus, jõud ja vastupida- vus saaklooma jälitamisel.

Sõdurile sümboliseeris hunt mehiste jõudu, agressiivset maskuliin- sust. Hundi metafoori ja -nahaga end „kattes” kujutleti ennast meeshundiks (*Werewolf*) ning rakendati tugevama õigust, hammas hamba vastu menta- liteeti, raevukat sõjakust ja kiskjalik- ku vägivalda, mida kuritarvitati nõr- gemate kallal.

Jahi- ja sõjastrateegia kujutamisel sulandusid nii praktikas kui ka müü- tides kokku hundi kiskjalik loomus ja tarkus ning koera truudus ja kuulekus peremehele.

Arvatavasti seepärast kujutati neid koos sõjajumala või -mehe saatjatena

Vaatamata asjaolule, et koeral on kodu ja peremeest hoidva looma staa- tus, on talle omistatud eri keeltes negatiivseid omadusi, seda ka eesti fraseoloogias. Suuresti ebameeldivat ja mitteihaldusväärset tähendavad näiteks väljendid koeraamet, koe- raelu, koerailm, nagu peksa saanud koer ja kärnane koer.

Koera peetakse räpakaks loomaks, seda eriti islamimaades, kus teda isegi nuheldakse. Sellel on mitmeid põh- juseid, kuid kõige olulisem hundiga võrreldes on ehk see, et penil puudub soe suveräänsus ja väärikus.

Koera käitumises on palju lapse- likku naiivsust, mida alati ei väär- tustata. Ta jääb enamasti oma isan- dast sõltuvaks „lapseks”, kes talle saba liputades vastu tuleb. Koera

armastus ja truudus on tingimus- teta.

Seevastu sutt näikse vaatamata tema kättesaamatusele, taltsutama- tusele ja murdjaloomusele austatavat kui võrdset partnerit. Ilmselt on see pärit ürgajast, mil kütt ja hunt olid niinimetatud jahikaaslased ja kon- kurendid. Paradoks inimese, hundi ja koera „armusuhetes” on selles, et vaatamata peni truudusele ja inimese teenimisele omistatakse talle paljude rahvaste mütoloogias oodatust mada- lam positsioon kui hundile.

Hunt hundi ei murra!

Emotsionaalselt ja majanduslikult on koera ja hundi erinevalt väärtus- tatud. Esimene on inimese abiline ehk lemmik- ja tööloom, teine aga

Susi on valitud rahvusloomaks ja tõstetud kultusloomana („kultuurihunt”) postamendile.

metsiku jahi või lahinguvälja stseenides. Nii jooksid muinaspõhja usundites jumal Odiniga kaasa hunt ja koer. Hunte on nimetatud ka Odini koerteks. Germaani mütoloogias tuntakse mõlemaid jumalate atribuutloomadena.

Eri rahvaste mütoloogias täidavad hundid ja koerad suhteliselt samu rolle. Türklaste ja Põhja-Ameerika indiaanlaste müütilisteks esivanemateks võisid olla mõlemad.

Eesti aladel sellist pärimust pole täheldatud. Kuigi hunt on meie rahvapärismuses nii armastatud kui ka vihatud metsloom, pole tema kultust minevikus tuvastatud. See kehtib ka

koerte kohta, kelles on nähtud ülikute staatuse ja lemmikloomi.

Hundihauad ja koeramatused

Hunt ja koer on meid saatnud kümneid tuhandeid aastaid, seda näitavad arheoloogilised leiud 11 000 aasta vanusest Pärnu jõe äärsest Pulli asulast, mis on vanim inimese asustusala Eestis.

Kui kiviajast alates kuni siiani on leitud 60 koeraluud, siis hundiluid vaid üheksa. Kõige rohkem koera- ja hundiluid pärineb hilisrauaajast, kokku 32, nendest viis on hundiludeks määratud [4].

Hundihauad (rituaalseid matu-

seid), nagu on tõlgendatud kiviaegsete karuluude leide, siinkandis ilmsiks tulnud ei ole. Seevastu mujal Euroopas, näiteks Määrimaal (Morava) Pavlovis ja Šlapanices, on rituaalselt maetud hundiluid tuvastatud neoliitilisest ja varajasest metalliajast. Ühest jahiasula leiukohast tuli välja peaaegu kuus tervet hundiskeletti, kusjuures ühel neist oli käpad tugevalt kinni seotud.

Varasest keskaajast ei ole hundimatused leitud, küll aga kihvu ja hambaid. Nendest valmistatud ehteid ja jahitrofeesid võidi kasutada jahimaagilisel eesmärgil [5].

Hundimatused tulevad uuesti esile 6.–7. sajandil. Ühest frangi ridamatusest (*Reihengrab*) Kleinlangheimis Kitzingenist on leitud teiste loomade hulgast ka hundiskelett [6].

Eesti talupoeg, kes viimasel kaheksajal aastal rohkem hundiviha kui armastust tundis, nägi neis karjakahjureid ja nimetas hundihaudadeks hoopis maasse kaevatud sügavaid auke, kuhu soed pidid sisse kukkuma. Need olid mõeldud huntide hävitamiseks ja neid kasutati Eestis läbi aegade kuni 19. sajandi lõpuni [2]. Hundiaugu murdesõnast soehavva on tulnud ka koha- ja talunimed nagu näiteks (H)unthaua, Soehavva, (H)untaugu.

Mis puutub aga koertesse, siis oli Eesti lähiümbruses nende rituaalne matmine viikingi- ja hilisrauaajal levinud mitmel pool. Koeri hakati inimestest eraldi matma Skandinaavias juba rooma rauaajal, kuid see levis laiemalt vendeliajal ja saavutas suurima arvukuse viikingiajaks.

Kuidas tõlgendada Ida- ja Lõuna-Rootsist (Mälari ümbrus, Skåne), Taanist ja Edela-Soomest, samuti Lääne- ja Lõuna-Eestist (Kõmsi, Kirbla, Ehmja, Maidla, Uugla, Piila, Koiva) käbashaudadest leitud viikingi- ja hilisrauaaja kalmetest rituaalselt maetud koeri?

Kas need võisid olla sõjakoerte kalmud? Arvatakse, et langobardide, frankide ning alemannide ja anglosakside koeramatused jäid peamiselt 400.–700., friisidel 600.–800. ja

Skandinaavias 600.–1050. aastate vahelisse perioodi.

Arheoloog Tõnno Jonuksi meelest ei pruukinud Eesti koeramatuste puhul tegemist olla sõjameeste ega ka sõjakoertega, vaid pigem ülikute staatuskoertega, kelleks võisid olla jahikoerad, sest jaht oli muutunud nende pärusmaaks [7].

Nagu juba eespool mainitud, on pelgalt välimuse põhjal koera ja hundi eristamine küllaltki raske.

Ka hundi ja koeraluude määramine arheoloogilise ja DNA analüüsi põhjal on keeruline ning võib mõnel juhul jätta ebaselgeks, millise *canis*'e isendiga tegemist oli. Eriti puudutab see kiviaegseid, aga ka mõningaid hilisemaid luuleide. Näiteks Krimuldas olid Koiva liivakäapse maetud suuremat sorti tänapäevasele lambakoerale sarnased isendid.

On arvatud, et muistsed karjakoad olid otseselt hundist aretatud ja olid isegi temast tugevamad, kuna pidid karja metsakutsude ja teiste kiskjate eest kaitsma. Piilast on leitud rinnaehe või sõlg, millel kujutatud looma võib tõlgendada hundiks või hundikoeraks [8].

Kuigi arheoloogidel on kahtlusi mõningate luude ja usundiurijatel mõnede kujutiste ornamentide tõlgendamisel, on kindel, et hilisrauaajal on koertel olnud Läänemere maade eliidi mentaliteedis, väärtussüsteemis ja elustiilis tähtis roll.

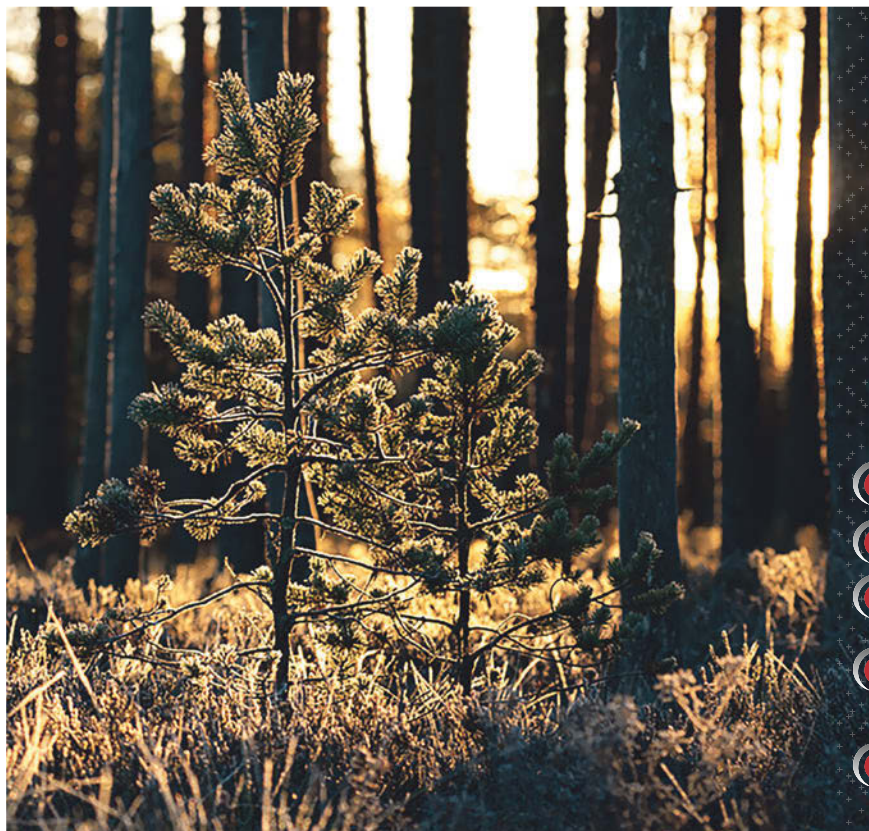
Sama võib täheldada tänapäevalgi, sest kallite tõukoerte soetamine ja pidamine on prestiižne, aga jõukohane vaid edukatele.

Kenneliitude tõukoerte statistika ja lemmikute arvele võtmine loomaarstide juures osutab sellele, et me võime ennast pidada penipidajaks rahvaks. Ka hunt on ennast viimastel kümnenditel eriti jõuliselt ilmutanud ühe meie rahvussümbolina ning metafoorselt võime end pidada ka hundirahvaks. On ju susi valitud rahvusloomaks ja tõstetud kultusloomanaks („kultuurihunt“) postamendile (vaata hundiskulptuure Tallinnas).

Nii me võimegi näha inimese, hundi ja koera suhetes „armastuse kolmnurka“, mille tipus on inimene, kellel on küll kodus ustav peni ootamas, aga kes ikka vaatab igatsusega metsa poole, lootes seal metsakutsut kohata. ☹

Kirjandus

1. Krister Kivi. 2019. Sindi hundi viimased päevad. – Eesti Ekspress, 28 (1544): 10–12.
2. Ilmar Rootsi. 2005. Tuli susi soovikust. Tartu.
3. Urmas Saarmaa. 2017. Hundist koeraks. Kodustamise ajalugu. – Horisont, 5: 45–50.
4. Tõnno Jonuks, Eve Rannamäe. 2018. Animals and worldviews: a diachronic approach to tooth and bone pendants from the Mesolithic to the Medieval period in Estonia. In: Alexandra Livarda (Editors Abbr.). Bioarchaeology of Ritual and Religion (162–178). Oxbow Books, p.173.
5. Hermann Behrens. 1964. Die neolithisch-frühmetallzeitlichen Tierskelettfunde der Alten Welt. Studien ihren Wesedeutung und historische Problematik. Veröffentlichungen des Landmuseums für Vorgeschichte Halle in Halle 19. Berlin: 21, 69, 115, 117.
6. Joachim Boessneck, Angela Driesch. 1967. Von den Tierknochen aus des fränkischen Reihengrabfeldes in Kleinlangheim, Landkreis Kitzingen. – In Zeitschrift für Säugetierkunde 32: 193–215.
7. Tõnno Jonuks. 2006. Koerad Eesti asukate viikingiaja maailmapildis. – Mäetagused, 31: 26–48.
8. Ivar Leimus. 2003. Kaarma Piila aardeid 12. ja 13. sajandi vahetuselt. – Eesti Arheoloogiaajakiri, 7/2: 150–157.

Iriscorp Transport OÜ
on Combi grupi ettevõtte

Tel 521 0237 / 504 1738
info@iriscorptrans.ee
www.iriscorptrans.ee

- KASVAVA METSA OST
- METSAKINNISTUTE OST
- ÜMARPUIDU KOKKUOST
- METSATRASPORDI TEENUS
- METSAMATERJALI LÕIKUS JA VÄLJAVEDU

Meie metsade vilkad koputajad – rähnid

Karl Adami

Kui pidevalt metsas käia ja linnuhuvi-
gi olemas, võib metsa hakata nägema
erinevat liiki rähnide silme läbi – kuhu
rajada pesaõõnsus, kust tõmmata terri-
tooriumi piir, kust otsida sikuvastseid
või milline on see õige, kõlisev trum-
meldamispuu.

Hallpea-rähn on küll roherähniga sarnane, kuid ta pea on hallikam. Isaslinnu laup on aga punane.

Roherähni (*Picus viridis*) võib hea õnne korral kohata meie läänesaartel ja tema on seotud enamasti puisniitudega. Tamme-
kirjurähn (*Dendrocopos medius*) aga hoiab pigem parkidesse ja kalmistutele. Väänkael (*Jynx torquilla*) toimetab Eesti oludes vaid sel ajal, kui leidub ringi liikuvaid sipelgaid ja nende mune, kuna tema menüü koosneb suuresti neist siblijatest.

Niisiis toimetab meie üheksast rähniliigist vaid kuus toksijat metsades aasta läbi. Kuigi nende suleliste elupaigad võivad osaliselt kattuda, on

kõigil omad väikesed eelistused, mida olen õppinud aastate jooksul raamatute, teadajate ja vaatluste abil tunnetama.

Hallpea-rähn (*Picus canus*)

Hallpea-rähn kuulub rohelist värvi rähnide hulka ja valdav osa eesti-maalastest ongi teda enamasti pidanud roherähniks. Erinevalt roherähnist on veidi pisemal hallrähnil pea aga hallikam ja vaid isaslinnu laup on punane.

Hallpea eelistab pesitsemiseks valgusrikkaid sega- ja okasmetsi,

lodu-sanglepikuid ning puisniite, mõnikord kohtab teda ka parkides. Ta väldib üldjuhul suurt metsamassiivi, kuigi vahel satub selle äärealadele.

Meelsamini otsib ta pesitsuspai-gaks väiksema metsatuka, sageli vee läheduses.

Mööda lookleva jõe kaldaid otsivad hallpead toitu ja ajavad eemale konkurente. Enim olen neid toimetamas silmanud puutüve keskosas. Suvel, kui menüüs leidub ka rohkelt sipelgaid, tikub hallpea tihti maapinnalegi, kuid jääb rohu varju.

Hallpea on võrdlemisi inim-
pelglik, kuid mitte nii arg kui
muusträhn. Inimest silmates lii-
gub ta enamasti puutüve tagu-
misele küljele ja tardub hetkeks.
Kui närv vastu ei pea, lendab hooga
eemale.

Teda on õnneks kerge hääletsuste
järgi üles leida. Praegusel ajal trum-
meldab ta väga sagedasti puuokstel,
seejärel laseb aga kuuldavale melan-
hoolse kõrgetoonilise territooriumi-
hüüu, mis kilkavat naeru meenutab.

Viimati mainitud võib kuul-
da ka pesitsemisevälisel ajal ja seda

HALLPEA-RÄHNE

võib kohata kõikjal Eestis, sagedamini Kesk- ja
Lõuna-Eestis ning Saaremaal. Elutseb peamiselt
sega- ja lehtmetsades, aga ka parkides ja puis-
niitudel. Tegutseb tihti jõeäärsetes lepikutes ja
pesakohanagi eelistab veekogude äärsid salusid.

ARVUKUS: 3000–5000 haudepaari.

SUUR-KIRJURÄHNE

võib kohata kõikjal Eestis, nii asulates kui suurtes
metsamassiivides. Meele järgi on okaspuu-
segametsad, eriti talvisel ajal.

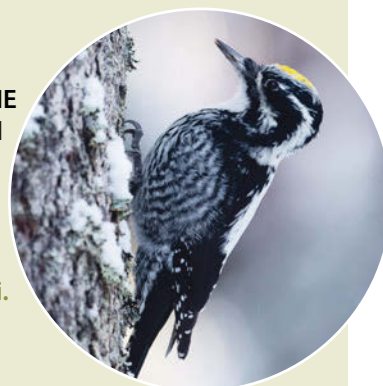
ARVUKUS: 40 000 – 60 000 haudepaari.

VALGESELG-KIRJURÄHNE

võib kohata Mandri-Eestis,
saartel haruharva. Eelistab niis-
kemapoolseid segametsi, kus leidub rohkelt
surnud puid. Kobraste ülejutatud metsades
sage külaline. Nende territoorium on suur ja
nad võivad olla väga liikuvad. Sageli hoiavad
veekogude äärsetesse metsadesse.

ARVUKUS: 4000–6000 haudepaari.

LAANERÄHNE

võib kohata kõikjal Mandri-Eestis, saartel
väga haruldane. Eelistab elupaigaks vane-
maid puustuid, milles on rohkelt kuivanud
puid, eriti kuuski. Pesa rajab enamasti
kuuske või mändi ja mitte kuigi kõrgele.

ARVUKUS: 2000–4000 haudepaari.

VÄIKE-KIRJURÄHNE

võib kohata kõikjal Eestis. Eelistab vahelduva
iseloomuga leht- ja segametsi, tegutseb nende
servaaladel. Suure metsamassiivi keskele ei tiku,
eelistab sarnaselt hallpea-rähnile ja valgeselg-
kirjurähnile veekogude lähedust.

**ARVUKUS: 3500–5000 haude-
paari.**

MUSTRÄHNE

võib kohata kõikjal Eestis erinevat tüüpi met-
sades. Enim hakkab silma männikutes.

ARVUKUS: 5000–7000 haudepaari.

Suur-kirjurähni näeb tavaliselt rähnidest kõige sagedamini.

on suhteliselt kerge järele aimata. Pesitsemise ajal hallpea pesapiirkonnast kaugele ei lenda, pärast seda aga hulgub laial territooriumil.

Metsades toituvad hallrähnid puukoore all peituvatest selgrootutest ja suvel tühjendavad nad jõudsalt sipelgapesi, kuid mitte nii palju kui roherähnid ja väänkaelad. Sipelgaid toimetavad nad poegadele.

Suur-kirjurähn **(*Dendrocopos major*)**

Meil tegutsevatest rähnlastest on suur-kirjurähn vaieldamatult levituim ja ka tuntuim, teda peetaksegi rähni musternäidiseks. Kuna ta on võrdlemisi vähepelglik ja ohtu märke pigem tardub kui lendab ära, on teda tihti võimalik üsna lähedalt vaadelda. Silma hakkavad punane sabaalune, kontrastselt must selg ja valged laigud.

Headel käbiaastatel võib suur-kirjurähne kohata rohkelt ja nii polegi väga harvad juhtumid, kus ühele jämedale oksale satub mitu kemplevat lindu.

Suur-kirjurähne leidub nii puisnitudel, aedades kui suurtes metsamasivideski.

Tema elupaigad kattuvad peaaegu kõigi teiste Eestimaa rähnidega. Ta saab küllalt edukalt hakkama majandusmetsades, ent eelistab siiski niiskeid kuuse-segametsi, kus alates veebruarist võib trummeldamistki kuulda.

Laanerähni nokk pole niisama tugev kui tema suguvendadel, mistõttu vajab ta rohkem kuivanud ja vanu puid.

Võrreldes teistega on suur-kirjurähni tegutsemine üsna häälekas. Isaslinnud võivad vahel põristada kõliseval puul pikalt. Tihti on selleks valitud mõni kuivanud mänd või männioks.

Trummeldavad mõlemad sugupooled keskmiselt kuni kümme lööki poole sekundi jooksul. Selle eesmärk on teavitada ümberkaudseid sulalisi

territooriumi hõivamisest ja kontakti otsimisest võimaliku kaasaga.

Suur-kirjurähni toidulauale kuuluvad kevad-suvisel ajal valdavalt putukad, neid urgitseb ta pika kleepuva keelega koorepragudest, või sipelgad sipelgapesadest. Poegadele toob ta ka hiiri ja hakklihaks tambitud linnupoegi, samuti marju, eelkõige sinipõkskeid mustikaid. Viimaseid mekib hea meelega isegi.

Talvel on põhitoiduks okaspuude seemned, mida ta kaitseb nii liigikaaslaste, kuuse-käbilindude kui teistegi käbihuviliste eest.

Kevadel võib ta sarnaselt teiste liigikaaslastega uuristada kase- või vahtrapuusse augu ja oodata sealt nõrguvat mahla.

Toiduotsingutel liigub suur-kirjurähn kogu tüve ulatuses, kuid enamasti jääb selle keskmise osa piirsesse. Kõrgelt puu tipust leiab tema käbide tagumise sepikoja, see võib asuda ka lageraielangile jäetud seemne- või säilikpuul. Maapinnale satub

ta võrreldes väänkaela või musträhniga harva.

Valgeselg-kirjurähn **(*Dendrocopos leucotos*)**

Iga suur-kirjurähnina näiv toksija tasub hoolsalt üle vaadata, sest tegu võib olla hoopiski valgeselg-kirjurähniga, kes on meie kirjurähnidest suurim.

Nende eristamiseks tuleks vaadelda nii selga kui ka rinda. Valgeselja rind on triibuline ja selg kirju. Suur-kirjurähni rind on seevastu ühtlaselt valge ja seljal on selgelt eristatavad suuremad valged laigud. Lisaks hakkab silma valgeselg-kirjurähni üsna pikk peitlitao-line nokk.

See rähn püsib enamasti oma suures territooriumil paigal aasta läbi ja on pisut liikuvam talve saabudes.

Valgeselg-kirjurähn ei ole ühtlaselt üle Eesti levinud, vaid asustab arvukamalt suuremaid lehtpuu ülekaaluga metsi, kusjuures puht okaspuumetsadesse ta väga ei tüki.

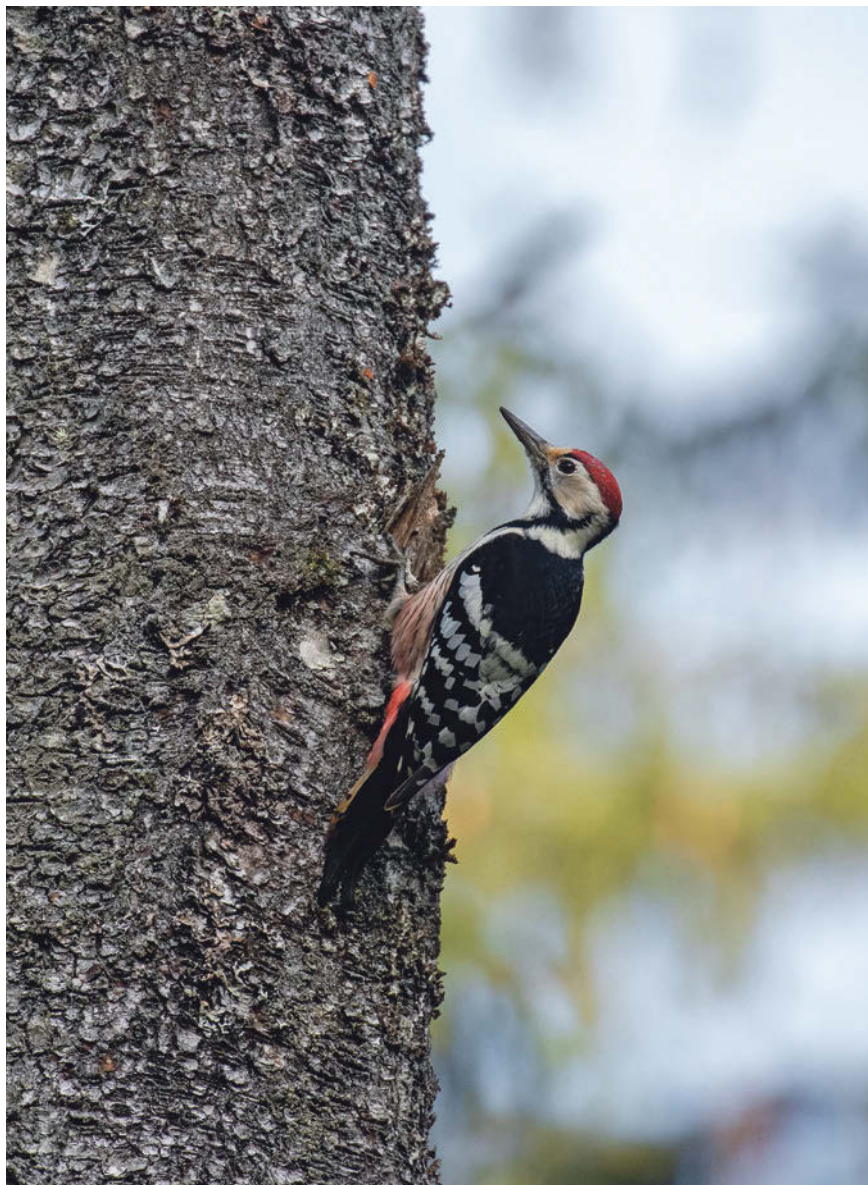
Olen märganud, et eriliselt meeltmööda on talle ojade ning jõgede äärsed rohke lamapuidu ja surnud puudega metsad. Eriti meeldivad talle puistud, kus leidub palju eri vanuses kaski ja sangleppi.

Valgeselg-kirjurähni otsingutel tasub kiigata ka kobraste üleujutatud aladele, kus ta on sage külaline.

Kuna valgeselg-kirjurähn pole suur-kirjurähni kombel veel käbisid treima õppinud, loodab ta peasjalikult kõdunevas puidus leiduvale toidupalale. Ta lähtub lihtsast põhimõttest: mida madam liud, seda parem. Nii toksib ta kohati väga sügavaid lõhesid, et oma unistuste toidupala noka vahele saada. Peiteldada võib ta ladusalt seni, kuni vaost või puurau-gust enam välja ei näe.

Tihti satub ta lamapuitu revideerides maapinna lähedale, elujõulisel puudel liigub ta enamasti puutüve ülemises osas.

Valgeselg on üks valjemaids metsamuusikuid. Kui trummeldamine kostub metsatukast, kus leidub rohkelt haaba, kaske ja sangleppa, tasub praegu teda sinna otsima minna.

Valgeselg-kirjurähn. Tema rind on triibuline ja selg kirju.

Teiste rähnidega võrreldes alustab valgeselg pesitsemisega vordlemisi hilja. Emaslind muneb munad ole-nevalt aastast kas alles aprilli lõpus või suisa mai keskpaigas.

Kuigi valgeselg-kirjurähni kohtab pigem harva, ei pelga ta oluliselt inimest, kuid olen märganud, et pisut väiksemast suur-kirjurähnist ja hallpeast kipub ta eemale hoidma. On täheldatud, et suur-kirjurähni kutsehüüdu kuulates võib ta muutuda ilmselt ärevaks ja söömise katkestada.

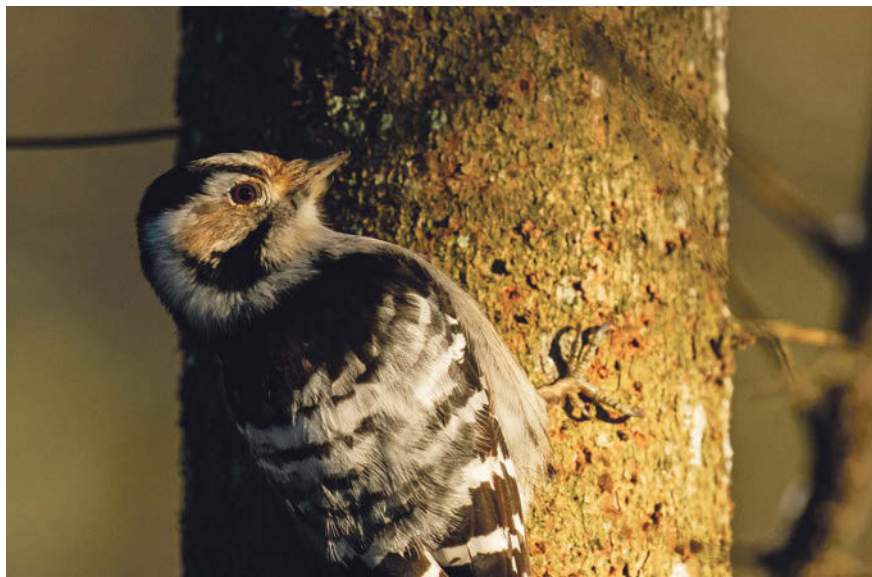
Kolmvarvas-rähn ehk **laanerähn (*Picoides tridactylus*)**

Meie rähnidest on kõige vanametsa-

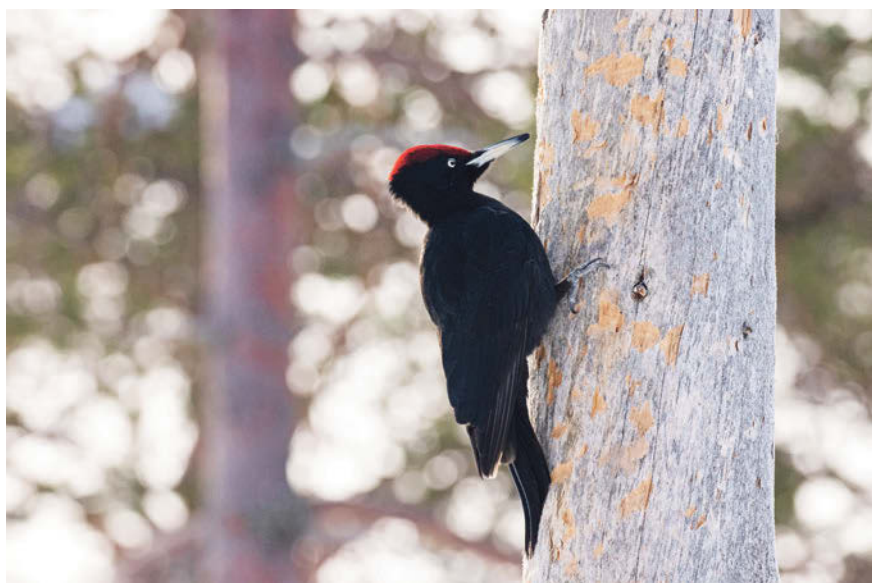
lembesem ja vaiksem toksija laanerähn. Võrreldes teiste puuseppadega jääb laanerähn silma mitmel põhjusel. Nii nagu nimigi ütleb, on kolmvarvas-rähnil kolm varvast, samas kui teistel on neid puudel turnimiseks neli. Ta on üks meie väiksemaid rähne ja temast pisem on üksnes väike-kirjurähn, kes on tihasemõotu.

Laanerähn püsib aasta läbi samas sulestikus, jättes musta-valgekirju üldmulje. Isase kukalt ehib aga kena sidrunkollane mütsike.

Kui pisutki ringi liikuda, võib märgata, et vana, bioloogiliselt küpset metsa meil väljaspool suuremaid kaitsealasid just ülemäära palju enam ei leidu ja ega taolist elukesk-

Väike-kirjurähn on tõepoolest pisike ja puuvõras toimetades jääb enamasti märkamatuks.

Musträhn on meie metsade suurim rähn. Ta on ka paras kisakõri.

konda üleöö juurde ka teki. Just sellised metsad toetavad neid liike, kelle elupaigaeelistused on keerulisemad kui enamik meist suudab ettegi kujutada.

Laanerähniga kohtumiseks tuleb ette võtta retk metsa, mis on omasoodu saanud kujuneda mitmeid inim põlvi ning kus leiduks muu hulgas surnud ja surevaid puid, eriti rohkelt vanu kuuski. Lisaks on nende arvukus kõrgem põlendikel ning koristamata tormimurru ümbruses.

Põhjus, miks laanerähn elukeskkonna suhtes nõnda valiv on, tuleneb asjaolust, et laanerähni nokk pole nii-

sama tugev kui tema suguvendadel, mistõttu vajab ta rohkem kuivanud ja vanu puid.

Pesaõõnsust noorde ja elujõulisesse tüvesse rajada on tal raske. Kuigi olen aastate jooksul üksikuid laanerähne kohanud noortes, latiealistes majandusmetsades, ei suunduks ma neid sinna otsima.

Hindan selle väikese rähni südikust viia alustatu lõpuni. Nimelt võib ta ühe kena tööpäeva söödavat otsides veeta vaid ühel puul.

Kui puukoore all just ülemäära palju putukaid ei leidu, on ta sunnitud teisele puule kolima. Mööda tüve ülespoole

rühkides on ta võimeline koorima kogu ettejuhtunud kuuse või männi.

Rähnirikkas metsas võib koheselt eristada laanerähni töödeldud puid. Nii mõnigi kord on ta koore spiraalselt ümber tüve eemaldanud või on puudelt korba tükikesi maha puistanud.

Väike-kirjurähn (*Dendrocopos minor*)

Väike-kirjurähni kohates võib peaaegu iga kord üllatuda, et ta tõepoolest nii pisike on. Puuladvas liikudes võib teda ekslikult puukoristajaks või rasvatihaseks pidada. Teistele rähnidele jääb ta nii pikkuselt kui ka kehakaalult kõvasti alla. Võrreldes tema kaalu peamiselt männienamusega puistutes tegutseva musträhniga, on vahe ligi viieteistkordne.

Koljatimõõtu musträhniga see pisike sugulane kokku väga ei puutu, kuna ta pole nii häälekas ning tema teed kulgevad sageli mööda veekogude äärseid leht- ja segametsi, linna- parke ja aedu. Suurtesse metsamaasiividesse satub ta aga harva ja seeläbi ei kostuks tema vaikne toksimine kaugele.

Tihti võib väike-kirjurähni silmata puutüve ülemises osas, külgmistel okstel ja ladvas. Tema trummeldamist on teiste rähnide omast ehk hõlpsamgi eristada, kuna see kõlab otsekui täristamine.

Toiduotsingutel on ta küllaltki närviline ja harva peatub pikemalt ühel puul. Enamasti toksib ta ühes paigas vaid mõned minutid. Sageli näeb teda aga pillirool kiikumas ja seda armu- tult lammutamas. Ta teab, et pilliroo puitunud vartes leidub rohkelt putukaid ja lülilalgseid, need kuuluvad tema põhimenüüsse. Talvel sööb ta seemneidki, kuid okaspuukäbisid lüüda ei suuda.

Kevadel ja suvel liigub ta noortel puudel, neid putukatest puhastades. Lehetäisid toimetab aga sageli poegadele.

Musträhn (*Dryocopus martius*)

Kui musträhn noka avab või puud töötlema asub, võib metsavaikusest suu puhtaks pühkida – tegemist on

meie suurima ja lärmakaima rähniga. Vaatamata suurusele on tegu vaat et kõige arema rähniga.

Musträhn on võrreldes teiste rähnidega suisa koljatimõõtu, olles mõnest suur-kirjurähnist visuaalselt kolm korda suurem ja kaaludes pea viisteist korda rohkem kui väike-kirjurähn.

Teda võiks isegi nimetada meie rähnide kuningaks ja metsa üheks peainseneriks. Tal on ka vastav hää, mis isegi ronga kraaksatustest üle kostab. Ühest metsatukast teise kanduv läbilõikav „krii krii krii” kipub puusammaste vahele kumisema jääma.

Hõredamas punakarva männikus hakkab häälitseja hõlpsasti silma. Nimelt lendab ta mändide vahel mõneti ebakindlate, pasknäari meenutavate tiivalöökidega, aga üsna sirges joones, riivamata sealjuures ühtegi puud. Teekonna lõpul teeb ta paar üles-alla poognat ja maandub puutüvele püstjas asendis. Ikka selleks, et kontrollida üle sissetungijad ja uurida toiduvarusid. Isegi kui musträhn häält ei tee, reedavad teda tiivalöögid, mis jäävad kõrvu igale looduse sõbrale.

Isase punane pealagi ja must sulgrüü, otsekui oleks ta korstnast välja hüpanud, ongi ilmselt andnud alust nõgikikka nimele. Nokatüvik on kollakas ja silm helekollane. Emastel on punane vaid kukal.

Ta on üldiselt paigalind. Kui jätta kõrvale suvisel ajal pesitsev väänkael, satub ta teistest rähnidest enim maa-

pinna lähedale, võttes ette suured kannud, kuusejuured ja lamavad tüved.

Oma küllaltki võimsa peitlitaolise noka ja tugevate kaelalihaste abil suudab musträhn toitu hankides pilbasteks lammutada poolemeetriseid kände, tehes päeva jooksul 8000 kuni 12 000 nokalööki.

Kui musträhn satub heale toidulauale, võib ta tervelt puult koore maha võtta.

Seega, kui metsas jalutades on näha maas rohkelt puulaaste ja sügavaid auke puus ning puit pole päris läbipehkinud ja pude, on selle „töö” taga suure tõenäosusega musträhn. Olen märganud, et nii mõnigi kord viib ta alustatu lõpule ning võib külastada ühe metsanurga kände ja juuri mitmel päeval järjest.

Tema põhitoit on putukad, eelkõige puukoore alt kougitavad ürasid. Kui musträhn satub heale toidulauale, võib ta tervelt puult koore maha võtta. Kui aga ihaldusväärne saak peitub puidu sees, võib ta sügava augu tüvesse raiuda. Selliseid lammutustöid võtab ta valdavalt ette siklaste vastsete või hobusipelgate pesa pärast.

Tema toidutarve on väga suur, päevas võib ta ära süüa kuni tuhat sipelgat. Tugevale nokale tuleb appi pikk kidalise otsaga keel ja sellel olev liimjas aine.

Musträhni kevadised pulmad on vaatamängulisemad kui teistel puuseppadel. Lisaks eriti valjule trummeldamisele leiab aset ka tagaajamine.

Emaslind lendab puutüve alusele osale, isaslind järgneb talle madalamalt. Kui emane taganeb spiraalis ümber puutüve paar meetrit kõrgemale, ei jää härra sammukestki maha. Seejärel lendavad nad järgmisele puule ja nõndaviisi talitades võivad nad metsa servas liikuda päris kaua.

Pesaõõnsuse raiuvad nad enamasti kas mändi või haaba, sageli suisa paariteist meetri kõrgusele. Pesapuu võib asuda nii sügavas metsas kui ka lageraielangil, kuhu metsnugis eriti ei tiku. 📍

Kirjandus

1. Dominic Couzens. 2005. Linnud. Euroopa linnuliikide täielik käsiraamat. Tallinn, Varrak.
2. Jaanus Elts, Andrus Kuus, Eerik Leibak. 2018. Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus. Tartu, Eesti Ornitoloogiaühing.
3. Fred Jüssi. 2007. Linnuaabits. Tallinn, Ajakirjade kirjastus.
4. Rein Kuresoo, Hendrik Relve, Indrek Rohtmets. 2001. Eesti elusloodus. – Kodumaa looduse teejuht. Tallinn, Varrak.
5. Jaanus Elts, Aivar Leito, Meelis Leivits, Leho Luigujõe, Renno Nellis, Margus Ots, Indrek Tammekand & Ülo Väli. 2019. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. Hirundo nr 32 lk 1–39.

UUE ECHO saega
esimene reguleerimine ja ketiteritus
TASUTA

5-AASTANE TARBIJAGARANTII

KVALITEETNE JAAPANI
AIA- JA METSATEHNIKA

Soe talv võib elu heaks teha või muuta nuhtluseks

Vahur Sepp

Minu rohkem kui pool sajandit kestnud eluajal pole sellist talve varem olnud. Jaanuaris oli ainult üks päev, mil sadas paar sentimeetrit lund maha ja seegi sulas õhtuks. Veebruari lõpp tõi küll korra paksu lumekorral, aga allapoole nulli on temperatuur langenud vaid üksikutel öödel ja päevadel. Maapind on sula ja veekogud lahti.

Metsaelanikud võtavad iga sugust uut olukorda emotsioonideta. Tähtis on ellu jääda ja võimalust mööda tingimustega kohaneda. Need, kes meie mail elutsevad oma areaali põhjapiiril, on sooja ja valdavalt lumeta talvega vägagi rahul.

Põhjamaised lumes ja pakases toimetama kohanenud asukad aga peavad eksistentsi nimel kõvasti pingutama. Keeruline on nendel, kes kannavad valget maskeerimiskasukat: valgejänes, nirk ja kärp.

Tõeliselt talvises metsas jääb valgejänes märkamatuks ega vaju sügavale isegi kohevas lumes. Nimelt on ta käpad alt karvased ja varbaid harali ajades võib ta neid räätsadena kasutada. Rebane isegi ei ürita teda lumes jälitada, teades, et tegu on kasutu energia raiskamisega.

Seevastu lumetus metsas pole valgejänesel end peita kuhugi. Tumeda maapinna taustal kriiskab valge värv nagu neonreklaam, mis mõeldud kiskjatele – tulge sööma! Rännak võib tulla isegi õhust: kanakull ja temast suuremad röövlinnud nõuavad oma.

Vahur Sepa sõnul on tänava seenhaiguste ja puutoiduliste putukate mutukate talvitustingimused ülihead.

Kui värvus kõrvale jätta, on õhulisest soojapidavast kasukast plusskraadide korral ainult tüli. Karusnahk niiskub sombuste ja rõskete ilmadega ja hakkab kandjat jahutama.

Kitsel kerge, põdral palav

Lõunapoolt pärit halljänes tunneb ennast soojal talvel suurepäraselt. Kõikjal on laud kaetud, oraseid pole tarvis lume alt välja kaevata, maskeering toimib suurepäraselt, lumi ei takista liikumist. Elu on sedavõrd lahe, et esimese pulma võib pidada juba kuu aega tavapärasest varem, jaanuari lõpus.

Sõralistest on tänava ülimalt rahul metskits, punahirv ja metssiga. Toitu on küllaga ja täis elujõus loomadel on lihtne kiskjate eest põgeneda.

Sellisel talvel toimivad hunt ja ilves tõeliste „kitsetohtritena” – uimerdajad, loiid ja haiged loomad selekteeritakse välja. Sõraliste populatsioonid muutuvad sellest ainult elujõulisemaks. Kevadeks võib oodata kabra-lehmadelt kolmikuid vasikaid ja -polidelt uhkeid sarvi.

Pöder on põhjamaine loom. Tema organism on kohanenud talvisel ajal toimetama pakases ja lumes. Tihedalt paiknevatest torukarvadest koosnev kasukas kaitseb ka mitmekümne miinuskraadi eest. Pikad koiavad võimaldavad lumes vabalt liikuda. Tal puudub ka vajadus suupoolist lume alt välja kaevata, sest koor ja võrsed on alati kättesaadavad.

Soojad lumevaesed talved mõjuvad põdrale väsitavalt, kogu aeg on palav. Arvata on, et vasikaid sünnib neil tänava vähem.

Rohkelt hiiri toiduks

Möödunud suvi ja sügis oli viljarohke – kask, sara-puu, lodjapuu, pihlakas, viirpuu ja puhmarinne kandsid rikkalikku saaki. Leet- ja uruhiired kasutasid juhust ja paljunesid tublisti.

Hiirepere on talvisel ajal kohanenud toimetama kaitsva lumikatte varjus. Ebaharilikud olud muudavad nad kergeks saagiks väikekiskjatele ja röövlindudele. Pidevad vihmasajud uputavad urusüsteeme ja sunnivad väljuma maapinnale, kus tuleb hakkama saada kulu ja langenud lehtede varjus.

Nugistel ja rebastel on pidu, kakkudel ja kullidel samuti. Nende metsasukate kevadised pesakonnad-kurnad saavad tugevad olema.

Niiskus ajab üles

Pehmetel lumevaestel talvedel on karu ja mägra uni erksam. Mõlemaid loomi võib äratada külje alla kogunev vesi.

Üles ärganud või ka aetud karu,

Fotod: Aive Sepp

„Mudameistrite” tehtud jäljed. Paranemiseks kulub aastaid.

kui teda just koerad ei kimbuta, käitub energiat säästvalt. Enamasti teeb ta kahe-kolme kilomeetri pikkuse U-tähe kujulise poolringi, murib kusa-gil kuusikus veidi oksti külje alla ja uinub uuesti, jäädes kevadet ootama.

Talvel kohatud mägra jäljed kuu-luvad enamasti noorloomadele. Iseseisvat elu alustanud on suvel rajanud enda meelest sobivasse paika kahe-kolme avakesega urgude süsteemi. Sageli selgub aga, et arvestustes on tehtud viga – suuremate sadude ja üleujutuste korral kerkib põhjave-si „magamistuppa”. Nii ei jäägi muud üle, kui lipata lähimat rada mööda vanemate koju tagasi. Seal võetakse nooruk enamasti lahkesti vastu. Eks kevadel näeb, mis edasi saab.

Tänavu on ka seenhaiguste ja puu-toiduliste putukate-mutukate talvi-tustingimused ülihead. Kevad ja suvi saavad olema rikastatud negatiivsete üllatustega.

Tehnika räsib metsa

Olgu talv milline tahes – inime-ne kipub ikka metsa. Õnnetuseks on palju neid, kes ei kasuta selleks isik-likku ihurammu ja jalgu, vaid erinevat sorti tehnikaimesid. Talvel võib tuule-vaikse ilmaga kuulda siit-sealt lume-saanide mõirgavat vingumist.

Metsaelanikele tähendab see häda ja viletsust. Nende meelest on käimas suuremat sorti jaht. Kitsed jooksevad endid hingetuks, põdrad hülga-vad talvitumiseks valitud pajustikud ja on sunnitud läbima pikki vahe-maid. Energia taastamiseks tuleb vahel rüüstata mitu hektarit männi-noorendikku.

Sel talvel jäävad lumesaanid garaaži. Nende asemel kasutatakse krossirattaid, ATVsid ja muid võimsaid maastikulõhkujaid.

Sel talvel jäävad lumesaanid garaa-ži. Nende asemel kasutatakse kros-sirattaid, ATVsid ja muid võimsaid maastikulõhkujaid.

Mul oli Kargaja jõe lähedal met-sades asjatoimetusi. Vaatamata selle-le, et kandsin kummikuid, tuli näha ränka vaeva mudale sõidetud metsa-sihtide läbimisel. Siin-seal oli tehni-kat testitud raiesmikel ja metsanoo-rendikes. Peab tunnistama, et tegu oli uskumatult heade läbimisomaduste-ga masinatega.

Õnneliku juhuse tõttu sattusin „mudameistritega” jutule. Viisakad noorhärрад olid: „Papi ära pabista! Meil on maaomaniku luba.”

Mis siin omanik loeb, kui mets on elukeskkond. Elu on püha!

Varsti sattusingi karu värskete-le jälgedele. Esikäpa laiuseks mõõt-sin 11,5 sentimeetrit. Tuttav pänta-jalg! Sel talvel juba teist korda üles aetud. Esimeseks äratajaks oli külje alla kogunenud vesi, nüüd siis maas-turitega „loodusnautijad”.

Kerge ei ole metsa-meestel. Tugevalt kül-munud pinnase korral tekib maapinnale kahju vähem, kuid sellisel talvel on rasketehnika metsaviimine kuritegu.

Loodusel kulub haavade parandami-seks aastaid.

Kahju on noortest metsadest, kus käesoleval talvel on tehtud harveste-ride ja väljaveotraktorite abil vahe-kasutusraieid. Harvendusraiete ees-märk peaks olema puistule paremate kasvutingimuste loomine, mitte haige metsa tootmine. Paljud metsafirmad on sellest ka aru saanud, sest parata-matuse vastu ei saa.

Kalendrit meeles pidades ja met-sas ringi vaadates tundub, et kaua kardetud kliimakatastroof ongi kätte jõudnud. Või on tegu möödu-va looduskapriisiga? Vastuse annab aeg. ☹

Millest räägib tänavune metsanduse visioonikonverents „Metsandusharidus 2020”?

Vastab Eesti metsaseltsi president ja Eesti maaülikooli metsakasvatuse ja metsaökoloogia professor **Hardi Tullus**

Eesti metsaseltsi korraldatav visioonikonverents 16. aprillil on pühendatud emakeelse akadeemilise metsandushariduse sajandale juubelisünnipäevale.

Praegu saab maaülikooli metsandus- ja maaehitusinstituudis bakalaureuseõppes tudeerida metsandust ja puidutöötlemise tehnoloogiat ning magistritöö kirjutada metsamajanduse ja metsatööstuse õppesuundades. Igal aastal võtame doktorante metsanduse õppekavale, aastas kaitstakse üks kuni kaks doktoriväitekirja.

Rakenduskõrghariduses õpetame tudengitele puidutöötlemise tehnoloogia eriala.

Kõik õppekavad on akrediteerinud rahvusvahelised komisjonid ja need on saanud õppetööd tunnustava kvaliteedihinnangu.

Aga visioonikonverentsil ei vaata me üksnes minevikule ja olevikule, vaid edasi, siit ka pealkiri „Metsandusharidus 2020”.

Ettekanded ja arutelu tulevad Eesti üldisest kõrghariduspoliitikast ja prognoositavatest muutustest kõrgharidusmaastikul.

Räägime arenguplaanidest maaülikooli metsandushariduses. Oluline on kuulata tudengite, kes esindavad metsaüliõpilaste seltsi, seisukohti.

Tulevad ka rahvusvahelised ettekanded arengutest kogu maailma metsateaduses ja sellega lahutamatu seotud metsanduse kõrghariduses.

Paneeldiskussioonile on kutsutud teiste ülikoolide ning metsamajandamise, metsa- ja puidutööstuse esindajad, eriti need, kel huvi innovatiivsete suundade vastu.

Konverentsile on kindlasti oodatud ka keskkonna- ja met-sapoliitika võtmeisikud, et paremini mõista ühiskonnas toimivaid hinnanguid ja arusaamu metsade kaitsest, majandamisest ja puidukasvatusest. 📍

Foto: Kristina Viiron

Visioonikonverentsil tutvustatakse erinevaid vaatenurki ning arutletakse, kuidas seatud sihtideni jõuda.

Milline võiks olla metsanduse tulevik?

Mis samme tuleb astuda, et visioonist saaks reaalsus?

Täpsem programm ja registreerimine www.metsaselts.ee

METSANDUSE VISIOONIKONVERENTS

2020 | Neljapäeval, 16. aprillil | V Spa Konverentsikeskuses, Riia 2, Tartu

Planeeri nädalalõpp Tartusse! | Maamessi raames toimub raievõistlus xCUT Cup 2020 Kevadkarikas. | Tartu pakub rohkesti tegevust kõigile.

Eesti Metsaselts
Estonian Forest Association

Visioonikonverentsi korraldaja: MTÜ Eesti Metsaselts www.metsaselts.ee

100 aastat
EMAKEELSET
AKADEMILIST
METSANDUSHARIDUST

Forestbook

Nutikümnendi metsandustarkvara -

forestbook.com

Töötab igal
nutiseadmel - koonda
tegevused nii kontoris
ja metsas ning oma
selget ülevaadet selle
kohta, mis Su firmas
toimub!

Ohutu ja turvaline - Su
andmed jäävad
puutumata ning
sisselogimine käib
ID-kaardi, Smart-ID või
mobiil-ID kaudu!

Konkurentidest
võimekam - pidevalt
arenev tarkvara koondab
endasse kõike, mida Sul
metsa majandamisel
tarvis läheb!

MITMEKÜLGSELT VÕIMEKAS MASIN

UUS PONSSE COBRA on mitmekülgne ja tõhus harvester, millega saab töötada väga erinevates tingimustes. Universaalsel harvesteril on kaheksa ratast ja võimas kuuesilindriline mootor. Tänu suurele seadmete valikule sobib Cobra erinevate raie- ja töömeetodite jaoks.